

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὁφ' ἡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια
πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς
Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ
ἡμᾶς διὰ τὴν ἀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἄριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 47

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΛΣΤ'—ΜΑ'

Κείμενον: B. de Montfalcon.

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
Πτυχιούχου Θεολογίας, Φιλολογίας,
Ἱστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΛΣΤ'	9	(113)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΛΖ'	26	(133)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΛΗ'	43	(152)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΛΘ'	64	(175)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Μ'	79	(193)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΜΑ'	90	(206)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113	

* Οἱ ἐνὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχὰς σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

«ΜΕΤΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΥΤΑ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΝΕΦΑΝΙΣΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΝΥΚΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ, 362 Β ΜΗ ΦΟΒΗΣΑΙ ΑΒΡΑΜ, ΕΓΩ ΣΕ ΥΠΕΡΑΣΠΙΞΩ, Ο ΜΙΣΘΟΣ ΣΟΥ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΣ.»¹

Ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου ὁμοιάζει με θησαυροφυλάκιον τοῦ ἔχει πολὺν καὶ ἀνυπολόγιστον πλοῦτον. Διότι, ὅπως ἀκριθῶς ἀπὸ ἐκεῖ, ὅταν ἡμπορέσῃ νὰ πάρῃ κάποιος ἔστω καὶ ἓνα μικρὸν μέρος, δημιουργεῖ διὰ τὸν ἑαυτοῦ του μεγάλην εὐπορίαν, τὸ ἴδιον θὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συμβαίη καὶ μετὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. Πράγματι, ἐνῶ ἡ διδασκαλία τοῦ σῶς προσφέρωμεν κάθε ἡμέραν προέρχεται σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀβραμ καὶ σῶς παραθέτω πλουσίαν πνευματικὴν τράπεζον, ἐν τούτοις δὲν κατάρθωσα ἀκόμη οὔτε ἓνα μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ κατορθώματά του νὰ σῶς παρουσιάσω. Ὁ Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ του. Καὶ ὅπως ἀκριθῶς ἀπὸ μίαν πηγὴν τοῦ τρέχει ἀφθονον νερό, καὶ ἂν ἀκόμη ὅλος ὁ κόσμος ἀντλή, ὄχι μόνον δὲν ὀλιγοστεύει τὸ νερὸ τοῦ ἀναδύσει ἀπ' αὐτὴν, ἀλλ' ἔσον περισσότεροι εἶναι αὐτοὶ τοῦ ἀντλοῦν, τόσον πολλαπλασιάζονται τὰ νερά, τὸ ἴδιον ἀκριθῶς θὰ ἴδοῦμε νὰ συμβαίη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πατριάρχου. Πόσοι, λοιπόν, ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἀντλοῦν ἀπὸ τὴν πηγὴν τῶν κατορθωμάτων του, καὶ ὄχι μόνον δὲν τὴν ἐξήντησαν, ἀλλ' ἀντιθέτως, πολὺ μεγαλύτερα ἀναπηροῦν τὰ κατορθώματά του; Πράγματι, ἡ διήγησις τῆς Ἁγίας Γραφῆς δι' αὐτὸν ὁμοιάζει σὰν μία χρυσὴ ἀλυσίδα. Καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν ὁ πατριάρχης ἐδείκνυε τὴν ἰδικὴν του εὐσέθειαν καὶ ἀμέσως ἠκολούθει ἡ ἀμοιβὴ ἐκ μέσους τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔχουν τὰ πράγματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ σῶς διηγηθῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν συντόμως τὴν ἱστορίαν του. διὰ νὰ γνωρίσετε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν τοῦ ἐδείκνυεν ὁ δικαίος πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀφθονίαν, μετὰ τὴν ὁπλίαν ὁ φίλάν-

1. Γεν. 15, 1.

θρωπος Θεός του παρέιχε τὰς ἀμοιβάς. Πράγματι, ὁ δίκαιος αὐτὸς εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς διδάξῃ ὅλους ὡς ἀναλαμβάνωμεν με προθυμίαν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὰς οὐρανόθεν ἀμοιβάς, Ἐ καὶ, γνωρίζοντες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου μας, νὰ δεχόμεθα κάθε τι, ποῦ εἶναι δύσκολον εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, με εὐκολίαν, τρεφόμενοι με τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναποδόσεως.

Προσέχετε, λοιπόν, σὰς παρακαλῶ, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἠξιώθη ὡς ἀπολαύση τὴν θέσιν ἐπιφάνειαν, ἐπειδὴ διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων ἐπέτελεσε τὸ καθήκον του, δηγούμενος ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν μέσα μας ἔμφυτον γνώσιν τοῦ ἀγαθοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη κανένα ἐξωτερικὸν διδάσκαλον καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἀνετράφη ἀπὸ γονεῖς ἀπίστους. ³⁶³ Ἄ Δηλαδή, ἐπειδὴ κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν δὲν ἠκολούθησε καθόλου τὴν πλάνην τοῦ πατρὸς του, ἀλλ' ἐδείκνυε τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ γρήγορα κατέστη ἄξιός τῆς οὐρανόθεν ὀψιασίας, ὅταν ἀκόμη εὗρίσκετο εἰς τὴν Χαλδαίαν. Αὐτὸ, θεβαίως, μᾶς τὸ διηγεῖται σαφέστερον ὁ μακάριος Στέφανος, ὅταν λέγῃ τὰ ἀκόλουθα ὁ Θεὸς ὁ ἑυδόςος ἐνεφανίσθη εἰς τὸν πατέρα μας τὸν Ἀδραάμ, ὅταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὶν νὰ κατοικήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Χαρράν.³⁶⁴ Εἶδες πῶς ἡ ἐμφάνις τοῦ Θεοῦ τὸν ἔκανε νὰ μεταναστεύσῃ; Βεβαίως, ἦτο φυσικὸν ὅτι μαζί με τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν θὰ ἐδείκνυε καὶ τὸν ἀνάλογον σεβασμὸν πρὸς τοὺς γονεῖς του, ὅστε θὰ τὸν ἠγάπα πολὺ ὁ πατέρας του Β καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἔγιγεν ἡ αἰτία νὰ μετακινήθωσιν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζί του. Δηλαδή, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ υἱοῦ του, ἐδέχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς ξένην χώραν. Ἀλλὰ κύτταξε, σὲ παρακαλῶ, με ποῖον τρόπον ἡ ἐμφάνις τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, σὺν ἀνταμοιβῇ τῆς προηγμένης ἀρετῆς του, καθιστᾷ καὶ πάλιν λαμπροτέραν τὴν ἀρετὴν του. Διότι προσέτιμσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν του χώραν καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς ξένην γῆν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Καί, ὅπως φαίνεται, ἦτο ἐπιεικὴς καὶ μόνος του, χωρὶς τοὺς συγγενεῖς του, νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀποδημίαν. Ἀλλ' ὅπως εἶπα ἀνωτέρω, ἡ ἀρετὴ τοῦ C καὶ ἡ μεγάλη του περιποίησις πρὸς τοὺς γονεῖς του παρεκίνησαν τὸν πατέρα του νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν μετοκινήσιν του. Εἰς τὴν συνέχισιν, ὅταν ἐφθασαν εἰς τὴν Χαρράν ἐστράσαν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν των. Καί,

2. Πράξ. 7, 2.

ὅταν ἀπέθανεν ὁ Θάρρα (αὐτὸ ἦτο, θεβαίως, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του), πάλιν λαμβάνει διαταγὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ μεταναστεύσῃ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. «Φύγε», λέγει, «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἔλα εἰς χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὀρίσω». Ἐπειδὴ, δηλαδή, μετηνάστευσαν οἰκογενειακῶς εἰς τὴν Χαρράν, δι' αὐτὸ, διατάσσων αὐτὸν νὰ φύγῃ, προσέθεσεν «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου», ὡς ἀδεικνύων ὅτι θέλει νὰ μεταναστεύσῃ τελείως μόνος D καὶ οὔτε τὸν ἀδελφόν του, τὸν Ναχώρ, ἑνωσῶ, οὔτε ἄλλον κανένα νὰ πάρῃ μαζί του. Ἐλεγε δὲ «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου», ἐπειδὴ ἔμειναν ἐκεῖ ἀρκετὸν χρόνον καὶ ἑκατοκοῦσαν ἐκεῖ ὡσάν νὰ εὗρισκοντο εἰς τὴν πατρίδα των. Μολονότι τὸ πένθος ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν γονέων του ἦτο πρόσφατον καὶ μεγάλοι δυσκολίαι ὑπῆρχαν τότε εἰς τὰς μετακινήσεις διὰ μέσου τόπων ποῦ δὲν ὑπῆρχαν ὁδοί, ὅμως με κάθε προθυμίαν ἐφήρμοσε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ γνωρίσῃ ποῦ θὰ τελειώσῃ ἡ περιπλάνησίς του. Διότι τοῦ λέγει «ἔλα» ὄχι εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν χώραν, ἀλλ' «εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὀρίσω». Καὶ ὅμως, μολονότι ἡ ἐντολὴ ἦτο τόσο ἀόριστος, E καθόλου δὲν διατάζει καὶ ἐκτελεῖ τὴν προσταγὴν. Ἐπῆρε δὲ μαζί του τὸν ἀνεψιὸν του καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν του. Ἐπειδὴ, δηλαδή, τὸν εἶχεν ἀπὸ μικρὸν κοντὰ του καὶ τὸν προετοίμασε νὰ μιμηθῇ τὴν ἀρετὴν του, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀνῆξῃ τὸν χωρισμὸν του, ἀλλὰ τὸν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὴν ἀποδημίαν. Διότι, ἐὰν ὁ πατέρας μου, λέγει, ἂν καὶ ἦτο ἀπίστος, παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην του δι' ἐμέ, ἐδέχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ ἀνετράφημην καὶ νὰ με ἀκολουθήσῃ καὶ μάλιστα ἀπέθανε εἰς ξένην χώραν, ³⁶⁴ Ἄ πολὺ περισσότερο ἐγὼ δὲν θὰ ἠμποροῦσα ν' ἀνεχθῶ ν' ἀφήσω ἐδῶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ, ποῦ εἶναι νέος καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐμφανίζει σημεῖα ὅτι θὰ προσδεύσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀφοῦ, λοιπόν, μ' ἔλας τὰς πράξεις του ἐφανέρωσε τὴν εὐσέβειάν του, ἐπραγματοποίησε καὶ αὐτὴν τὴν ἀποδημίαν, ὅταν δὲ ἐφθασεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ διέβη τὰ σύνορα τῶν Χανααίων, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός καὶ, ἐπιθυμῶν νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ χεῖρα βοηθείας, τοῦ λέγει «Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω

8. Γεν. 12, 1.

τήν χώραν αὐτήν.⁴ Αὐτὸ ἀκριδῶς, τὸ ὅποιον ἐπεθύμει καὶ ἐπόθει, ἐνωῶ τὴν ἀπάκτησιν ἀπογόνων, αὐτὸ ἀμέσως τοῦ ὑπάρχειαι, **Β** δίδωμι ἀμοιβὴν διὰ τοὺς τόσους πόνο- υς του. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἡ φύσις τοῦ εἶχε στερήσει αὐ- τὴν τὴν ἰκανότητα καὶ ἡ ἡλικία του τὸν ἔκανε νὰ μὴ ἐλ- πιζῃ, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τανώνει τὸν ἀθλητὴν, τὸν καθι- στᾶ προθυμότερον καὶ τὸν κάνει νὰ νοιώθῃ ὡσάν νέος εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ τὸν ἀναμένον.

Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν αὐ- τήν, ἄλλην δοκιμασίαν δέχεται ὁ δίκαιος. Ἐπειδὴ ἐπακρά- τησε πείνα καὶ ὑπῆρχε μεγάλη δυσκολία εἰς τὴν Χαναάν καταψυγεῖν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἐνῶ προσεπάθει νὰ εὖ- ρῃ ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν πείναν, ἔριψε τὸν ἑαυτὸν του εἰς μεγαλύτερους κινδύνους. Διότι ἡ ὥραιότης **С** καὶ τὸ κάλλος τῆς αὐζύγου του Σάρρας ἀγεθὸν τοῦ προσκάλεσε τὸν δέδαιον θάνατον. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔρθεσε εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἴγυπτου, λέγει πρὸς αὐτήν· «Γνωρίζω ὅτι εἶσαι γυναῖκα εὐμορφος»,⁵ γνωρίζω τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς ὡραϊότητός σου καὶ φοβοῦμαι τὴν ἀκολασίαν τῶν Αἴγυ- πτιῶν. Ὅταν, λοιπόν, σέ ἴδω καὶ πληροφορηθῶν ὅτι εἶσαι αὐζυγὸς μου, ἐσένα πιθανῶς νὰ σέ περιποιηθῶν, διὰ νὰ πραγματοποιήσων τὴν ἀφηνιασμένην τῶν ἐπιθυ- μίαν, ἐνῶ ἡμεῖνα θὰ μὲ φονεύσων, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ ἐκτελοῦν χωρὶς φόβον τὴν παρουσίαν των, χωρὶς νὰ ὑ- πάρχῃ αὐτὸς πού θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ τὴν μοι- χείαν των. «Δι' ὃ αὐτὸ πὲρ ὅτι εἶμαι ἀδελφός σου».⁶ Κύτ- ταξε ψυχὴν ἀδαμαντίνην, κύτταξε καρδίαν περισσότερον σταθεράν καὶ ἀπὸ τὸν σίδηρον. Πράγματι, δὲν τοῦ παρέ- λυσε τὴν σκέψιν ἡ προσδοκωμένη συμφορὰ, ὅτε ἐσκέφθη ὅτε εἶπε πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ἐγκα- τέλειψα τὴν πατρίδα μου καὶ ἐβίβρα τὴν ὑπακοήν καὶ ἦλθα εἰς τὴν ξένην χώραν, διὰ νὰ ὑποστῶ τόσα πολλὰ κακά; Πρὸ δλίγου δὲν μοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς ὅτι «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν»; Νά, δῖμας πού ὁ φόβος τῆς μοιχείας καὶ τοῦ θανάτου συγκλονίζει τὴν ψυχὴν μου. Ἄλλὰ κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν κατεδέχθη ὅτε κἀν νὰ σκεφθῇ. Ἐ Δι' ἓνα μόνον ἐνδιαφέρεται; πῶς, δηλαδή, θὰ ἡμπορέσῃ, ὑπακρινόμενος τὴν θλιθεράν αὐ- τήν ὑπόθεσιν, ν' ἀποφύγῃ τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο κινδύ-

4. Γεν. 12, 7.
5. Γεν. 12, 11.
6. Γεν. 12, 13.

νους τοῦ τὸν ἀπειλοῦν. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ἔκανε ὅτι ἐξηρ- τῆτο ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ μὲ γενναϊότητα ἔδωσε τὴν συμ- βουλήν καὶ ἡ αὐζυγος, ἀποδεικνύουσα τὴν μεγάλην τῆς ἀγάπην καὶ ὑπακοήν πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς, συνεφώνησε καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀφαρμογὴν τοῦ σχεδίου, τὸ ὅποι- ον τοὺς ἐφάνη καλὸν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην. Ὅταν, πλέον, κατέληξον εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν καὶ εἶχαν φθά- σει εἰς τὴν τελείαν ἀπελπισίαν συμφώνως πρὸς τὰ ἀνθρώ- πινα πράγματα καὶ σχεδὸν εἶχε φθάσει νὰ γίνῃ πραγματι- κότης ἡ παρανομία, τότε ἀποδεικνύεται μεγάλη ἡ μερί- μνα τοῦ Θεοῦ δι' αὐτὸν. Διότι ἔχι μόνον τὴν γυναῖκα ἔ- σωσεν ἀπὸ τὴν ταπεινώσιν μὲ τὴν ὀργὴν τοῦ ὁ Θεός, **δεβ** **Α** τὴν ὅποιαν ἐξαπέλυσεν ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ὁ- λοκλήρου τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ τὸν πατριάρχην ἐπανέφερεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Παλαιστίνην μὲ με- γάλην δόξαν.

Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον ὁ Θεὸς προσφέρει τὴν δο- ῦθειάν του, ἐνῶ εὐρίσκεται μέσα εἰς τοὺς πειρασμούς ὁ πατριάρχης, καὶ τοιοῦτρόπως καθιστᾶ τὸν ἀθλητὴν ἀκ- μαῖον διὰ τοὺς ἐπομένους ἀγῶνας, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήνῃ ἀδοξήθητον, ἀλλὰ ποικιλοτρόπως ἐξοικονομῇ τὰ πράγμα- τα διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ σαφῶς **Β** ὅτι μολοντί αὐτὸς προ- σφέρει ὀλίγα, ἐν ταῦτοις γίνεται ἄξιος νὰ λάβῃ μεγάλα καὶ μάλιστα πέρα πολὺ μεγάλα, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Εἶδες, λοιπόν, τὴν ὑπακοήν τοῦ δικαίου; Πρόσεχε, πάλιν, τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἐπιεικει- ᾶς του, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ὅταν ἐ- πανήλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἀφθονα πλοῦτη (συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν του Λῶτ) «δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἡ χώρα Χαναάν, ὥστε νὰ μείνουν μαζί ὁ Ἄ- βραμ καὶ ὁ Λῶτ, ἐπειδὴ τὰ πρόβατα καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Λῶτ ἦσαν πολλά».⁷ Δι' αὐτὸ καὶ ἐφιλονίκησαν οἱ ποιμένες τοῦ Λῶτ μὲ τοὺς ποιμένας τοῦ Ἄβραμ. Ἄλλ' ὁ δίκαιος, ἀποδεικνύων τὴν πραότητα τῆς ψυχῆς του **С** καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσεβείας του, ἀφοῦ ἐ- κάλεσε τὸν Λῶτ, τοῦ λέγει· «Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φι- λωνεκία μεταξύ μας ὅτε μεταξύ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι ἡμεῖθα συγγενεῖς, θεῖος καὶ ἀ- νεψιός».⁸ Δηλαδή, σὺν νὰ τοῦ ἔλεγε περίπτου. Τίποτε δὲν

7. Γεν. 13, 6.
8. Γεν. 13, 8.

έξιώνεται με την ειρήνη. Τίποτε δεν είναι χειρότερο από την φιλονεικία. Λοιπόν, διά να εξαφανισώμεν κάθε άφορμήν φιλονεικίας, διάλεξε ὅποιον περιοχὴν προτιμᾷς καὶ ἄφησε εἰς ἐμένα τὴν ὑπόλοιπον, ἄρκει μόνον νὰ μὴ ὑπάρχη μεταξύ μας φιλονεικία καὶ διαμάχη.

Εἶδες τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός; Παρεχώρησεν εἰς τὸν νέον τὰ πρωτεία τῆς ἐκλογῆς καὶ ἠρέσθη εἰς τὴν ὀλιγώτερον εὐφορον γῆν. Ἄλλὰ πρόσεχε καὶ πάλιν πόσῃ ἀμοιβῇ λαμβάνει, ἀφοῦ ἔκανε τὸ καθήκον του. **Δ** Δηλαδή, μόλις ἔγινεν ὁ χωρισμός, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, ἀφοῦ ὁ Λῶτ εἶχε πλέον ἀποικροῦσθαι: «Σήκωσε τὰ δλέμματά σου ὄψηλά καὶ παρατήρησε δλόκληρον τὴν χώραν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, διότι ὅλην αὐτὴν, τὴν ὅποιαν βλέπεις θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιον κατοικίαν σου».⁹ Πρόσεχε πόσῃ μεγαλοδωρίας καθίσταται ἕξις διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην πού εἰδείε πρὸς τὸν ἀνεψιὸν του. Καὶ αὐτὸς μὲν παρεχώρησεν ὀλίγα, ἀλλ' ἠξιώθη νὰ λάβῃ πολλά, ἐνῶ ἐκεῖνος (ὁ Λῶτ) ἔσπευσε πρὸς τὰ πρωτεία, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον περιέπεσεν εἰς κινδύνους. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔκέρδιε τίποτε ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν, ἀλλ' ἀμέσως ἠγματοῦσθη καὶ ἔμεινε χωρὶς οἰκογένειαν καὶ χωρὶς οὐκίαν, **Ε** καὶ ἐδιδάσκετο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου καὶ συγχρόνως ὁ ἴδιος ἐπαιδεύετο νὰ μὴ κἀνῃ ποτὲ πλέον τίποτε παρόμοιον. Διότι μόλις ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Σόδομα ὁ Λῶτ, ἀμέσως ἐδημιουργήθη πόλεμος φοβερός καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν γειτονικῶν λαῶν ἐπετέθησαν μετὰ πολλὰς δυνάμεις καὶ κατέστρεψαν ἐν γένει ὅλην τὴν χώραν, ἐφόνευσαν τοὺς γίγαντας, ἐφυγάδευσαν τοὺς Ἀμαληκίτας, ἔστρεψαν εἰς φυγὴν τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γοιμόρρας, κατέλαβον ὅλην τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν καὶ συνέλαβον τὸ ἵπτικόν τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων καὶ ἠγματοῦσαν τὸν Λῶτ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ τσοιουτοῦτως ἔφυγον.

³⁶⁶ **Α** Ἄλλὰ κύτταξε καὶ πάλιν τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τὸν Λῶτ ν' ἀτελειθερώσῃ καὶ συγχρόνως νὰ καταστήρῃ περισσότερον ἐνδοξον τὸν πατριάρχην, παρωθεῖ τὸν δικαίον νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀνεψιῶ του. Ὄταν, δηλαδή, ἐπληροφορήθη τὰ γεγονότα, ἀφοῦ ἐπετέθη μετὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας του ἐναντίον τῶν βασιλέων ἐκείνων, καὶ ἀ-

9. Γεν. 13, 14 - 15.

τοὺς μετὰ μεγάλην εὐκολίαν ἐνίκησε, καὶ τὸν Λῶτ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ὅλον τὸ ἵπτικόν τοῦ βασιλέως ἐπανέφερεν, ἐπιτελέσας μέγαν θρίαμβον καὶ ἐρανέρωσε πρὸς ὄλους τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν **Β** καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν ἐπέτυχε τὴν μεγάλην αὐτὴν νίκην μετὰ τὴν ἰδικὴν του δυνάμιν, ἀλλὰ προστατεύομενος ἀπὸ τὴν ἐξ οὐρανοῦ προσερχομένην βοήθειαν. Εἰς τὴν συνέχειαν ἔσπευσε νὰ γίνῃ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων μετὰ τὰς πράξεις του, διὰ τῆς συζητήσεως πού ἔκανε μετὰ τὸν βασιλεῖα. Ὄταν, δηλαδή, τὸν συνήντησεν ὁ βασιλεῖς καὶ τοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του δι' ὅσα ἔπραξεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔλεγεν ὅτι θὰ τοῦ παραχωρήσῃ ὅλον τὸ ἵπτικόν καὶ θὰ κρατήσῃ μόνον τοὺς ἀνδρας, πρόσεχε καὶ πάλιν τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ δικαίου, μετὰ ποῖον τρόπον διδάσκει συγχρόνως καὶ τὴν ἰδικὴν του εὐσεβείαν, ἀνοδεικνυόμενος ἀνώτερος τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ, **Γ** καὶ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν τοῦ εἶπεν ἀπλῶς ὅτι δὲν θ' ἀνεχθῶ νὰ πάρω κάτι ἀπὸ ἐσένα, οὔτε ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλὰ τί εἶπεν; «Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεὸν τὸν Ὑψίστου»,¹⁰ διδάσκων αὐτὸν σχεδόν, ὅτι δὲν εἶναι θεοὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἐσύ προσκυνεῖς, ἀλλὰ εἶναι ξύλα καὶ λίθοι, διότι ἕνας εἶναι ὁ Θεὸς τῶν πάντων, ὡς ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.¹¹ «Δὲν θὰ λάβω ἀπὸ τὰ ἰδικά σου ἀπὸ κλωστῆν μέχρι λωρίου ὑποδήματός»¹² διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἔκανα τὸν πόλεμον χάριν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἰσχυρίζομαι **Δ** ὅτι ἐσύ εἶσαι ἡ αἰτία τῶν ἀγαθῶν μου. Διότι αὐτὸς πού μοῦ ἔδωσε τὴν νίκην καὶ ἔστησε μαζί μου τὸ τρόπον, αὐτὸς εἶναι πού μοῦ ἔδωσε καὶ τὰ πλοῦτη. Πρόσεχε ὅτι ὁ βασιλεῖς, ἐὰν ἤθελεν, ἠμποροῦσε νὰ ἀφελθῆ ἀπὸ δσα ἔλεγεν ὁ πατριάρχης. Ἐδιδάσκετο, δηλαδή, νὰ μὴ στηρίζεται πλέον εἰς τὰς ἰσχύς του δυνάμεις, ἀλλὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν αἴτιον τῶν πάντων, νὰ περιφροῖ τὸς χειροποίητους θεοὺς καὶ λατρεύῃ τὸν Θεὸν τοῦ Σίμπαυτος, τὸν δημιουργὸν τῶν ὄλων, τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν. Πράγματι, διὰ μέσου ὄλων ἐμάθησεν τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. Διὰ νὰ μὴ νομίση, ὅμως, ὅτι ἀπὸ ἐγωῖσμών καὶ ὀπερηφάνειαν περιεφρόνησε τὴν δωρεάν του, **Ε** δι' αὐτὸ λέγει

10. Γεν. 14, 22.

11. Γεν. 14, 22.

12. Γεν. 14, 23.

πρός αὐτόν. Ἐγὼ δὲν θά πάρω τίποτε, διότι δὲν ἔχω ἀνάγκη οὔτε χρειάζομαι νὰ μοῦ αὐξήσῃ κάποιος ἄλλος τὴν περιουσίαν μου, ἀλλὰ θὰ ἐπιτρέψω νὰ λάβουν τὸ μεριδίον των ἄσπι ἐκινδύνευσαν μαζί μου, διὰ ν' ἀνακουφισθοῦν κάπως ἀπὸ τοὺς κόπους των.

Καὶ πρὸς μὲν τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν ἔδωσεν ὁ δίκαιος. Ὅταν, ὅμως, καὶ ὁ Μελχισεδέκ, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦ προσέφερεν ἄρτους καὶ οἶνον, (διότι «ἦτο ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου», λέγει)¹³ δέχεται τὴν προσφορὰν ἐκείνου καὶ ἀντομειδῶν αὐτὸν διὰ τὴν εὐλογίαν ποῦ τοῦ ἔδωκε καὶ τὴν δοξολογίαν ποῦ ἀνέπαψε πρὸς τὸν Θεόν, (διότι «εἶπε», λέγει, «ὡς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἄβραμ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»¹⁴ Ἄ καὶ ὡς εἶναι δοξασιμένος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κατέστησεν ὑπαχειρίους εἰς σὲ τοὺς ἐχθρούς σου»)¹⁴ τοῦ διδοῦναι τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ ὅλα τὰ λάφυρα ποῦ ἀπακόμισεν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐκείνου. Εἶπες ὅτι ὁ δίκαιος μ' ἔδην του τὴν συμπεριφορὰν ἀπαδεικνύει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἀπὸ μὲν τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων δὲν ἐδέχθη νὰ λάβῃ ἀπὸ κλωστήν μέχρι λωρίου ὑποδήματος, ἐνῶ ἐδέχθη τὰς προσφοράς τοῦ Μελχισεδέκ καὶ μάλιστα προσέφερε πρὸς ἀνταπόδοσιν ἀπὸ τὰ ἴδικά του, διδάσκων καὶ ἡμᾶς ὅτι πρέπει νὰ κάνωμεν μεγάλην διάκρισιν καὶ νὰ μὴ λαμβάνωμεν ἀπὸ ὅλους ἀπερίσκεπτος καὶ ἐλευθέρως; Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐκείνος μὲ τὴν προσφορὰν του ἀπαδεικνύετο ἀγνώμων, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο ἄπιστος καὶ ἐχρειάζετο μεγάλην διδασκαλίαν, ἅ ἅ δι' αὐτὸ περιεφρόνησε μὲν τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀρνησίαν του νὰ λάβῃ αὐτὰ καὶ μὲ ὅσα εἶπεν, ἐφρόντισε πολὺ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν θεοσέβειαν. Ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ, ὅμως, δικαιολογημένως δέχεται τὴν προσφορὰν. Ἐξ ἄλλου δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπεστήμας τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ὅταν εἶπεν «ἦτο δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου». Ἐπὶ πλέον, ὅσα συνέδησαν ἦσαν τύπος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ προσφερθέντα προεμήνυσαν κάποιο μυστήριον. Δι' αὐτὸ καὶ τὰ ἐδέχθη καὶ, ἀφοῦ τὰ ἐπῆρε, μὲ τὴν ἰδικίην του ἀνταπόδοσιν ἐδίδασκε τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς του. Διὰ τοῦ προσέφερε τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ τὰ λάφυρα, ἀπαδεικνύων μὲ τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν τὸν φιλόθεον σκοπὸν του.

13. Gen. 14, 18.

14. Gen. 14, 19-20.

Ἐπιπρόσθετος νὰ διήρησε πολὺ ὁ λόγος, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔγινε τυχαίως καὶ ἀσκόπως. Διότι ἐγνωρίσαμεν συντόμως τὴν παλαιὰν καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἀναγνωσματος ἀρετὴν τοῦ δίκαιου, τὴν μεγαλοψυχίαν του, τὴν υπερβολικὴν του πίστιν, τὴν εὐσεβῆ του διάθεσιν, τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης του, τὴν υπερβολικὴν του περιφρόνησιν πρὸς τὰ χρήματα, τὴν διαρκῆ εὐνοσίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν, καὶ ἀκόμη μὲ ποῖον τρόπον κάθε φορὰ ἢ προσφερομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν δοξάσεια καθίστα τὸν δίκαιον ἐπιφανέστερον καὶ λαμπρότερον.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπιθυμήτε καὶ δὲν ἔχετε κουρασθῆ υπερβολικῶς, ὡς πλησιάσωμεν καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα **Δ** καὶ, ἀφοῦ προσθέσωμεν ὀλίγα, ὡς τελειώσωμεν τὸν λόγον, διὰ νὰ πληρωφωρηθῆτε πάσῃ μεγάλῃ ἀμοιῇ λαμβάνει πάλιν ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθη ὅτι τοῦ ἔβδεν ὁ βασιλεὺς τῶν Σοδόμων. Τί λέγει, λοιπὸν; «Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν Ἄβραμ»¹⁵ Διὰ ποῖον λόγον ἠγόισε μ' αὐτὸν τὸν τρόπον «ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά»; Ποῖα γεγονότα ἐννοεῖ, πῆς μου; Ἡ εἶναι φανερόν ὅτι ἐννοεῖ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων συμπεριφορὰν του; Δηλαδή, μετὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐκείνου, μετὰ τὴν διδασκαλίαν, ποῦ ἔκανε μὲ τὴν ἀρνησίαν του νὰ δεχθῆ τὰ προσφερόμενα. Ἐ ὀδηγῶν αὐτόν (τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων) πρὸς τὴν θεοσέβειαν καὶ τὴν ἐπήκωσιν τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Σουλταντος. «Ἦντοσα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά», μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ ἑνὸς δέκατου τῶν λαφύρων εἰς τὸν Μελχισεδέκ, ὅταν, λέγει, ἔκανε ὅτι ἐξηστῶτο ἀπ' αὐτόν, τότε «μετὰ τὰ γεγονότα αὐτά» ὁ Κύριος ἐφανείσθη κατὰ τὴν διάκρισιν τῆς νυκτός εἶπεν εἰς τὸν Ἄβραμ. Μὴ φοβῆσαι, Ἄβραμ. Ἐνὸς σὲ ὁ περασπίζω, ὁ μισθός σου θὰ εἶναι πᾶσα πολὺ μέγας»¹⁶

Πρόσενε τὴν φιλονεικίαν τοῦ Κυρίου, μὲ ποῖον τρόπον παρεκλογεῖ καὶ ἀπαμειβεῖ μὲ τὰς δωρεάς του καὶ πορευοῦνταί τὸν ἀθλήτην καὶ τὸν ἀναεῶνει.¹⁶ Ἄ «Ὁ Κύριος ἐφανείσθη εἰς τὸν Ἄβραμ κατὰ τὴν διάκρισιν τῆς νυκτός καὶ εἶπεν. Δυσί, ὅμως, κατὰ τὴν διάκρισιν τῆς νυκτός; Διὰ νὰ δεχθῆ μὲ ἡσυχίαν τὰ λεγόμενα. Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν «Μὴ φοβῆσαι, Ἄβραμ». Κύριος ὑπερβολικὸν ἐνδιαφέρειν. Διὰ ποῖον λόγον ἔλεγε κηὶ φοβῆ-

15. Gen. 15, 1.

16. Gen. 15, 1.

σαι; Ἐπειδὴ περιεφρόνησε τόσον πολὺ πλοῦτον, μὲ τὸ νὰ μὴ δεῖξη ἐνδιαφέρον διὰ τὰς προσφορὰς τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· «μὴ φοβείσαι», ἐπειδὴ περιεφρόνησε τόσας μεγάλας δωρεάς, νὰ μὴ κατέχεσαι ἀπὸ ἀγωνίας, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐλαττώνεται ἡ περιουσία σου. «Μὴ φοβείσαι». Ἐπειτα, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ ἀκόμη περισσότερο τὴν ψυχὴν του, προσθέτει εἰς τοὺς λόγους του καὶ τὸ ὄνομά του καὶ λέγει· «Μὴ φοβείσαι, Ἄβραμ». Β Ὅπως δὲ πότε δὲν εἶναι ἀσημαντον καὶ αὐτὸ διὰ νὰ τὸν ἠθικὸν κάποιου, τὸ νὰ τὸν προσφωνήσῃ, δηλαδὴ, μὲ τὸ ὄνομά του. Εἰς τὴν συνέχισιν λέγει· «Ἐγὼ θὰ σὲ ὑπερασπίσω». Μεγάλην ἔμφρασιν περικλείει καὶ ἡ λέξις αὕτη. Ἐγὼ, ποῦ σὲ ζεσώκωσα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, ἐγὼ ποῦ σὲ ὠδήγησα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν, ἐγὼ ποῦ σὲ ἀπῆλλαξα ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς Αἰγύπτου, ἐγὼ ποῦ μίαν καὶ δύο φορές σοῦ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἐγὼ θὰ σὲ ὑπερασπίσω. Ἐγὼ ποῦ καθε ἡμέραν σὲ καθιστῶ λαμπρότερον, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίσω. Δηλαδὴ, ἐγὼ ἀγωνίζομαι πρὸς χάριν σου, ἐγὼ εἶμαι ὑπέρμαχος σου, ἐγὼ σὲ φροντίζω, ἐγὼ μεταβάλλω εἰς τὰ δύσκολα εἰς εὐκόλα πρὸς χάριν σου, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίσω. Γ «Ὁ μισθός σου θὰ εἶναι πάρα πολὺ μέγας». Δὲν ἠθέλησεν νὰ λάβῃς ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους ποῦ ὑπέμεινες μὲ τὸ νὰ ἐκθίῃς εἰς τόσους κινδύνους τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ περιεφρόνησες καὶ τὸν βασιλέα καὶ ὅτι σοῦ ἔδιδεν. Ἐγὼ, λοιπόν, θὰ σοῦ δώσω ἀνταμοιβήν, ὅχι τὴν μόνον, δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃς, δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μεγαλυτέραν. «Ὁ μισθός σου», λέγει, «θὰ εἶναι πάρα πολὺ μέγας».

Εἶδες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Εἶδες σοβαρότητα λόγων; Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ἐνεθάρρυνε τὸν ἀγωνιστὴν τῆς εὐσεβείας; Εἶδες πῶς ἐνεδυνάμωσε τὴν ψυχὴν του; Βεβαίως, ὁ Θεός, ποῦ γνωρίζει τὰς ἀποκρύφους σκέψεις, ἐγνώριζεν ὅτι ὁ δίκαιος εἶχεν ἀνάγκην σπρωίξεως διὰ τῶν λόγων. Δ Κύρταζε, λοιπόν, ποῖον ἀπάντησιν λαμβάνει ὅταν ἐπιπρὸς ἔαρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. «Ὁ δὲ Ἄβραμ ἀπήντησε. Κύριε, τί θὰ μοῦ δώσῃς; Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω χωρὶς τέκνα».¹⁷ Ἐπειδὴ, λοιπόν, τοῦ ὑπεσχέθῃ μισθόν, καὶ μισθὸν πολὺν, μάλιστα δὲ ἐξαιρετικῶς πολὺν, ἀποκαλύπτων τὴν ὁδὸν τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν συνε-

17. Γεν. 15, 2.

χῶς αὐξανομένην λύπην του μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐξ αἰτίας τῆς ἀτεκνίας του, λέγει· Κύριε τί παρόμοιον θὰ μοῦ δώσῃς; Ε «Νό, λοιπόν, ποῦ θὰ ἀποθάνω»¹⁸ ἀτεκνος».¹⁹ ἀφοῦ ἔφθασα εἰς θαθὺ γῆρας. Κύρταζε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ δίκαιος ἐφιλοσόφει μὲ τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὸν θάνατον «ἀπόλυσις».²⁰ Διότι ὅποιοι εἶναι πράγματι ἐνάριτοι, ὅταν μεταστοῦν ἀπὸ τὴν ἐπίγειον ζωὴν, τοιαυτῶς ἐλευθερώνονται, ὡσάν νὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ δεσμά. Βεβαίως, δι' ἄσους ζῶν ἐναρίτως, ὁ θάνατος εἶναι μία μετάβασις ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα καὶ ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν εἰς τὴν διαρκῆ, ἀθάνατον καὶ ἀτελευτήτων ζωὴν.

«Ἐγὼ», λέγει, «ἀποθνήσκω ἀτεκνος». Καὶ διὰ νὰ προσεγκύρη τὴν εὐνοίαν τοῦ εὐσπλαγχνικοῦ Κυρίου δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ τί προσθέτει; «Ὁ δὲ υἱός²¹ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ μου γεννηθείσης δούλης μου Μαζέκ,²² ἢ ἐπειδὴ δὲν ἔδωσες εἰς ἐμένα υἱὸν θὰ μὲ κληρονομήσῃ».²³ Μεγάλην ψυχικὴν ὁδὸν φανερώουσι οἱ λόγοι αὗτοι. Σχεδόν, λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Δὲν ἠξιώθην ν' ἀποκτήσω τὰ ἴδια μὲ τὸν υἱὸν τῆς δούλης ποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀλλ' ἐγὼ θ' ἀποθάνω ἀγῶνος καὶ ἀτεκνος, ἐνῶ αὐτός, ὁ υἱὸς τῆς δούλης μου, θὰ κληρονομήσῃ τὰ ὅσα μοῦ ἔδωσες, καὶ μάλιστα, ὅταν δύο φορές μοῦ ἔδωσες τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν».

Πρόσχε, σὲ παρακαλῶ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, διότι μολούσι αὗτοι αἱ σκέψεις ἀπασχόλου τὸν νοῦν του, ἐν τούτοις καθόλου δὲν ἀγανακτεῖ, οὔτε λέγει κατὶ ἀνάριστον. Β Ἀλλὰ καὶ τώρα, ἀφοῦ προετρόπη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ τοῦ ἀπηρῶθεν ὁ Θεός, ἐμφανίζεται πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἀποκαλύπτει τὴν ταραχὴν τῶν σκέψεων του καὶ φανερῶνει τὸ τραῦμα τῆς ψυχῆς του. Δι' αὐτὸ καὶ ἐδέχθη ἀμέσως καὶ τὴν θεραπείαν. «Καὶ ἀμέσως», λέγει, «ἤκουσθη φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν».²⁴ Κύρταζε

18. Ἡ λέξις τοῦ κειμένου εἶναι «ἀπολόμοι» καὶ ἐπ' αὐτῆς διακρινόμεναι αἰτίας ἀμέσως ἀρραμένως σκέψεις ὁ Χριστοστόμος.

19. Γεν. 15, 2.

20. Βλέπε σημείωσιν 18.

21. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ἐλιέζερ. Ἐπίσης καλεῖται Ἀμιακού, διότι, ἐν καὶ αὐτὸς καὶ ἡ μητέρα του εἶχαν γεννηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀμιακού, καθὼς ὁ πατήρ του κατήγετο ἐκ Ἀμιακού.

22. Γεν. 16, 2 - 8.

23. Γεν. 16, 4.

τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραφῆς. «Ἀμέσως», λέγει. Δὲν ἐπέτρεψεν οὔτε ἐπὶ ὀλίγον νὰ δισσώσασχέτησθαι ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ταχέως παρέχει τὴν παρηγορίαν καὶ μὲ τοὺς λόγους τοῦ τοῦ ἀπευθύνει διασκορπίζει τὸ μέγεθος τῆς λύπης του. «Καὶ ἀμέσως», λέγει, «ἠκούσθη φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτὸν λέγουσα. Δὲν θὰ σὲ κληρονομήσῃ αὐτός. C Θὰ σὲ κληρονομήσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ γεννηθῆ ἀπὸ ἐσένα».²⁴ Αὐτό, λέγει, φοβείσαι; Αὐτὸ σοῦ ταραξοῖ τὴν σκέψιν; Αὐτὸ ἐπιτείνει τὴν λύπην σου; Μάθε, λοιπόν, ὅτι «δὲν θὰ σὲ κληρονομήσῃ αὐτός, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ γεννηθῆ ἀπὸ ἐσένα, αὐτός θὰ σὲ «κληρονομήσῃ». Νὰ μὴ σκέπτεσαι τὴν ἀνθρωπίνην σου φύσιν, οὔτε νὰ σὲ ἀπασχολῆ τὸ γῆρας σου καὶ ἡ στειρώσις τῆς Σάρρα. Ἄλλ' ἔχε πεποιθήσιν εἰς τὴν δύναμιν ἐμοῦ, ποῦ σοῦ βίβω τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἄφησε τὴν στενοχωρίαν, λάβε ἰκανὴν παρηγορίαν καὶ πιστεῦε ὅτι θὰ ἔχῃς ὡς κληρονόμον αὐτὸν ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ γεννηθῆ ἀπὸ ἐσένα. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἡ ἐπαγγελία, ὑπερέβαινε τὴν φυσικὴν τάξιν D καὶ ἦτο ἀνωτέρα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, (διότι μεγάλην ζάλην τοῦ ἐπροξένουν τὰ ἐμπόδια τῆς φύσεως, δηλαδὴ τὸ γῆρας τὸ ἰδικόν του, ἡ στειρώσις τῆς Σάρρα καὶ ἡ νέκρωσις τῆς μήτρας), αὐξάνει τὸ μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας, ὥστε ὁ δίκαιος νὰ ἠμπορέσῃ ν' ἀνοκτῆσῃ τὸ θάρρος τοῦ ἀποδλέπων εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ παρέιχε τὰς ἐπαγγελίας. α' Ο Θεὸς ὠδήγησεν, λέγει, «τὸν Ἄβραμ ἐξω τῆς σκηνῆς του καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Σῆκωσε τὸ βλέμμα σου, λοιπόν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐάν ἠμπορῆς μέτρησαι τοὺς ἀστέρας. Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου. Ὁ Ἄβραμ δὲ ἐπίστευσεν εἰς ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν καὶ ἡ πίστις αὐτῆ ἐθεωρήθη ὡσανὺ μεγάλη ἀρετὴ»²⁵ ὡσανὺ τὸ κεφάλαιον δλων τῶν ἀρετῶν».

Διὰ ποῖον λόγον ἐσημείωσεν ὅτι τὸν ὠδήγησεν ἐξω; Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, εἶπεν ἀνωτέρω, E ὅτι ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ εἶπε τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ θέλει νὰ τοῦ δείξῃ τὸ ἀνυπολόγιστον πλῆθος τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, λέγει: «Ὁ Θεὸς ὠδή-

²⁴ Γεν. 15, 4.

²⁵ Ἡ ἀνοκτῆσις πόσης ἀρετῆς εἶναι κατερόνυμα. Ἡ πίστις, ὅμως, εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἀρετῆς. Ὁ Ἄβραμ εἶναι ὑπόδειγμα πίστεως, ὅταν ἐγκατέλειπε πατριὰ καὶ οἰκίαν καὶ ἔβην ἀνοκτῆσαι ἐκείνους νὰ δοσάσῃ τὸν υἱὸν του. Ἄλλ' καὶ τὸν μὴ καμθῆς ἐκ τῆς γερμανικῆς ἡλικίας τῆς ἀρετῆς, τῆς στειρώσεως τῆς Σάρρα καὶ πιστεύει εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, ἔγινεν ἰσχυρὸς εὐαρέστας εἰς τὸν Θεόν.

γησε τὸν Ἄβραμ ἐξω τῆς σκηνῆς του καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Σῆκωσε τὸ βλέμμα σου, λοιπόν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μέτρησαι τοὺς ἀστέρας, ἐάν ἠμπορέσῃς νὰ τοὺς μετρήσῃς. Καὶ εἶπε. Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου»²⁶ Μεγάλῃ ἡ ἐπαγγελία, πολὺ τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως. Ἄλλ' ἐάν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου, δὲν θὰ μᾶς φωνῆ καθόλου μεγάλη. Πράγματι, αὐτὸς ποῦ ἀπὸ τὸ χῶμα ἐπίλασε τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν τὸ ἔφερον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ ὁρατὰ πράγματα, αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ χαρίσῃ καὶ αὐτὰ ποῦ ὑπερβαίνουν τὴν φυσικὴν τάξιν.

²⁷⁰ A Εἶδες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Ὅταν, δηλαδὴ, εἶπεν ὁ πατριάρχης, ὅτι «θ' ἀποθάνα χωρίς τέκνον» καὶ ὡσανὺ νὰ εὐρίσκετο εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου καὶ δὲν ἦτο πλέον εἰς θέσιν νὰ τεκνοποιήσῃ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἄφησε νὰ ἐξέλθουν αὐτοὶ οἱ λόγοι (ἀπὸ τὸ στόμα του) ὅταν εἶπεν «Θὰ μὲ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς δούλης μου Μασέκ ποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν οἰκίαν μου». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τονώσῃ τὸ φρόνημά του καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν σκέψιν του νεανικὴν, ἀφ' ἐνός μὲν τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον φόβον καὶ τοῦ ἀνορθώνει τὴν διάνοισιν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς καὶ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ πλήθους τῶν ἀστέρων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπογόνων του, τοῦ ἔδωκε ἀγαθὰς ἐλπιδας. B Ἄφου, λοιπόν, ἤκουσε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου, ἀπέβαλε κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν, χωρίς νὰ προσέξῃ οὔτε τὸν ἑαυτὸν του οὔτε τὴν Σάρραν, ἡ ὁποία παρουσίαζε τὰ περισσότερα ἐμπόδια, ἀλλ' ὑπερεπήδησεν ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους δυσκολίας καὶ, γνωρίζων ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ διαρῆσῃ καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν, ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἄφησε νὰ τὸν κυριεύσῃ καμμία ἀμφισβησία, οὔτε ἐδίστασε πρὸ τῶν ὑποσχέσεων. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ γνώριμα τῆς ἀληθινῆς πίστεως, μολούτι, δηλαδὴ, ἡ ὑπόσχεσις δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα, ἐν τούτοις ἔχουμεν πισθῆναι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου. C Πάραγμα, «πίστις καθιστᾷ», ὅπως λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, «πραγματικὰ ἐκεῖνα ποῦ ἐλπίζομεν καὶ θέτοια ἐκεῖνα ποῦ δὲν ἐλπίζομεν»²⁷ Καὶ πάλιν «Γιατὶ νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς δι' ἐκεῖνο

²⁶ Γεν. 15, 5.

²⁷ Ἐβρ. 11, 1.

πού ήδη «λέπει»²⁸ Συνεπώς, αυτό σημαίνει πίστις, όταν, δηλαδή, πιστεύωμεν εἰς ὅσα δὲν βλέπομεν, προσέχοντες εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ ὑποσχόμενου. Πράγμα τὸ ὁποῖον, βέβαια, ἔκανε καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς μετὰ τὸ νὰ δείξῃ μεγάλην καὶ γνήσιαν πίστιν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ προβάλλεται ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν. Διότι, ἀμέσως, προσέθεσεν «Καὶ ὁ Ἄβραμ ἐπίστευσεν εἰς ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν καὶ ἡ πίστις αὐτῆ ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἀρετὴ».²⁹ **Δ** Εἶδες ὅτι καὶ πρὶν ἀκόμη πραγματοποιηθῶν αἱ ἐπαγγελίαι, διὰ τὴν πίστιν του μόνον εἰς αὐτὰς ἔλασθε τὴν ἀνάλογον ἁμοιότητα; Διότι ὑπελογίσθη ὅτι ἐτήρησε κάθε νόμον καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνακηρύχθη δίκαιος μετὰ τὸ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ μετὰ ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός.

Λοιπὸν, ὡς διδασκώμεθα καὶ ἡμεῖς σὰς παρακαλῶ, ἀπὸ τὸν πατριάρχην νὰ πιστεύωμεν εἰς ὅσα λέγει ὁ Θεός, νὰ ἔχωμεν πεποιθήσῃν εἰς τὰς ὑποσχέσεις του καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῶμεν τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις, ἀλλὰ νὰ ἐκφράζωμεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτόν. Διότι αὐτὴ ἡ διαγωγή θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ καταστῶμεν δίκαιοι **Ε** καὶ συντόμως θὰ μᾶς προετοιμάσῃ ν' ἀποκτήσωμεν καὶ τὰς ὑποσχέσεις ποῦ μᾶς ἔδωσεν. Εἰς τὸν Ἄβραμ ὑποσχέθη ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του θὰ δημιουργηθῇ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐπαγγελία αὐτῆ ὑπερέβαινε κάθε ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τάξιν, δι' αὐτὸ καὶ ἡ πίστις του τοῦ παρέσχε τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ δικαίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν εἴμεθα προσεκτικοί, ὑποσχέθη πολὺ μεγαλύτερα καὶ κατὰ πολὺ δυνάμεθα νὰ υπερδῶμεν τὰς δυνατότητας τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς, ἀρκεῖ μόνον νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου, διὰ νὰ λάβωμεν καὶ τὴν δικαιοσύνην ποῦ δίδει ἡ πίστις καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ ποῦ μᾶς ὑποσχέθη.

Πράγματι, αἱ ἐπαγγελίαι ποῦ μᾶς ἐδόθησαν, νικοῦν κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν.³¹ **Α** καὶ ὑπερβαίνουν κάθε ἀνθρωπίνην διάνοιαν. Τόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων. Διότι δὲν μᾶς ὑποσχέθη μόνον τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ τῆς ἐπιγείου ζωῆς τὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος, όταν τὰ

28. Ρωμ. 8, 24.

29. Γεν. 15, 6 καὶ Γωμ. 4, 8.

σώματά μας πλέον θὰ διαλυθῶν εἰς τέφραν καὶ σκόνην, τότε ὑποσχέθη νὰ τὰ ἀναστήσῃ καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ ἐνδοξότερα. «Διότι πρέπει», λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, «τὸ φθαρτὸν αὐτὸ σῶμα νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν αὐτὸ σῶμα νὰ ἐνδυθῇ ἀθάνασιν».³⁰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ὑποσχέθη νὰ μᾶς δωρίσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας του, τὴν συναναστροφὴν μετὰ τοὺς ἁγίους, **Β** τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα καὶ τὰ ἀνέκφραστα καὶ τὰ ἀπερίγραπτα φεῖνα ἀγαθὰ, «τὰ ὁποῖα ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ οὖς δὲν ἤκουσε καὶ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἐφροντάσθη».³¹ Εἶδες πόση εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῶν ὑποσχέσεων; Εἶδες τὸ μέγεθος τῶν δωρεῶν;

Αὐτὰ συλλογιζόμενοι καὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ ὑποσχεθεὶς δὲν ψεύδεται, ὡς ἀναλασθέντων μετὰ προθυμίαν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀγαθὰ ποῦ μᾶς ὑποσχέθη ὁ Θεός, χωρὶς νὰ προτιμῶμεν τὰ πρόσκαιρα ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μας καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶσαν ἀγαθῶν, οὔτε νὰ ὑπολογίζωμεν τοὺς κόπους ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετὴ, **Γ** ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν τὴν προσοχὴν μας προσηλωμένην εἰς τὰς ἀμοιβάς, οὔτε, πάλιν, νὰ προσέχωμεν εἰς τὴν δαπάνην τῶν χρημάτων, ἀφοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ν' ἀποδῶμεν εἰς τὸ κέρδος ποῦ ἐπιτυγχάνωμεν, όταν ἐξοδύωμεν αὐτά. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ Γραφή παρωμοίωσε τὴν ἐλεημοσύνην μετὰ τὸν σπέρρον, διὰ νὰ κάνωμεν αὐτὴν μετὰ χαρὰν καὶ μεγάλην προθυμίαν. Πράγματι, ἐὰν αὐτοί, ποῦ ἐμπιστεύονται τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ σκορπίζουν ὅσα ἔχουν συγκεντρώσει καὶ φυλάσσουν εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν, τὸ κάνουν μετὰ χαρὰν καὶ τρέφονται μετὰ καλὰς ἐλπίδας **Δ** καὶ φαντάζονται πλέον τὰ δευμάτια μετὰ τὰ στάχυα καὶ τὸ ἀλώνι γεμῆτο, πολὺ περισσότερο, βεβαίως, ἀρμόζει νὰ χαίρωνται καὶ νὰ εὐφραίνονται αὐτοί, ποῦ ἠξιώθησαν νὰ σπείρουν τὸν πνευματικὸν αὐτὸν σπέρρον, διότι, ἐνῶ σπείρουν εἰς τὴν γῆν, πρόκειται νὰ θερίσουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ, καταβάλλοντες χρήματα, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των καὶ εὐρίσκουν λόγον παρηγοίας, ἀφοῦ μετὰ τὰς ἐδῶ προσφοράς των δημιουργοῦν τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν των καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν συναναστροφὴν των μετὰ τοὺς ἁγίους. Καί, ἐὰν μᾶς εὐ-

30. Α' Κορινθ. 15, 58.

31. Α' Κορινθ. 2, 9.

χαριστή ή σωφροσύνη, να μη εξετάζωμεν αυτό, ότι, δηλαδή, ή άρετή συνεπάγεται κόπον, ούτε ότι ή παρθενία προϋποθέτει μεγάλο άγώνα. Ε άλλα να σκεπτάμεθα την τύχη που μάς περιμένει, και, αναλογιζόμενοι αυτήν, ως τίθασούμεν την λύσαν της πανηράς επιθυμίας, ως κατακρήσωμεν τα σκιρτήματα της σαρκός και ως εκμηδενίσωμεν την δυσκολίαν των πόνων με τας άμοιβάς που θα λάβωμεν ως ανταπόδοσιν. Διότι ή έλπίς των αγαθών είναι ίκανή να μάς κίνη να υποστώμεν τούς κινδύνους και να υποφέρωμεν με γενναϊότητα τούς κόπους της άρετης. "Όταν, λοιπόν, καταλάβης ότι, εάν αγωνισθής ολίγον χρόνον και διατηρήσης αναμμένη την λαμπάδα της παρθενίας, θ' άξιώθης ν' απολαύσης την μακαρίαν εκείνην ζωήν και να εισέλθης μαζί με τον υμψιον, εάν, θεοβίως, διατηρήσης τας λαμπάδας άνομιμάς, με τό άνάλογον έλαιον, δηλαδή, την εργασίαν που πηγάζει από τας αγαθάς πράξεις, τότε πώς δεν θα ήμπορέσης να υπερπηδήσης όλας τας δυσκολίας ⁸² Α με κάθε εύκολίαν, αντιλαμβανόμενος εκείνο που έλέγθη από τον μακάριον Παύλον: «Επιδιώκετε να έχετε ειρήνην με όλους και τον άγισμόν διότι χωρίς αυτόν κανείς δεν θα ίδη τον Κύριον».⁸³ Είδες με ποίον τρόπον συνεδύασε την ειρήνην και τον άγισμόν; Διά να μάθωμεν, δηλαδή, ότι δεν επίζητεί μόνον την άγνότητα του σώματος, αλλά και την ειρήνην, επικαίρως τό έμνημόνευσεν, επειδή ήθελε να μάς ασφαλίση και από τας δύο πλευράς και να τό έχωμεν συνεχώς όπ' όψιν μας, ώστε να μη υπάρχει μεταξύ μας καμμία ταραχή ή θόρυθος, αλλά να ζώμεν με γαλήνην και ήσυχίαν και να φερώμεθα προς όλους με ειρηνικην διάθεσιν και να εμμεθα ήμεροι, πράοι και έπιεικείς, Ε δια ν' απαστράπτουν εις τό πρόσωπόν μας όλα τα χρώματα της άρετης.

Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, θα ήμπορέσωμεν να καταφρονήσωμεν και την δόξαν του παρόντος βίου και θα προτιμήσωμεν την άληθινήν δόξαν, θα φροντίσωμεν πολύ διά την ταπεινοφροσύνην και θα διαφορήσωμεν διά την εὐμερίαν της επίγειου ζωής και διά να απολαύσωμεν την άληθή και βεβαίαν ευταρίαν και υπό τας προϋποθέσεις αυτές ν' άξιωθώμεν ν' αντικρύσωμεν τον Χριστόν. Διότι λέγει Μακάριοι είναι εκείνοι, που έχουν την καρδίαν των καθαράν διότι αυτοί θα ίδουν τον Θεόν».⁸⁴ Συνεπώς, ως καθάρισα-

μεν την συνείδησίν μας και ως τακτοποιώμεν με ακρίθειαν τον βίον μας, ώστε, αφού διέλθωμεν την παρούσαν μας ζωήν κατά τρόπον ενάρετον, Ο ν' άξιωθώμεν να λάβωμεν τας άμοιβάς των εδώ κόπων μας εις τον μέλλοντα αιώνα, με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Κυρίου ήμών Ιησού Χριστού, εις τον όποιον μαζί με τον Πατέρα και τό Άγιον Πνεύμα ανήκει ή δόξα, ή δύναμις και ή τιμή, τώρα και πάντοτε και τούς αιώνας των αιώνων. Γένοιτο.

82. Έβρ. 12, 11.
83. Ματθ. 5, 8.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

«Ο ΔΕ ΚΥΡΙΟΣ ΕΠΗΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ. ΗΤΕ ΕΙΜΑΙ Ο ΘΕΟΣ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΣΕ ΒΕΒΛΑΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΧΑΛΔΑΙΩΝ, ΔΙΑ ΝΑ ΣΟΙ ΔΩΣΩ ΝΑ ΚΑΝΘΡΟΝΟΜΗΣΗΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΑΓΓΙΝ. ΚΑΙ Ο ΑΒΡΑΜ ΑΠΗΝΤΗΣΕ ΔΕΞΠΟΤΑ ΚΥΡΙΕ, 372 D ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΧΡΟΝΟΝ ΘΑ ΓΙΝΩΜΕΝ ΚΥΡΙΟΙ ΕΓΩ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΑΥΤΗΣ.»¹

Μεγάλη είναι η δύναμις τῆς θείας Γραφῆς καὶ πολὺς ὁ πλοῦτος τῶν νοημάτων ποὺ κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους τῆς. Δι' αὐτὸ πρέπει μὲ ἀκριβείαν νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἐρευνῶμεν μὲ προσοχὴν, ὥστε νὰ ἀποκομίσωμεν μεγάλην ὠφέλειον ἀπὸ ἐδῶ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς παρήγγειλε, λέγων «Ἐρευνάτε τὰς Γραφάς»,² διὰ νὰ μὴ περιοριζώμεθα μόνον εἰς μίαν ἀπλὴν ἀνάγνωσιν ἀλλὰ ν' ἀνιχνεύωμεν τὸ βάθος διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τῆς Γραφῆς. Ἐ Διότι ἔχει αὐτὴν τὴν συνήθειαν ἡ Γραφή, δηλαδὴ, εἰς συντόμους λόγους εἶναι δυνατὸν νὰ εἰρωμεν μεγάλο πλῆθος νοημάτων. Βεβαίως, τὰ διδάγματα εἶναι θεῖα καὶ ὄχι ἀνθρώπινα καὶ δι' αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς διὰ αὐτὴν ἀπαρτίζεται ἐντελῶς διαφόρως ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν. Καὶ σοῦ ἐξηγῶ μὲ ποῖον τρόπον. Ἐκεῖ λοιπόν, ἐνωσὼ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὅλη ἡ προσπάθεια ἀποδίδει εἰς τὴν κατάλληλον πλοκὴν τῶν λέξεων, ἐνῶ ἐδῶ (τὴν Γραφὴν) συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν δὲν γίνεται κανένας λόγος διὰ τὴν ὀραϊότητα καὶ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων, διότι τὰ λεγόμενα ἔχουν ἄφ' ἑαυτῶν ἀπαστρέπτουσαν τὴν θείαν χάριν καὶ τὸ κάλλος. Καὶ ἐκεῖ μὲν ὕστερα ἀπὸ πολλὴν καὶ ἀφάνταστον φλυασίαν³⁷³ Ἄ εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβῃς τὰ νοήματα, ἐνῶ ἐδῶ ὅπως γνωρίζετε, καὶ μὴ σύντομος φράσις πολλὰς φορὰς ὑπῆρξεν ὁκετὴ διὰ νὰ ὑψάνῃ ὀλόκληρον τὴν διδασκαλίαν μας. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, καὶ κατὰ τὴν χρεοσίμην μας συνάντησιν, ἀφοῦ σὰς πα-

1. Γεν. 15, 7-8.
2. Ἰωάν. 5, 39.

ρουσίασα τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν κείμενα καὶ ἐξηγήσαμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ προχωρήσωμεν περισσότερο, ἐπειδὴ συνητήσαμεν μέγαν πλοῦτον νοημάτων, ὥστε νὰ μὴ καλύψωμεν διὰ τοῦ πλῆθους τῶν λεγόμενων τὴν μνήμην σας καὶ καταστρέψωμεν καὶ ὅσα ἐλέχθησαν.

Ὅθεν ἐπιθυμῶ νὰ συνεχίσω τὸν λόγον καὶ νὰ συνδέσω ὅσα ἐλέχθησαν χθὲς μὲ ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται τώρα νὰ εἴπω, B διὰ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ ἀνάγνωσμα εἰς τὸ σύνολόν του καὶ ὕστερα νὰ σὰς ἀπολύσω ἀπὸ ἐδῶ. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ, νὰ προσέχετε πολὺ εἰς τὰ λεγόμενα, διότι, ἐὰν ὁ κόπος τῆς ὀμιλίας εἶναι ἰδικός μου, τὸ κέρδος, ὁμῶς, εἶναι ἰδικόν σας, ἢ μάλλον εἶναι καὶ τῶν δύο μας. Μὰ, διατί λέγω διὰ τὸν κόπον εἶναι ἰδικός μου; Ὅχι, βεβαίως. Ἄλλ' εἶναι δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ἄς ὑποδεχώμεθα μὲ προσοχὴν τὰ δῶρα ποὺ προσφέρει ὁ Θεός, διὰ νὰ κερδίσωμεν κάτι, ποὺ νὰ συντελῇ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ. ἘΕ ἄλλου, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον σὰς παροσέτω καθεὴν ἡμέραν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν, ὥστε μὲ τὴν ἀδιάκοπον νοουθεσίαν καὶ τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν C νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀπακρούσωμεν καθολοκληρίαν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πονηροῦ θαύματος. Διότι, ὅταν ἴδῃς διὰ δεικνύωμεν μεγάλο ἐνδιαφέρον διὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ὄχι μόνον δὲν θὰ μᾶς ἐπιτεθῇ, ἀλλὰ δὲν θὰ τοιμήσῃ οὔτε ἀπλῶς νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ, ἐπειδὴ γνωρίζει διὰ τὴν ἀπόπειρά του θὰ εἶναι χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ διὰ τὴν τόλμην του θὰ στραφῇ ἐναντίον τῆς ἰδίας του τῆς κεφαλῆς.

Ἐλάτε, λοιπόν, ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅσα σὰς ἔλεγα χθὲς καὶ ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ ὑπόλοιπα. Τί σὰς ἔλεγα χθὲς; Μὰ, σὰς περιέγραφα τὴν ἐπαγγελίαν ποὺ ἔδωκεν ὁ Θεός πρὸς τὸν Ἄβραμ, ὅταν διέτασεν αὐτὸν νὰ κυττάξῃ ὕψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων. «Ἐάν ἠμπορῆς, λέγει, μετρήσῃς τοὺς ἀστέρας. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου.»³ D Ἐν συνεχείᾳ ἡ Γραφή ἀποδεικνύουσα τὸ φιλόθεον τῆς σκέψεως τοῦ πατριάρχου καὶ ἀκόμη διὰ ἐπίστευεν εἰς ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸν ἐπαγγελιάμενον καὶ σκεπτόμενος τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου, λέγει «Καὶ ὁ Ἄβραμ ἐπίστευσεν εἰς διὰ τοῦ

3. Γεν. 15, 5.

είπεν ὁ Θεὸς καὶ ἡ πίστις του αὐτὴ ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἀρετὴ». ⁴ Μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἔφθασεν ἡ χθεσινὴ ὁμιλία μας καὶ δὲν ἐστῆθι δυνατόν νὰ προχωρήσωμεν, περαιτέρω, δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίσω σήμερον. Τί λέγει, λοιπόν; «Ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἄδραμ. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς ποῦ σὲ ἐξῆγαλα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτήν». ⁵ Κύτταξε συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ, μὲ ποῖον τρόπον ἐπιθυμεῖ νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν πίστιν τοῦ πατριάρχου, Ἐ καὶ νὰ τὸν πείσῃ ὥστε νὰ ἔχη μεγάλην δεξιότητα εἰς τὰς ὑποσχέσεις, δηλαδή, ὡς νὰ τοῦ λέγῃ· Νὰ ἐνθυμησῇ ὅτι ἐγὼ σὲ ἔκανα νὰ μετακινήθῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα σου. Νὰ ποῦ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τὸν πατριάρχην, ἀποδεικνύονται σύμφωνα μὲ ἐκεῖνα ποῦ εἶπεν ὁ μακάριος Στέφανος, ὅτι, δηλαδή, καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἔκανε τὸν Ἄδραμ νὰ μεταναστεύσῃ. ⁶ Καί, ὅπως σὺς προανέφερα ἦδη ὅτι ἀκαλοῦσάν τὴν ἀπόφασιν τοῦ πατριάρχου, ὁ πατέρας του μολονότι ἦτο ἄπιστος, τὸν ἠκολούθει καὶ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν χώραν του, ἐπειδὴ τὸν συνέδεε μεγάλη ἀγάπη μὲ τὸν υἱὸν του. Τοῦ ὑπενθυμίζει, λοιπόν, ἐν προκειμένῳ ὁ Θεὸς πόσῃν πρόνοιαν ἔδειξε δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀρχῆν, ³⁷⁴ Ἄ ἀποκαλύπτων εἰς αὐτὸν, ὅτι ἐπειδὴ εἶχε κάποια μεγάλα σχέδια δι' αὐτὸν καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ νὰ τὰς πραγματοποιήσῃ, δι' αὐτὸ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ κἀνῃ τὴν ὁδοιπορίαν. «Ἐγὼ εἶμαι ποῦ σὲ ἐξῆγαλα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτήν». Μήπως, λοιπόν, σὲ μετακίνησα ἀσκόπως ἀπὸ ἐκεῖ; Μήπως τυχαίως καὶ μοταίως σὲ παρέσυρα καὶ ἀπὸ ἐδῶ; Ὁχι, θεοαίως. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἤθελα νὰ καταλάβῃς τὴν Παλαιστίνην, ν' ἀφήσῃς τὴν πατρικὴν σου χώραν καὶ νὰ ἔλθῃς εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν, διὰ νὰ τὴν κληρονομήσῃς. **Β** Συνεπῶς, σκεπτόμενος τὸ πόσῃν πρόνοιαν ἔδειξα δι' ἐσένα ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατέλειψες τὴν Χαλδαίαν μέχρι σήμερον καὶ πόσῃν ἐνδοξος ἐγίνες, δοξαζόμενος καθὲ ἡμέραν περισσώτερον ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου συμπάστασιν, καὶ ἀκόμη συλλογιζόμενος τὴν φροντίδα ποῦ ἔγω δι' ἐσέ, δεῖξαι πίστιν εἰς ὅσα σοῦ λέγω. Εἶδες ὑπερβολὴν

4. Γεν. 15, 6.
5. Γεν. 15, 7.
6. Πρῶτ. Περσ. 7, 9 ἔξ.

φιλανθρωπίαι; Εἶδες μέγεθος συγκατάβασως; Μὲ ποῖον τρόπον ἐπιθυμεῖ νὰ στηρίξῃ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ καταστήσῃ σταθερωτέραν τὴν πίστιν του, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀπασχολοῦν πλέον τὰ ἐκ τῆς φύσεως προερχόμενα ἐμπόδια, ἀλλὰ, συλλογιζόμενος τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, νὰ ἔχη τόσον θάρρος, ὡς νὰ ἔχουν πραγματοποιηθῇ αἱ ὑποσχέσεις; **Γ** Ἄλλὰ κύτταξε, πάλιν, τὸν πατριάρχην ὅτι ζητεῖ περισσώτερας λεπτομερείας, ἀφοῦ ἔλαθε θάρρος ἀπὸ τοῦς λόγους τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει: «Δέσποτα Κύριε, πῶς ἐὰ γνωρίσω ὅτι θὰ κληρονομήσω τὴν γῆν;» Μολονότι ἡ θεία Γραφὴ ἐπρόφρασε καὶ ἐδήλωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι ἐπίστευσεν εἰς ὅ,τι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, δι' αὐτὸ καὶ «ὅτι ἡ πίστις του αὐτὴ ἐθεωρήθη ὡς ἄσάν μεγάλη ἀρετὴ», ἐν τούτοις, ὅταν τοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς ὅτι «ὅτι αὐτὸ σὲ ἐξῆγαλα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτήν», λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεῖξω ἀπιστίαν εἰς ὅσα μοῦ λέγεις, ἀλλ' ὅμως, θέλω νὰ μάθω καὶ τὸν τρόπον συμφώνως πρὸς τὸν ὅποιον πρόκειται νὰ κληρονομήσω αὐτήν. **Δ** Διότι βλέπω ὅτι ἐγήρασα πλέον καὶ ἔαυθα ἐδῶ περιφερόμενος ὡς πλάνης μέχρι τώρα, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἤμπορῶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν νὰ καταλάβω αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ, μολονότι, λέγει, ἐκ τῶν προτέρων ἐπίστευα εἰς ὅ,τι μοῦ εἶπες, ἐπειδὴ προήρχοντο ἀπὸ ἐσένα, ὁ ὅποιος δύνασαι ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας νὰ φέρῃς κάτι εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως, νὰ δημιουργήσῃς καὶ νὰ μετασχηματίσῃς τὰ πάντα. Λοιπόν, δὲν ἐρωτῶ αὐτὸ, ἐπειδὴ κατέχομαι ἀπὸ ἀπιστίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ μοῦ ὑπενθυμίσες πάλιν τὴν κληρονομίαν, ἤθελα νὰ ἔχω κάποιο πειστικώτερον καὶ σαφέστερον σημεῖον, ποῦ θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀσθενὴ μου ψυχὴν. **Ε** Τί ἔκανε, λοιπόν, ὁ ἀγαθὸς Κύριος; Φερόμενος μὲ συγκατάβασιν πρὸς τὸν δοῦλόν του καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ψυχὴν του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ τὴν ἀδυναμίαν του, καὶ πιστεύει μὲν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχη μίαν σαφετέραν πληροφορίαν, λέγει πρὸς αὐτόν· «Λάβε δάμαλιον τριῶν ἐτών, αἰγὰ ἐπίσης τριῶν ἐτών καὶ κριὸν τριῶν ἐτών, μίαν τραγὸν καὶ μίαν περιστέραν». ¹ Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον συμφωνεῖ μαζί του ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ δάσει ἀνθρωπίνων δεδωμένων. Ὅπως, δηλαδή, εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις, ὅταν ὑποσχόμεθα κάτι εἰς κάποιον, ³⁷⁵ Ἄ ἐπειδὴ θέλομεν

7. Γεν. 15, 9.

νά τὸν πείσωμεν, τοῦ δίδωμεν μίαν ἀπόδειξιν καὶ κάποιαν ἐγγύησιν, ὥστε νὰ ἔχη τὴν δεβαιότητα, ὁσάκις θὰ δλέπῃ αὐτά, ὅτι ὀπωσδήποτε θὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποσχέσεις μας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ φιλόφρων Κύριος, ἐπειδὴ τὸν ἠρώτησεν ὁ Ἄβραμ «πῶς θὰ γνωρίσω (ὅτι θὰ γίνω κληρονόμος τῆς γῆς αὐτῆς;);» τοῦ ἀπαντᾷ, ἰδοὺ σοῦ προσφέρω καὶ αὐτό· «Λάβε δάμαλιν τριῶν ἐτῶν, αἶγα ἐπίσης τριῶν ἐτῶν καὶ κριὸν τριῶν ἐτῶν, μίαν τρυγίαν καὶ μίαν περιστέραν». Πρόσσεχε, σὲ παρακαλῶ, πόσον αἰσθητὰ μέσα καταδέχεται νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἀγαθὸς Κύριος, διὰ νὰ λάβῃ σαφέστερας ἀποδείξεις ὁ πατριάρχης. Ἐπειδὴ, δηλαδή, κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν τοιοῦτοτρόπως συνήθιζαν νὰ συνάπτουν τὰς μεταξὺ των συμφωνίας οἱ ἄνθρωποι B καὶ νὰ τὰς ἐπισημοποιοῦν διὰ τῆς θυσίας τῶν ἀνωτέρω ζώων, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται τὸν ἴδιον τρόπον. «Καὶ ὁ Ἄβραμ», λέγει ἡ Γραφή, «ἔλαβε τὰ ζῶα αὐτὰ⁸ καὶ ἔκοψε τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἰς δύο».⁹ Πρέπει νὰ προσέξωμεν διὸ ἄχι ἀσκόπως καὶ τυχαίως ἐσημείωσε καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν ζώων. Διέταξε νὰ λάβῃ ζῶα τριῶν ἐτῶν, δηλαδή, ζῶα ἄρτια καὶ τελείως ἀνεπτυγμένα. «Καὶ ἔκοψε τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἰς δύο τεμάχια καὶ ἔθεσε τὰ τεμάχια ἀντιμέτωπα ἀλλήλων. Τὰ πτηνὰ ἄνωθεν δὲν τὰ ἔκοψε εἰς δύο».¹⁰ Καὶ ὕστερα ἐκάθητο καὶ ἐπρόσεχε, ὥστε νὰ μὴ ἀρπάξουν τὰ τεμάχια τὰ πετώντα δρυαί, ἔκανε δὲ αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ὅλην τὴν ἡμέραν. «Εἰς τὰ κομμάτια τῶν ζώων αὐτῶν ἐπέπεσον ἄρπακτικὰ πτηνὰ. Ὁ Ἄβραμ ἐκάθητο πλησίον αὐτῶν (πρὸς ἐκδίωξιν των). C Κατὰ τὸ ἡλιοβόσλημα ὁ Ἄβραμ ἔπεσεν εἰς ἔκστασιν, μέγας δὲ καὶ σκοτεινὸς φόβος κατέλαθεν αὐτόν».¹¹ Διὰ ποῖον λόγον κατὰ τὸ ἡλιοβόσλημα, ὅταν πλέον ἔρχεται ἡ νύκτα, συνέβησαν αὐτά; Δι' ὧν αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν Ἄβραμ περισσώτερον προσεκτικόν. Δι' αὐτὸ καὶ πίπτει εἰς ἔκστασιν καὶ τὸν κυριεῖ μέγας καὶ σκοτεινὸς φόβος, ὥστε διὰ μέσου τῶν γεγονότων αὐτῶν νὰ λάβῃ αἰσθησιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ, διότι τοιοῦτοτρόπως συνήθιζε κάθε φορὰ νὰ κἀνῃ

8. Δηλαδή, τὰ πέντε ζῶα ποὺ ἀνέφερον ἑνωτέρω καὶ τὰ ὅποια θραύστερον ὅ' ἀποδοθῆναι πρὸς τὸν προσφερόντα θυσίαν.

9. Γεν. 15, 10. Ἡ προαναφερθεῖσα κριεὶς δὲν ἀπαυκτάει εἰς νομοθέτησιν τῆς θυσίας, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιθεωρίαν τῆς ἐρηκτικότητος κατὰ τὴν ἀρπακτικὴν τῆς συνήθειαν.

10. Γεν. 15, 10.

11. Γεν. 15, 11-12.

ὁ Θεός. Πράγματι, ὅταν ἀργότερον ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Μωυσῆ τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς ἐπάνω εἰς τὸ δρος Σινᾶ, D «ἐπεκράτει», λέγει, «σκότος καὶ καταίγισα καὶ τὸ δρος ἐκάπνιζε».¹² Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή λέγει: «Ὁ Κύριος ἐγγύζει τὰ ἄρη καὶ καπνίζουσιν».¹³ Ἐπειδὴ, λοιπόν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν μὲ τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς κανένα ἀπὸ τὰ μὴ αἰσθητὰ, ὁ Θεὸς θέλει νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν θέλιον τοῦ ἐνέργειαν διὰ μέσου αὐτῶν τῶν φαινομένων. Συνεπῶς, ὅταν ὁ δικαίος ἐδοκίμασε κατὰπλήξιν καὶ ἐτάραξε τὴν σκέψιν τοῦ ὁ φόβος καὶ ἡ ἐπελθοῦσα ἔκστασις τότε, λέγει, ἐλέχθη πρὸς αὐτόν. Εἶπες, λέγει, πῶς θὰ γνωρίσω; Καὶ, ἀκόμη, ἠθέλησεν νὰ ἔχῃ κάποιαν ἀπόδειξιν διὰ τὸ πῶς ἐπρόκειτο νὰ κληρονομήσῃ τὴν χώραν αὐτὴν. Νά, σοῦ δίδω καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Διότι χρειάζεται νὰ ἔχῃς μεγάλην πίστιν, E διὰ ν' ἀντιληφθῆς ὅτι ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ φέρω τὰ πράγματα εἰς οὐσιώδηον τέλος καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχουν φθάσει εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν. «Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἄβραμ. Πρέπει νὰ μάθῃς καλῶς, διὸ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ ζήσουσιν παρωκοῦντες εἰς ξένην χώραν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι θὰ ἔχουν αὐτοὺς ὡσαν δούλους, θὰ τοὺς κακοποιήσουσιν καὶ θὰ τοὺς ἐξευτελίξουσιν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη».¹⁴ Τὸ ἔθνος δὲ εἰς τὸ ὅποιον θὰ γίνουσιν δούλοι, θὰ τὸ τιμωρήσῃ ἐγὼ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ θὰ ἔλθουν ἐδῶ εἰς τὴν Χαναάν μετὰ πολλὰ ὑπάρχοντα».¹⁵ Ὅσα ἐλέχθησαν εἶναι πολὺ σοδαρά καὶ ἀ-

12. Ἐξὸς 19, 18.

13. Ἐξὸς 108, 32.

14. Εἰς τὸ Ἐξὸς 12, 40 ἀναγράφεται ὅτι μετὰ παρελθούσιν τετρακοσίον ἐτάκοντα ἔτην «ἐξῆλθεν ἡ δυνάμις Κυρίου». Κατὰ ποῖον τρόπον συμβαδύεται ἡ ὑπερβολὴ διαφορά; Ἐν προκειμένῳ δύο γινώμει ὑπάρχουσιν. Ἐπὶ τὴν πρώτην, ὁ ἀριθμὸς τετρακόσια ἔτη ἀναφέρεται διὰ τὸ προγγύλιον αὐτοῦ, ἐπὶ κατὰ τὴν δευτέραν ὁ ἀριθμὸς τετρακόσια ἐπισημαίνεται ἐπὶ ἡλικίαν τῶν ἀρπάζων τῶν ἐτῶν. Συγκεκριμένως 25 ἔτη παρελθούσιν τοῦ Ἄβραμ εἰς τὴν γῆν Χαναάν μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαάκ, 60 ἔτη τοῦ Ἰσαάκ μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰακώβ, 130 ἔτη τοῦ Ἰακώβ μέχρι τῆς συναντήσεώς του μετὰ τὸν Φαραὼ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐν συνόλῳ 215 ἔτη. Ἐάν ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ 480, ὑπολείπονται ἄλλα 215 ἔτη, τὰ ὅποια παρήλθον ἀπὸ τὴν συνάντησιν τοῦ Φαραὼ μετὰ τὸν Ἰακώβ εἰς τὴν Αἴγυπτον μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Συνεπῶς, ἡ πρόσις ἐν γῆ ὅτι ἴδιον πρέπει, συμφωνίως πρὸς τὰ ἐν Παλ. 8, 17 λεγόμενα, ν' ἀποδοθῇ ὅχι μόνον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Χαναάν. Δηλαδή, ἡ χρονολογία αὐτῆ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν, ἢ ὅπου ἔγενε κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Κατὰ τὴν δευτέραν γνώμη, ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξόδου των ἐκ τῆς Αἴγυπτου, ἀλλ' ἔδωκε μόνον διεσέχην.

15. Γεν. 15, 18-19.

παίτουν νεανικήν ψυχὴν, 376 Α ἢ ὅποια πετῶ καὶ ἐγκαταλείπει δλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Πράγματι, καὶ ἐν δίκῃ ὁ πατριάρχης εἶχε ψυχὴν γενναίαν, ἀνδρείαν καὶ εὐσεβή, δλ' αὐτὰ ἦσαν ἄρκετὰ νὰ τοῦ προκαλέσουν σύγχυσιν καὶ παρακλήν. «Πότπει νὰ μάθῃς», λέγει, «ὅτι οἱ ἀπογόνου σου θὰ γήσουν παρακοῦντες εἰς ξένην χώραν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι θὰ ἔχουν αὐτοὺς ὡσαν δούλους, θὰ τοὺς κακοποιήσουν καὶ θὰ τοὺς ἐξευτελίσουν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Τὸ ἔθνος δὲ εἰς τὸ ὅποιον εὐά γίνουσι δούλοι, θὰ τιμωρήσω ἐγώ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ θὰ ἔλθουν ἐδῶ μὲ πολλὰ ὑπάρχοντα».

Μὴ ἀπορῆς, λέγει ὁ Θεός, ἐξετάζων τὸν ἑαυτὸν σου τὸ γῆρας σου, τὴν στείρωσιν τῆς Σάρκας καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας, καὶ μὴ νομίσης ὅτι: εἶπα κάτι τὸ ἀδύνατον, ἐπειδὴ σοῦ ὑπεσχέθη Β «ὅτι εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν». Δὲν σοῦ προλέγω μόνον αὐτὸ, ἀλλ' ἀκόμη, ὅτι οἱ ἀπογόνου σου θὰ ἀχθοῦν αἰχμάλωτοι εἰς ξένην χώραν. Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι θὰ δδγηθοῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε ἀνάμασε τὴν χώραν, ἀλλὰ λέγει «εἰς ξένην χώραν». Ἐκεῖ θὰ γίνουσι δούλοι καὶ θὰ ὑποστοῦν μεγάλην ταλαπωρίαν καὶ θὰ βασανισθοῦν ὅχι δι' ὀλίγον χρόνον, οὔτε ἐπ' ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Ἐγὼ θὰ λάθω ἐκδικῆσιν δι' αὐτοὺς καὶ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο πού θὰ τοὺς ὑποδουλώσῃ, θὰ τὸ κρίνω ἐγὼ καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ τοὺς κάνω νὰ ἐπανέλθουν ἐδῶ μὲ πολλὰ ὑπάρχοντα. Ὑ Συγχρόνως, δηλαδὴ, προέλεγεν εἰς τὸν Ἄβραμ μὲ ἀκριβείαν ὅσα θὰ συνέβαιναν εἰς τὴν συνέχειαν, ὑπαινισσόμενος καὶ τὴν ὑποδουλώσιν καὶ τὴν κάθοδον εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν θὰ ἐδοκίμαζον οἱ Αἰγύπτιοι ἐξ αἰτίας τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐπάνοδόν των. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ὑποδεικνύει εἰς αὐτὸν ὅτι τὰ βαυμοστὰ γεγονότα δὲν θὰ συμβοῦν μόνον εἰς αὐτὸν καὶ θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον θὰ συμβαίη καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Αὐτὰ, λοιπὸν, λέγει, σοῦ τὰ εἶπα, ὥστε, πρῶτον ὡ' ἀποθάνῃς, νὰ εἰσαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃς ὅσα θὰ συμβοῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου. «Σὺ δὲ ἀποθνήσκων», λέγει, «θὰ μεταθῆς πρὸς τοὺς προπάτορά σου, Β ἀφοῦ φθάσῃς εἰς εὐτυχημένα γεράματα».¹⁶ Δὲν εἶπε θ' ἀποθάνῃς, ἀλλὰ «θὰ μεταθῆς», ὡσαν νὰ ἐπρόκειτο ὡ' ἀποθνήμῃσιν καὶ νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ τὴν μίσην πατρίδα εἰς τὴν ἄλλην. «Θὰ μεταθῆς», λέγει, «πρὸς τοὺς

16. Γεν. 15, 15. Τὸ προκαείμενον χωρίον ὁμιλεῖ δὲ μίαν πέραν τοῦ τῶσον περιέλασιν τῆς ζωῆς.

προπάτορά σου», ἐννοῶν ὅχι τοὺς κατὰ σάρκα, δεδαίως. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν αὐτὸ, ἀφοῦ ὁ πατέρας του ἦτο ἀπιστος καὶ δὲν ἐπετρέπετο ὁ πιστὸς πατριάρχης νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ἴδιον μὲ ἐκείνον τόπον; Διότι ὑπάρχει, λέγει, «μεγάλη ἀπόστοσις μετὰξὺ μας». Τότε διὰ ποῖον λόγον εἶπε «πρὸς τοὺς προπάτορά σου»; Μά, ὑπαινισσόμενος τοὺς δικαίους ἐκείνους, ὅπως εἶναι ὁ Ἄβελ, ὁ Νῶε, ὁ Ἐνῶχ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι δίκαιοι πού ἔζησαν μαζί μ' αὐτοὺς.

Ἄφοῦ φθάσῃς εἰς εὐτυχημένα γεράματα». Πισθόν, ὅμως, νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος. Καὶ ποῖα εἶναι τὰ εὐτυχημένα γεράματα, Ε τὸ νὰ περάσῃ τὴν ζωὴν του διὰ μέσου τῶσαν θλίψεων; Μά, μὴ ἐλεπῆς μόνον αὐτὸ, ἄνθρωπε. Ἄλλὰ συλλογίσου καὶ τὴν κατὰ καιροὺς λαμπρότητά του καὶ πόσον ἐνδοξος ἐγένεν αὐτὸς πού ἦτο ξένος, πού δὲν εἶχε πατρίδα, πού δὲν εἶχε οἰκίαν, καὶ πόσην φροντίδα ἐδείκνυεν ὁ Θεός δι' αὐτὸν καθ' ἑλὴν τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Λοιπὸν, νὰ μὴ κρίνῃς τὰ πράγματα συμφῶνως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις, οὔτε νὰ θεωρῆς ὅτι εὐτυχημένα γεράματα σημαίνει νὰ ζῆς εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὴν πολυαγίαν, ὡ' ἀποκτῆς πλοῦτην, πλῆθος ὑπηρετῶν καὶ ἀγέλας ἀπὸ δούλους. 377 Ἄ Αὐτὰ, δεδαίως, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ δημιουργήσουν εὐτυχημένα γεράματα, ἀλλ', ἀντιθέτως, ἡμῶν νὰ προσάψουν καὶ μεγάλην κατηγορίαν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος, ἐν καὶ εἶναι γέρον, δὲν ζῆ μὲ σωφροσύνην, οὔτε, ἐνῶ εὐρίσκειται εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, σκέπτεται κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἱκανοποιεῖ τὴν κοιλίαν του καὶ ἐπιθώκει τὰ συμπτώσια καὶ τὰς μέθας, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ τοῦ ζητηθοῦν εὐθὺναι δι' ὅλ' αὐτὰ. Αὐτὰς, ὅμως, πού ἔζησεν ἐναρτέως, αὐτὸς, πράγματι, ἀποθνήσκει, ἀφοῦ φθάσῃ εἰς εὐτυχημένα γεράματα, καὶ λαμβάνει τὰς ἀμοιβὰς καὶ τὰς ἀνταποδόσεις διὰ τοὺς κόπους πού ὑπέμεινεν ἐπὶ τῆς γῆς. Δι' αὐτὰ λέγει αὐτὰ θὰ συμβοῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἐνῶ εὐθὺν' ἀποθάνῃς, ἀφοῦ φθάσῃς εἰς εὐτυχημένα γεράματα.

Β Σκέψου πάλιν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὅτι καὶ αὐτὰ ἦσαν ἄρκετὰ διὰ νὰ ταραξοῦν τὴν σκέψιν τοῦ πατριάρχου, ἐὰν δὲν ἦτο μεγάλη ἡ ἀνδρεία του καὶ υπερβολικὴ ἡ θεοσεβεία του. Ἀσφαλῶς, ἐὰν ἦτο κάποιος ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους ἀνθρώπους, θὰ ἔλεγεν. Διὰ ποῖαν αἰτίαν μοῦ ὑπεσχέθῃς ὅτι θὰ πολλαπλασιάσῃς τοὺς ἀπογόνους καὶ νὰ γίνουσι δούλοι διὰ τῶσαν μεγάλο χρόνικόν διάστημα; Ποῖα ἡ

17. Λευκ. 16, 26.

ωφέλεια δι' ἑμένα; Ἄλλ' ὁ δίκαιος δὲν ἐσκέφθη τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλ' ὡσάν ἐγγνώμων ὑπρέτης ἠγάπα δι,τι τοῦ ἐδιδεν ὁ Θεὸς καὶ δι,τι ἐφαίνοτο καλὸν εἰς τὸν Θεὸν αὐτὸ ἤρεσε καὶ εἰς αὐτόν.

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ φανερώνει καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιστροφῆς ἐκ τῆς δουλείας. Ὁ Διότι, ὅταν ἀνεκέρθη εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἔτων, καθώρισεν αὐτὸν εἰς τετρακόσια ἔτη. «Οἱ ἀπόγονοί σου κατὰ τὴν τετάρτην γενεάν θὰ ἐπιστρέψουν ἐδῶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ξένην χώρα δουλείας των».¹⁸ Ἄλλ' ἐδῶ ἴσως κάποιος θὰ διατυπώσῃ τὴν ἀπαρίαν, διατι εἶπεν δι,τι θὰ μείνουν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη δοῦλοι, ἐνῶ αὐτὲ τὰ μισὰ δὲν ἔμειναν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μά, δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν, δι,τι θὰ περάσουν τετρακόσια ἔτη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' εἶπεν «εἰς ξένην χώραν», ὡστε νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ συυπολογισθῇ εἰς τὰ ἔτη τῆς παρομονῆς των εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὁ χρόνος ποῦ ἔπερασεν ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Ἄβραμ ἔλαθε τὴν ἐντολήν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν Χαροάν. Δι' αὐτὸ, δεβαίως, ἡ Γραφὴ μᾶς ἐγνωστοποίησε καὶ τὴν ἡλικίαν του, ὅταν εἶπεν δι,τι ἦτο ἑβδομηκόντα πέντε ἔτων.¹⁹ Ὁ καθ' ἦν στιγμήν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Χαροάν. Ἐάν, λοιπόν, κανένας ἐπιθυμῇ νὰ μετρήσῃ τὰ ἔτη ποῦ μεσολαβοῦν ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ μέχρι τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, θὰ διαπιστώσῃ δι,τι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔτων εἶναι ὀρθός.²⁰ Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ, δι,τι, δηλαδῆ, ὁ Κύριος, ἐπειδὴ εἶναι φιλόνηθρωπος καὶ δίδει τὰς τιμωρίας ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις μας, ὅταν εἶδεν δι,τι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἐξουτηγηθῇ ἀπὸ τὰ δάσανα τῆς δουλείας καὶ δι,τι οἱ Αἰγύπτιοι ἐφέροντο μὲ μεγάλην σκληρότητα πρὸς αὐτούς, ἐτιμώρησεν αὐτοὺς πρὶν νὰ ὀλοκληρωθῇ ὁ καθωρισμένος χρόνος καὶ ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἐλευθερίαν. Ἐ Διότι ἔχει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν συνήθειαν ὁ Κύριος, ἐπειδὴ διὰ μέσου δλων τῶν ἐνεργειῶν του ἐπιδιώκει τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν, καὶ, ἐάν μᾶς ἀπειλήσῃ μὲ κάποια τιμωρίαν, ὅταν ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ δεῖξωμεν εἰλικρινῆ μετάνοιαν, ἀνακαλεῖ τὰς ἀρχικὰς του ἀποφάσεις.²¹ Α Καὶ ἀντιθέτως, ἐάν πάλιν ὑποσχεθῇ νὰ μᾶς δώσῃ κάποιο ἀγαθὸν καὶ ἡμεῖς δὲν κάνωμεν δι,τι ἐξαρτάται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε οὐτὸ ἐ ἴδιος δὲν φέρει εἰς πέρας τὰς ὑποσχέσεις του, διὰ νὰ μὴ γίνωμεν τριουτοτρόπως χειρότεροι. Καὶ δλα αὐτὰ γενικῶς, ὅσοι εἶναι

18. Γεν. 15, 16.

19. Πρὸλ. Γεν. 12, 4.

20. Βλέπε σημείωσιν 14 τῆς παρούσης ἑκδόσεως.

φιλόνηχοι περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεῶν Γραφῶν θὰ ἠμπορέσουν νὰ τὰ εὑρουν εἰς αὐτάς.

«Οἱ ἀπόγονοί σου», λέγει, «κατὰ τὴν τετάρτην γενεάν θὰ ἐπιστρέψουν ἐκ τῆς ἐν τῇ ξένην χώρα δουλείας των. Δὲν θὰ ἐπιστρέψουν ἐνωρίτερον, διότι οἱ κακίαι τῶν Ἀμορραίων δὲν ἔχουν συμπληρωθῇ ἀκόμη διὰ νὰ τιμωρηθοῦν».²¹ Τότε, λέγει, θὰ εἶναι καιρὸς, ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἀπόγονοί σου νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς περιοχῆς νὰ τιμωρηθοῦν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν των καὶ νὰ ἐκδιωχθοῦν ἀπὸ τὴν χώραν. Καὶ τὰ δύο, λοιπόν, θὰ γίνων εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, δηλαδῆ, καὶ τῶν ἀπογόνων σου ἡ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐκδίωξις αὐτῶν ἐδῶ (τῶν Ἀμορραίων). Β «Διότι», λέγει, «δὲν ἔχουν συμπληρωθῇ ἀκόμη αἱ ἀμαρτίαι των». Ἦσαν νὰ εἴη κάποιος, Δὲν ἔχουν ἀκόμη διαπράξει τὸσον πολλὰ ἀμαρτήματα, ὡστε νὰ ὑποστοῦν τὸσον μεγάλην τιμωρίαν. Ἐπειδὴ, δηλαδῆ, ὁ Κύριος εἶναι φιλόνηθρωπος ἄχι μόνον δὲν δίδει τιμωρίας μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς κακίας, τὰς ὅποιας ἔχομεν διαπράξει, ἀλλὰ πολὺ μικροτέρας. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν φέρεται μὲ μακροθυμίαν μεγάλην, ὡστε μόνον των μὲ τὰς ἀμαρτίας των νὰ προκαλέσουν τὴν τιμωρίαν των, χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν δικαιολογίαν.

Ὁ Εἶδατε, δι,τι ὁ Θεὸς τὰ ἀνεκαίωσεν δλα μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὸν πατριάρχην, ὡστε νὰ ἐνσπύσῃ τὴν πίστιν του ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ νὰ ἔχη τὴν δεβαιότητα δι,τι ὅσα ἐλέχθησαν εἰς αὐτὸν θὰ ἐπαληθεύσουν ὀπωσδήποτε καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ἀκόμη, ν' ἀποκτήσῃ στοθεράν πίστιν ἀπὸ ὅσα τοῦ ἐλέγχθησαν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀναγκαίως νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ δι,τι ἀναφέρεται εἰς αὐτόν. Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ὀλοκληρωθῇ ἡ πρόρρησις καὶ ἔλαθεν ὁ πατριάρχης ἱκανοποιητικῆν ἀπόδειξιν, τῶν ἐνεργειῶν ποῦ ἔλαθεν ὅταν ὁ ἥλιος ἔδωεν, ἠγάπηε μία φλόξ καὶ ἐφάνη κάμινος νὰ καπνίζῃ καὶ λαμπάδες πυρός,²² αἱ ὅποια ἐπέρασαν διὰ μέσου τῶν τετραχισθέντων ἔτων».²³ Ὁ Ἐφάνη-

21. Γεν. 15, 16. Ἐπὶ τὴν ἀνάγνωσιν, δηλαδῆ, ἐκτὴν εἰσεδοῖς εἰς τὴν περιοχὴν. Ἐξ ἄλλου, ἔνεα δίκαιαι οὐκ ἔσονται τὴν πλὴν κατὰ τὰ ἐν Γεν. 15, 92 λεγόμενα. Ἐπὶ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ Μελχισεδέκ, ὁ βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς, καὶ ὀπωσδήποτε καὶ ἄλλοι ἱερεῖοί του θὰ ἦσαν ἄμειοι μ' αὐτόν.

22. Ἐφάνη, δηλαδῆ, κλιβανὸς ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐτήρχοντο οὐδὲς μετὰ λαμπάδων καὶ κωνοῦ, τὰ ὅποια εἶναι ἀσέβηλα φωτεινότητος καὶ τοῦ μωσαϊκοῦ τρόπου, διὰ τῶν ὁποῦν ὁ Θεὸς ἠθελε νὰ ἀπαρτῆ τὸν λαόν. Ὁ αὐτὸς ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ (Ἐξῆδ. 13, 21).

23. Γεν. 15, 17. Ἐ διέλευσις τῶν λαμπάδων διὰ μέσου τῶν τετραχισθέντων ἔτων σημαίνει τὴν διέλευσιν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ τὴν

σαν, λοιπόν, φλόξ, κάμινος και λαμπάδες διά να γνωρίση ὁ δίκαιος τὴν ἐγκυρότητα τῶν συνθηκῶν καὶ ἀντιληφθῆ τὴν ἐνέργειαν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐγινον τὰ πάντα καὶ ὠλοκληρώθησαν, ἡ δὲ φωτιὰ κατέκαισε τὰ θυσιασθέντα ζῶα, τότε, λέγει· «Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔδωσαν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἄβραμ λέγων· εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν γῆν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου τῆς Μεσοποταμίας.²⁴ Ἐπίσης θὰ δώσω εἰς σὰς τοὺς λαοὺς²⁵ τοὺς Κινοίους,²⁶ τοὺς Κενεζαίους,²⁷ τοὺς Κεδυμοναίους,²⁸ τοὺς Χετταίους,²⁹ τοὺς Φερεζαίους,³⁰ τοὺς Φαραεῖς,³¹ τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Χανααναίους, τοὺς Εδδαίους, τοὺς Γεργεσαίους καὶ τοὺς Ἰεθουσαίους.» Ἐ Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον καθιστᾷ δεδαίαν τὴν ὑπόσχεσιν ποῦ τοῦ δίδει μὲ ὅσα τοῦ λέγει εἰς τὴν συνέχισιν, «Ἐδωκεν, λέγει, ὁ Κύριος ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Ἄβραμ λέγων· εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν γῆν αὐτὴν. Ἐπειτα, διά να ἡμπαρῶσῃ ὁ δίκαιος να σχηματίσῃ μιαν ἰδέαν τοῦ πόσον θὰ ἀπλωθῶν καὶ θὰ πολλαπλασιασθῶν οἱ ἀπόγονοί του ἀπὸ τὸ πλάτος τῆς χώρας καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν συνόρων αὐτῆς λέγει· «Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου» τὴσιν ἔκτασιν, λέγει, θὰ κοπιδάθων οἱ ἀπόγονοί σου. Πρό-

ἐπιπύρουν τῆς διαθήκης.

24. Ἐπιτάθη ὁρίζονται τὰ θρία τῆς μελλοντικῆς να δοθῆ συμφωνίας πρὸς τὴν θεϊκὴν ὑπόσχεσιν γῆς νοτιοδυτικῆς διὰ τοῦ Χελίου ποταμοῦ ἕ διὰ τοῦ μέσου τῆς ἄβου τῆς ἀπόσης ἀπὸ Παλαιστίνης εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὰ τοῦ ποταμοῦ θὰ Ἐφράτου βορειοδυτικῶς.

25. Διὰ τὸν λεγόμενον εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καθορίζεται τὸ ἔσπερον τῆς χώρας αὐτῆς καὶ οἱ λαοὶ τοῦ ἐποίου θὰ ὑποτάξω.

26. Κινοίτοι ἢ Καναίτοι· κανόσιν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἔνθεν εἰς τοὺς Μεδιανίτας. Ὁ πενήτερος τοῦ Μωυσεῦς Ἰσθμὸς ἦτο Καναίος.

27. Κενεζαίτοι· πρόκειται γὰρ πᾶσαν πιθανότητα διὰ μεταγενέστερον λαόν, καταγορεύον ἀπὸ τὸν ἔθνον τοῦ Που Κενεζῶν. Ἦν προκεμένον μὲλλον συγκρίνεται μὲ τὸν Κενεζῶν.

28. Κεδυμοναίτοι· λαὸς κατοικῶν εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς Χαναάν, μὲλλον ἀραβικῆς προέλευσεως.

29. Χετταίτοι· ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον σημερινούς λαοὺς τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας, κατέχον ἐξάρχουσαν θέσιν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς πλησίον τοῦ Αἰγυπτίου, τὸν Μεσοποταμίου καὶ τὸν Ἰορδάνου, μὲλλον ἀραβικῆς καταγωγῆς.

30. Φερεζαίτοι· Πυθῶν κατέχον μικρὸν τμήμα τῆς νοτίου Παλαιστίνης.

31. Φαραεῖς· πρόκειται μὲλλον διὰ τοὺς Ζαϊζαμίην, παρὶ ἄν ἔλεγε Δευτερ. 2, 20 ἔξ.

32. Ἰεθουσαίτοι· οἱ κάτοικοι τῆς Ἰερουσῆ, τῆς ἀνοικητικῆς ἐν συνεχείᾳ Ἱερουσαλῆμ. Ἀπετέλουν ἰδιαιτέρως φιλικὸν κλάδον, ὁ ὅποιος ἀφαιμοῦθη πρὸς τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ.

σεξε μὲ ποῖον τρόπον διὰ μέσου ἄλων αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ να δεῖξῃ εἰς τὸν πατριάρχην τὸ πόσον πολὺ θὰ ἀξιοῦν οἱ ἀπόγονοί του. Παραπάνω, δηλαδὴ, τοῦ εἶπεν ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θὰ εἶναι ἀναρίθμητοι, ὡσὸν τὸ πλῆθος τῶν ἀστερων τοῦ οὐρανοῦ, ἔδω δὲ τοῦ ἐφανερώσε καὶ τὸ μήκος τῶν συνόρων τῆς χώρας, τὴν ὅποιαν θὰ κατελάμβανον αὐτοί, ὡστε καὶ ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς ὡς ἀντιληφθῆ τὸ πόσον θὰ ἐπολλαπλασιαζόντο εἰς τὸ μέλλον οἱ ἀπόγονοί του.³³ Α Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μνημονεύει κεχωρισμένως τὸ κάθε ἔθνος, ποῦ θὰ ἔδιδεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπογόνων του, διὰ να παράσῃ περισσοτέρας λεπτομερείας εἰς τὸν δίκαιον. Καὶ ἐνῶ ἔδοθησαν τόσον μεγάλα ὑποσχεσίαι ἡ Σάρα ἔμεινεν ἄτεκνος καὶ τὸ γῆρας τῆς ἐπετελειώτο, διὰ να δώσωμεν μεγαίτην ἀπόδειξιν τῆς πίστεως τῶν καὶ ἀντιληφθῶν τότε καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀδυναμίαν καὶ τῆς θείας δυνάμεως τὸ μέγεθος.

Ἄλλὰ διὰ να μὴ δώσω μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν ἀμιλιαν μου, ἀφοῦ σταματήσω εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς διηγῆσεως, Β εἰς παρακαλῶ να γίνετε μιμηταί τοῦ πατριάρχου. Διότι σκέψου, ἀγαπητέ, πόσην ἀμοιβὴν ἔλαβε διὰ τοὺς λόγους ποῦ εἶπε πρὸς τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδὸμων,³⁴ ἢ μάλλον δι' ἄλην ἐκείνην τὴν ἀρετὴν, τὴν ὅποιαν ἔδειξε καθ' ἄλην τὴν ζωὴν του, καὶ, ἀκόμη, σκέψου μὲ πόσην συγκρατάσει συμπεριεφέρετο πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, δεκνύων πρὸς ὄλους ἡμᾶς τὸ μέγεθος τῆς μεγαλοδωρίας του μὲ ὅσα ἔκων εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ὅτι, ἐάν ἡμεῖς προφθάσωμεν καὶ δεῖξωμεν ἔστω καὶ μικρὸν ἔργον ἀρετῆς, δὲν παραβλέπει οὔτε τὸ ἐλάχιστον, ἀλλὰ μᾶς ἀμείβει μὲ μεγάλας δωρεάς, ἀρκεῖ μόνον να δεῖξωμεν εἰλικρινῆ πίστιν, ὅπως ἀκριθῶς ὁ δίκαιος αὐτός, C χωρὶς ποτὲ να τάρσασται ὁ νοῦς μας, ἀλλὰ να ἔχωμεν σταθερὰν καὶ ἀμετακίνητον ἀπόφασιν. Διότι καὶ ὁ πατριάρχης ὑπ' αὐτὰς τὰς προϋπαθεσίας προῦδευσεν. Ἄκουσε, δεδαίως, τὸν μακάριον Παῦλον να διακηρύσσει τὴν πίστιν, τὴν ὅποιαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔδειξε ὁ Ἄβραμ. Λέγει, λοιπόν· «Ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως του ὁ Ἄβραμ ὑπήκουσεν, ὅταν ἐκώλειτο να θῆ ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ να ὑπάγῃ εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον ἐπρόκειτο να λάβῃ κληρονομίαν. Καὶ ἐβῆκε, χωρὶς να γνωρίσῃ ποῦ πηγαίνει.»³⁵ Ὁπενθυμίζων εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνο ποῦ εἶπεν ὁ Θεός, δηλαδὴ· «Θῦγε ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἔλα εἰς χώραν, τὴν ὅποιαν

33. Ἠεβ. Γεν. 14, 22· 24.

34. Ἠεβ. 11, 8.

θά σοῦ ὀρίσω». ³⁵ Εἶδες σταθεράν πίστιν; Εἶδες εἰλικρινῆ ψυχὴν; Αὐτὸν ἃς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἃς φύγωμεν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐπιγείου ζωῆς μετὰ τὴν σκέψιν καὶ τὴν προθυμίαν D καὶ ἃς θαυμάσωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν. Εἶναι, θεσπιάς, δυνατὸν αὐτό, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀκολουθήσωμεν ἐκεῖνον τὸν δρόμον, ἔστω καὶ ἂν εὐρισκώμεθα εἰς τὴν γῆν, ἀρκεῖ νὰ πράττωμεν ἔργα δεξιά τοῦ οὐρανοῦ, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἴμεθα προσκεκολλημένοι εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὴν δόξαν τὴν ματαίαν τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλὰ νὰ περιφρονώμεν αὐτὴν καὶ νὰ δεικνύωμεν προθυμίαν διὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον. Ἄρκει νὰ μὴ ἀπασχολώμεθα μετὰ τὰς πολυτελεῖς ἐνδυμασίας καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀπορροφῆ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὄλον αὐτὸν τὸν ἑξωτερικὸν κόσμον νὰ τὸν μεταφέρωμεν εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὴν ψυχὴν E καὶ νὰ μὴ ἀνεχώμεθα νὰ εἶναι γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἀρετῆς, Ἄρκει νὰ περιφρονώμεν τὰς ἀπολαύσεις, ν' ἀποφεύγωμεν τὴν γαστρωμαγίαν, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεῖπνα, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ὀλιγαρκεῖς σύμφωνα μετὰ τὴν ἀποστολικὴν προτροπὴν ποῦ λέγει: «Ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καὶ ἐνδύματα νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτά». ³⁶ Διότι, πές μου, σὲ παρακαλῶ, ποῖαν ὠφέλειαν ἔχομεν ἀπὸ τὰ περιττά, ὅταν ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν κινδυνεύη νὰ διαρραγῆ ἡ κοιλία μας ἢ χάνωμεν τὸ λογικὸν μας ἀπὸ τὴν ἀμετρον οἰνοποσίαν; ἢ μήπως ἀπὸ τὰς αἰτίας αὐτὰς δὲν γεννῶνται ³⁷ A ὅλα τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ κακά; Πράγματι, ἀπὸ ποῦ προέρχονται αἱ παντὸς εἶδους ἀσθένειαι καὶ στρεβλώσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος; Μήπως δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι φορτώνομεν τὸν στόμαχόν μας μετὰ περισσώτερον ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Ἄπὸ ποῦ προέρχονται αἱ μοιχεῖαι, αἱ πορνεῖαι, αἱ ἀρπαγαί, αἱ πλεονεξίαι, αἱ φόνοι, αἱ ἁμαρτίαι καὶ ἐν γένει ἡ διαφθορὰ τῆς ψυχῆς; Μήπως δὲν εἶναι αἰτία τὸ γεγονός, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν σφόδρα τὸ ὑπερβολικὸν ἀντὶ τοῦ συμμετρου; Διότι: ὅπως ὁ Παῦλος κοθῆρῖσεν ὡσάν αἰτίαν ὄλων τῶν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν, ³⁸ B καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν θὰ πείσῃ ἔξω κανένας, ἐὰν ὀνομάσῃ πηγὴν ὄλων τῶν κακῶν τὴν ἀμετροίαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔχωμεν περισσότερα ἀπὸ ὅσα μᾶς χρειάζονται κατὰ περίπτωσιν. Διότι ἐὰν δὲν ἐπιθυμώ-

35. Γεν. 19, 1.

36. Α' Τιμ. 6, 8.

37. Πρξλ. Α' Τιμ. 6, 10.

μεν τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὴν τροφήν, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας σωματικὰς ἀνάγκας, τότε τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ ἀπηλλάσσεται ἀπὸ μεγάλης καταστροφῆς.

Ἄλλὰ δὲν γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον ὁ καθένας μας ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις του, ἀφοῦ προσεδάξηται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς πλεονεξίας, εἰς καμίαν περίπτωσιν δὲν ἐπιδιώκει νὰ κινηθῆ ἐντὸς τῶν ὀρίων ποῦ προδιαγράφει ἡ ἀνάγκη, ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀποστολικὴν προτροπὴν, ποῦ λέγει, C «ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καὶ ἐνδύματα νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτά», ³⁹ α τοιοῦτοτρόπως ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν γενικῶς, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν ὅπ' εἴην μας ὅτι ἔχομεν εὐθύναν καὶ θὰ δώσωμεν λόγον δι' ὅσα ἀποκτώμεν πέραν τῶν ἀναγκῶν, διότι δὲν ἐχειρίσθημεν ὀρθῶς ὅ,τι μᾶς ἔδωσεν ὁ Κύριος, διότι δὲν μᾶς τὰ ἔδωσε διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσωμεν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων μας. Συνεπῶς, ποῖον συγχώρησιν ἀξίζουσιν ἔκείνοι, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν φανερῶνουν μεγάλην ὀλακείαν καὶ φροντίζουσιν νὰ ἐνδύωνται μετὰ τὰ νήματα τῶν σκωλήκων ⁴⁰ καὶ τὸ χειρότερον ὑπερηφανεύονται δι' αὐτά, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ κρύπτονται, νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ τρέμουν, D διότι ἐνδύονται αὐτὰ ὄχι ἐξ αἰτίας κάποιας σκοπιμότητος καὶ ἀναγκαιότητος, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ὀλακείας καὶ τῆς κενοδοξίας, μετὰ σκοπὸν ἀντικειμενικὸν νὰ θαυμάσθωσιν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀγορᾶς. Ἐνῶ ὁ συνάνθρωπός σου περιφέρεται γυμνός, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε ἓνα χονδρὸν ἐνδύμα νὰ φορέσῃ. Καὶ δὲν σοῦ κινεῖ τὴν συμπάθειαν οὔτε ἡ φυσικὴ συγγένεια, οὔτε ἡ συνειδησίς σου σὲ παρῶθει νὰ βοηθήσῃς τὸν συνάνθρωπόν σου, οὔτε ἡ εἰκόνα τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας, οὔτε ὁ φόβος τῆς κολάσεως, οὔτε τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων, οὔτε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κύριός μας θεωρεῖ ὡσάν προσωπικὴν τοῦ εὐεργεσίαν τὴν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας προσφερομένην βοήθειαν. ⁴¹ E Ἄλλὰ ὡσάν νὰ ἔχουσιν λιθίνην καρδίαν καὶ νὰ εὐρίσκωνται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, τοιοῦτοτρόπως σκέπτονται πλέον, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς πολυτελοῦς ἐνδυμασίας ἔχουσιν ὑπερβῆ τὰ ἀνθρώπινα φυσικὰ πλαίσια, χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνωνται μετὰ πόσῃν εὐθύνην βαρύνουν τὸς ἑαυτοὺς πῶν, μετὰ τὸ νὰ διαχει-

37a. Α' Τιμ. 6, 8.

38. Ἀηλαθῆ, μετὰ ἐξουσίαν ὀφθαλμοῦ.

39. Πρξλ. Ματθ. 23, 40. 45.

ρίζονται κατά τρόπον κακὸν τὰ ἀγαθὰ, ποὺ τοὺς ἐνεπιστεύθη ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλουσιν νὰ δώσουν ἕνα μικρὸν μέρος ἀπ' αὐτὰ εἰς τοὺς συνδούλους των, ἀλλὰ τὰ ἀφίχθουν εὐχαρίστως νὰ καταπρώγωνται ἀπὸ τοὺς σκώληκας καὶ τοιοῦτοτρόπως πλεον προετοιμάζουσιν ἀφρονωτέρων τὴν φωτιῶν τῆς κολάσεως. Μὰ καὶ ἂν ἀκόμη οἱ πλούσιοι προσέφεραν εἰς τοὺς πτωχοὺς ὅλα ὅσα ἔχουσιν φυλαγμένα εἰς τὰς ἀποθήκας των, καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠμπορέσουν ν' ἀποφύγουν τὴν κόλασιν διὰ τὴν στατάλην ποὺ κάνουν εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ εἰς τὰ φαγητά. ³⁸¹ Α Πράγματι, πόσης τιμωρίας δὲν εἶναι ἄξιοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μὲ κάθε τρόπον ἐπιδιώκουν νὰ ἐκδύωνται συνήθως μὲ μεταξωτὰ ὑφάσματα καὶ νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὴν ἀγοράν, περιβαλλόμενοι χρυσοῦφαντο ἐνδύματα καὶ ἐν γένει νὰ στολιζόνται ποικιλοτρόπως, ἐνῶ ἀφήνουν τὸν Χριστὸν γυμνόν, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε τὴν στοιχειώδη τροφήν; Προπάντων, θεοσιῶς, ὁ λόγος αὐτὸς ἀρμόζει εἰς τὰς γυναῖκας. Διότι εἰς αὐτὰς δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν μεγαλύτερον ἀγάπην πρὸς τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἄσπιαν καὶ τὴν τάσιν νὰ φοροῦν μαζὶ μὲ τὰ χρυσοῦφασμένα ἐνδύματα τὰ χρυσὰ κοσμήματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος καὶ αἰσθάνονται μεγάλην ὑπερηφάνειαν δι' αὐτὰ. Β Πές μου, σὲ παρακαλῶ, πόσων πτωχῶν τὰς κοιλάς ἠμποροῦσαν νὰ γεμίσουν, πόσα γυμνὰ σώματα νὰ καλύψουν τὰ κοσμήματα μόνου ποὺ κρέμονται εἰς τὰ αὐτὰ τῶν γυναικῶν ματαίως καὶ ἀκόπως, χωρὶς νὰ παρέχουν κανένα κέρδος, παρὰ μόνον θλόσθην καὶ ζημίαν προκαλοῦν εἰς τὴν ψυχὴν; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ἀφοῦ εἶπεν «ἔχοντες τροφὰς καὶ σκεπάσματα», ³⁸² α μετέφερε τὸν λόγον πάλιν πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ λέγει «θέλω αἱ γυναῖκες νὰ στολιζόνται, ὅχι μὲ πλεξίματα τῶν μαλλίων των ἢ μὲ χρυσὰ ἢ μαργαριταρένια κοσμήματα ἢ μὲ πολυτελῆ ἐνδύματα». ³⁸³ Κύτταξε ὅτι δὲν θέλει νὰ στολιζόνται καθ' ὑπερβολὴν, οὔτε νὰ φοροῦν χρυσὰ ἢ μαργαριταρένια κοσμήματα καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα, ἀλλὰ τὸν πραγματικὸν στολισμὸν νὰ τὸν παρέχωμεν εἰς τὴν ψυχὴν. Γ Λαμπρύνοντες τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων, χωρὶς ν' ἀνεχώμεθα νὰ θλίπωμεν αὐτὴν ἐστερημένην αὐτῶν, ρυπαράν, διαφῶσαν, ἐνδεδημένην πτωχικῶς, νὰ λιῶνη ἀπὸ τὴν πείναν, νὰ κρυσταλλῶνη ἀπὸ τὸ ψῦχος. Πράγματι, ἡ φροντίς,

³⁸⁰ α. Α' Τιμ. 6, 8.
⁴⁰ α. Α' Τιμ. 2, 9.

ποὺ ἀποβλέπει εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς τὴν ἀσχημίαν ἀποδεικνύει καὶ ἡ τρυφήλότης αὐτοῦ τὴν πείναν αὐτῆς φανερώνει καθὼς καὶ ἡ πολυτελής ἐνδυμασία τὴν γυμνότητα αὐτῆς παρουσιάζει. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φροντίζει τὴν ψυχὴν του καὶ ἀποβίβει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς, νὰ εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὰ ἐξωτερικὰ στολίδια. Δ Ὅπως πάλιν εἶναι ἀδύνατον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν, μὲ τὸν καλλωπισμὸν τῆς ἐνδυμασίας καὶ τὰ χρυσὰ κοσμήματα, νὰ δειξῆ καὶ τὴν ἐλαχίστην φροντίδα δι' αὐτὴν.

Πράγματι, εἰς ποίαν περίπτωσιν θ' ἀνεχθῆ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τοῦ εἶδους νὰ γνωρίσῃ κάτι ἀπὸ τὰ τρέποντα ἢ νὰ κατανοήσῃ τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἀφοῦ μίαν φοράν ἐρρίφη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καί, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, σῦρεται εἰς τὸ χῶμα, χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀνορθωθῆ, ἀλλὰ μένει διαρκῶς σκυμμένη, προσθέτουσα κάθε ἡμέραν ἀνυπολόγιστον βάρος ἁμαρτιῶν ἐπάνω της; Δὲν εἶναι τώρα δυνατόν νὰ παρουσιάσω μὲ τὸν λόγον ὅσα δυσάρεστα πράγματα δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν κατόστασιν αὐτῆν, Ε ἀλλ' εἶναι ἀρκετὸν νὰ τὸ ἀφίσω αὐτὸ εἰς τὴν συνείδησιν ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ μᾶς εἰπουν πόσας θλίψεις ὑφίστανται κάθε ἡμέραν ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Δηλαδή, ἡ ἐχάθη κάποιο χρυσὸν κόσμημα καὶ μεγάλη θύελλα καὶ ἀναταραχὴ ἔπειτα εἰς τὴν οὐκίαν ἢ κάποιος ὑπηρέτης ἔκλεψε κάτι καὶ ὅλο. Ἐποδύλλοντα εἰς μαστιγώσεις καὶ βασανιστήρια καὶ φυλακίζονται. Ἡ μερικοὶ ζηλόφθονοι τὰ ἤρπασαν καὶ ἀποτόμως τὸν ἐπεγύμνασαν ἀπὸ τὰ πλούτη του, ὁπότε μεγάλη καὶ ἀδάστακτος εἶναι ἡ λύπη. Ἡ αἱ περιστάσεις τῶν πραγμάτων ἦσαν ἀντίθετοι καὶ τὸν ἐρρίψαν εἰς τελείαν πτωχείαν, καὶ ἔσαν τὴν ζωὴν του βαρύτεραν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ τέλος κάποιο ἄλλο συμβῆν δυσάρεστον τοῦ προσκάλεσε μεγάλην στενοχωρίαν. ³⁸² Α Καί, γενικῶς, δὲν εἶναι πρῶτε δυνατόν νὰ συναντήσῃ τὴν ψυχὴν ἐκεῖνην, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς μὲ τὰ πράγματα αὐτὰ, νὰ εἶναι ἡσυχος καὶ ἀμεριμνος, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λείψουν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης οὔτε ν' ἀριθμηθοῦν, ἐπειδὴ τὸ ἕνα διαδέχεται τὸ ἄλλο, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀριθμηθοῦν καὶ αἱ ταραχαὶ ποὺ γεννῶνται ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα.

Δι' αὐτὸ, σὺς παρακαλῶ, ν' ἀποφεύγωμεν τὴν πλεον-

ξίον εἰς ὅλα τὰ πράγματα καὶ τὴν προσπάθειαν νὰ ἔχωμεν περισσότερα ἀπὸ ὅσα μᾶς χρειάζονται. Διότι ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος καὶ ἡ ἀδαπάνητος περιουσία συνίσταται, ἄφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμῶμεν ὅσα μᾶς χρειάζονται, ἄφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ νὰ διαθέτωμεν ὅπως πρέπει ὅσα περισσεύουν ἀπὸ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν μας. Β Πράγματι, ὁποῖος ἐνεργεῖ τοιοῦτοτρόπως, οὔτε τὴν πτώχειαν φοβείται πατέ, οὔτε δυσκολίας ἀφίσταται, οὔτε ταραχὴν δοκιμάζει, ἀλλ' εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰς συκοφαντίας, ἐλεύθερος ἀπὸ τὰς ἐπιθυμῶσεις καὶ, διὰ τὰ ἐπιπορευτικῶς, θὰ εὑρίσκηται εἰς διαρκῆ γαλήνην καὶ εὐφροσύνην ἡσυχίαν καὶ μακαριότητα. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα καὶ ἡ συγκεφαλαίωσις τῶν ἀγαθῶν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἔχη τὴν εὐσπλαγγίαν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ τοῦ χορηγήθῃ μεγάλη βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἐπειδὴ, θεοβαίως ἀπεδείχθη πιστὸς διαχειριστὴς τῶν χρημάτων τοῦ Κυρίου. Διότι λέγει: «Μακάριος θὰ εἶναι ὁ δούλος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον, ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριός του, θὰ τὸν εὕρῃ νὰ φέρεται καὶ νὰ ἐνεργῇ φρονίμως καὶ πιστῶς»,⁴¹ ἢ δηλαδὴ νὰ διανέμῃ τὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς συνανθρώπους, χωρὶς νὰ τὰ ἀποθηκεύῃ μὲ ἰσχυρὰς θύρας καὶ ἀσφαλιστικὸς μολοὺς καὶ νὰ τὰ παραχωρῇ ὡς τὴν τροφήν εἰς τοὺς σκώληκας, ἀλλὰ νὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἀποδεικνύεται καλὸς καὶ πιστὸς διαχειριστὴς τῶν ἀγαθῶν τοῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ Κύριος, ὥστε ν' ἀποκομίσῃ καὶ τὸν μισθὸν τῆς καλῆς αὐτῆς διαχειρίσεως καὶ ν' ἀξιώθῃ ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὰ ὑπεροχίμια ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνίκει ἡ δόξα, ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

41. Λουκ. 12, 43.

382 D ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΟΓΔΩΗ

·Η ΣΑΡΑ, Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΜ, ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΚΑΚΕΝΑ ΤΕΚΝΟΝ. ΤΗΝ ΔΕ ΣΑΡΑΝ ΥΠΗΡΕΤΕΙ ΜΙΑ ΑΙΓΥΠΤΙΑ ΔΟΥΛΗ,· Η ΟΠΟΙΑ ΕΣΤΟΜΑΖΕΤΟ ΑΤΑΡ.¹

Καὶ πάλιν τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα παρακινεῖ τὴν γλώσσάν μου νὰ ἐμιλήσῃ διὰ τὰ γεγονότα ποῦ σχετίζονται μὲ τὸν πατριάρχην. Καὶ νὰ μὴ παραξενευθῆτε, ἐπειδὴ ἀσχολούμεθα ἐπὶ τὰς ἡμέρας μὲ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, χωρὶς μέχρι σήμερον νὰ ἠμπαρῶμεν νὰ τὴν δλοκληρώσωμεν. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἀφθονία τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἄβραμ Ε καὶ τὸ μέγεθος τῶν καταρθεμάτων του δὲν ἠμπορεῖ καμία ἀνθρώπινη γλῶσσα νὰ παραστήσῃ. Ἄσφαλώς, αὐτὸν τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐστεφάνωσε καὶ ἐπήνεσε, ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπαινέσῃ κατὰ τὸν τρόπον ἀντίξινον τῆς ἀρετῆς του; Καὶ ὅμως, μολοντί οἱ ἰκανότητές μου δὲν ἐπαρκοῦν διὰ νὰ ἐπαινέσω ἀντίξινον τὸν πατριάρχην, ἐν τούτοις, συμφώνως μὲ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου, ὡς παρουσιάζω τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ σὺς δηγῶν νὰ θαυμάσετε καὶ νὰ μιμηθῆτε τὴν ἀρετὴν του. Διότι, ὅπως εἶπατε, ἡ θεοσέβεια τοῦ πατριάρχου εἶναι ἰκανὴ νὰ φρονιματῆσῃ κάθε ἀνθρώπου καὶ νὰ προσελκύσῃ πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὁποῖον προσέξῃ τὴν ζωὴν τοῦ πατριάρχου.

Ἄλλὰ, ὡς παρακαλῶ, νὰ προσέχετε εἰς ὅσα σὺς λέγω, ὥστε καὶ ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα νὰ γνωρίσετε καλὰ τὴν εὐσεβῆ συμπεριφορὰν τοῦ δικαίου ἀνθρώπου. Διότι τὸ παραπάνω χωρίον εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ διδάξῃ ἄνδρας καὶ γυναῖκας² ἂν ἔχουν μεγάλην ἀγάπην μεταξὺ των καὶ νὰ κρατοῦν ἀδιάσπαστον τὸν συζυγικὸν δεσμόν, χωρὶς, οὔτε ὁ ἄνδρας νὰ φέρεται μὲ τυραννικόν

1. Ἀπὸ τὸ ἔτος μὲν ἀπὸ ἐκείνης, πλ ὁποῖα εἶχαν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεοῦ εἰς τὸν Ἄβραμ (Πεν. 12, 16).

2. Πεν. 16, 1. Τὸ ἔκτα "Ἄγαρ εἶναι ἀρετῆς καταγωγῆς, δι' αὐτὸ ἐπάργει ἡ γνώμη δι' αὐτὴν ἔτος δοθῆ εἰς τὴν Αἰγύπτου, καὶ κατέγητο ἀπὸ τὴν Ἄραβιν.

τρόπον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ σὺν μέλῳ ἀδύνατον νὰ τὴν περιβάλλῃ μὲ μεγάλην συγκρατάδα σιν καὶ ἀγάπην, οὔτε, πάλιν, ἡ γυναῖκα νὰ ἐρίξῃ πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ νὰ συναγωνίζωνται μεταξύ των εἰς τὸ ποῖος θὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τοῦ ἄλλου καὶ νὰ θεωροῦν ὑπεράνω ὄλων τὴν διατήρησιν τῆς μεταξύ των ἀγάπης. Ἐπιβάλλεται, ὁμῶς, νὰ σὰς ἐπιναλάδω τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, διὰ νὰ γίνῃ πιὸ κατανοητὴ ἡ διδασκαλία. «Ἡ δὲ Σάρα», λέγει, «ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀβραμ δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον. Τὴν δὲ Σάραν ὑπῆρτει μία Αἰγυπτία δούλη, ἡ ὅποια ὠνομάζετο Ἄγαρ». Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ ἀγαπητέ μου, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἅψ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἅψ' ἑτέρου δὲ τὴν μεγάλην πίστιν καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν ἐξεδήλωσε πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ τοῦ ἐδόθησαν. Πόσας φορές, δηλαδή, τοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεός, ὅτι εἰς τοὺς ἀπογόνους του θὰ δώσῃ σὺν κληρονομίαν τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ὅτι θὰ πολλαπλασιασθοῦν τὸσον πολὺ οἱ ἀπόγονοί του, ὥστε νὰ παρομοιάζωνται πρὸς τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἀστέρων καί, ἐνῶ ἐδίεπεν ὅτι καμμία ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις αὐτὰς δὲν ἐπραγματοποιεῖτο, ἀλλὰ παρέμειναν μόνον λόγια, ἐν τούτοις δὲν ἐταράσσεται τὸ μυαλό του οὔτε ἀκλονεῖται ἡ πεποιθῆσίς του, ἀλλ' ἔμεινε σταθερός, ἐπειδὴ ἐπίστευεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου. Δι' αὐτὸν ἀκριδῶς τὸν λόγον καὶ τῶρα ἡ Γραφὴ ἐτόνισε τὸ σημεῖον αὐτό, ὅταν εἶπεν C «Ἡ δὲ Σάρα ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀβραμ δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον». Δηλαδή, τὸ ἔξης, σχεδὸν, μᾶς φωνάζει μὲ τοὺς λόγους αὐτοῦς, ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὄλας τὰς ὑποσχέσεις αὐτὰς, ὕστερα ἀπὸ τὴν σύμφων τῶν συμφωνῶν, μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀποκτήσῃ ἀναριθμητὸν πλῆθος ἀπογόνων, ἐν τούτοις δὲν ἐδυσφορεῖ, δὲν καταλαμβάνεται ἀπὸ φόβου, ὅταν ἔδωκε ὅτι καμμία ὑπόσχεσις δὲν ἐγένετο πραγματικότης, ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἦσαν τελείως ἀντίθετα. Δι' αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ ὄλα αὐτὰ λέγει, ὅτι «Ἡ δὲ Σάρα ἡ γυναῖκα τοῦ δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον», διὰ νὰ ἀντιληφθῆς ὅτι τίποτε περισσώτερον δὲν ἀπέκτησεν μετὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους, καὶ ἐπιπλέον ἡ στερίωσις καὶ ἡ νέκρωσις τῆς μήτρας τῆς Σάρας, ἦταν ὀρεκτὰ διὰ νὰ ρίψουν τὸν δικαῖον εἰς μεγάλην ἀπῆραν. B Ἄλλ' ὁ πατριάρχης δὲν ἐξέδιδε πλέον σημασίαν εἰς τὰ ἐμπόδια τοῦ προήρχοντο ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐφειρετικήτητα τοῦ Κυρίου καὶ ἀκόμη εἰς τὸ γεγονός ὅτι

ἦτο ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως καὶ ἠμποροῦσε νὰ εὕρῃ διέξοδον ἐκεῖ ποῦ ὑπάρχει τελεία δυσκολία, καὶ σὺν εὐγνώμων δούλῳ, δὲν ἐρευνᾷ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποσχέσεις, μὰ ἀφήνει τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὴν ἀκατάληπτον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἴδιος ἐπίστευεν εἰς ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός. Δι' αὐτὸ λέγει ὅτι, παρὰ τὰς μεγάλας αὐτὰς ὑποσχέσεις, «ἡ Σάρα δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον. Τὴν δὲ Σάραν ὑπῆρτει μία Αἰγυπτία δούλη, ἡ ὅποια ὠνομάζετο Ἄγαρ».

Βεβαίως ἡ θεία Γραφὴ δὲν μᾶς ἀνέφερεν ἄσκοπα εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν δούλην, B ἀλλὰ τὸ ἔκανε αὐτὸ διὰ νὰ μάθωμεν ἀπὸ ποῦ εἶχεν ἀποκτήσει αὐτήν. Δι' αὐτὸ προσέθεσε καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἦτο Αἰγυπτία, διὰ νὰ φέρωμεν εἰς τὴν μνήμην μας τὴν διηγήσιν ἐκείνην καὶ νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἡ δούλη αὐτὴ ἦτο μία ἐπὶ ἐκείνας τοῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ Φαραὼ, ὅταν ὁ Θεὸς τοῦ σὺμπαντος τὸν ἐτιμώρησεν αὐστηρὰ διὰ τὴν προσδλητικὴν του συμπεριφορὰν πρὸς τὴν Σάραν. Αὐτὴν, λοιπόν, τὴν ἔφερε μαζί του ὁ Ἀβραμ, ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Συνεπῶς, δι' αὐτὸ ἡ θεία Γραφὴ μᾶς ἐγνωρίσει τὸ ὄνομα τῆς καὶ τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸ ὅποιον κατήγετο αὐτή.³

Ἄλλὰ πρόσθεσε, σὲ παρακαλῶ, ἐδῶ τὴν εὐσέδειαν καὶ τὸ μέγεθος τῆς σωφροσύνης τῆς Σάρας, ³⁸⁴ A καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν ἀνέκφραστον πεῖθὸν καὶ τὴν ὑπακοήν. «Ἡ Σάρα παρῆλυτος», λέγει ἡ Γραφὴ, «εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραμ, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Ἴδου, ὁ Θεὸς με ἔχει ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν. Ἔλα λοιπὸν εἰς ἐνωσίαν με τὴν δούλην μου, δι' ν' ἀποκτήσῃς τέκνον ἐξ αὐτῆς.»⁴ Κύτταζε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς γυναίκος. Δὲν εἶπε τίποτε παρόμοιον, σὺν ἐκείνῳ ποῦ λέγει ἀργότερα ἡ

3. Βλέπε σημ. 1 καὶ 2 τῆς παρούσης ἡμετέρας.

4. Γεν. 16, 2. Ἡ παιδιὰ τῆς δούλης γεννώμενη διὰ τοῦ κυρίου ἐθεωροῦντο ὡς τέκνα τῆς κυρίας. Βλέπε Γεν. 30, 3. Ἡ Σάρα εἰσέεται νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ θεία ὑπόσχεσις. Ἡ θεία ἔμφως αὐτὴ ὑπῆρξεν αὐτῆς διαίμας δι' αὐτήν. Ὁ Θεὸς ἐπέκειν ὑποσχέσεσιν εἰς τὸν Ἀβραμ, οὗδ' ἐν 15, 4 δὲν εἶπεν ἔρσει τὴν Σάραν ὡς μήτραν, ἀλλὰ μόνον τὸν Ἀβραμ ὡς πατέρα. Μολοντοὶ αἱ πράξεις αὐτῆς καὶ τὸν εὖν εἶχον ἀντίθετον χαρακτῆρα ἀπὸ σαρκικῆς καὶ ἐπιθυμίας ἀπόλαυσης, ἐν τούτοις ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν φαίνεται νὰ ἐπιδικάζῃ αὐτὰς. Ἀντίθετα τὰς ψεῖδας διὰ τὸν καλὸν ἀποτελεσμάτων ποῦ εἶχον. Δι' ὅσον λέγονται εἰς τὸν στίχον 4 τοῦ παρόντος κεφαλαίου. Ἐπὶ δηλαδὴ ἡ Ἄγαρ περιεφρόνησε τὴν Σάραν, ὅταν ἠδοκίμησεν ὅτι ἐβίαι ἔγγυος. Αὐτὴ ἦτο ἡ τιμωρία τῆς Σάρας διὰ τὴν εἶσιν ποῦ ἐβίαιε πρὸς ἐκπληροῦσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ. (Βλέπε Ἰωὴλ Γιαννουκοπούλου, ε.ε. σελ. 134).

Ραχήλ πρὸς τὸν Ἰακώβ. «Δὸς μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ, θ' ἀποθάνω».⁵ Ἄλλὰ τί λέγει; Ἄρα ὁ Θεὸς μὲ ἔχει ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν. Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν καὶ μοῦ ἀπεστέρησε τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, διὰ τὴν μὴ παραμείνουσιν καὶ αὐτὸς ἀτεκνὸς ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μου στεριώσεως, ἀφοῦ ἔφθασε πλέον εἰς τὸ γῆρας, ἢ ἄλλο εἰς ἔνωσιν μὲ τὴν δούλην μου, διὰ τὴν ἀπακτήσιν τέκνον ἐξ αὐτῆς. Μεγάλη καὶ ἀνέκφραστος ἡ εὐσέβεια τῆς γυναικός. Διότι ποῖα γυναικὰ λέγει; τὰρα ἐπροτίμησε νὰ κόνῃ αὐτὴ τὸ πρᾶγμα, ἢ νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν συμβουλήν εἰς τὸν σύζυγόν της, ἢ νὰ παραχωρήσῃ τὸ κρεβάτι της εἰς τὴν δούλην της;

Εἶδες πόσον εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε πάθος. Ὁ δὲ σκοπὸς καὶ ἐπιδιώξις των εἶναι ἕνας, νὰ μὴ παροίμειον χωρὶς τέκνα. Ἄλλ' ἐφρόντιζαν νὰ εἶδον τὸν τράπον σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον καὶ τὴν χαρὰν ποῦ δίδουν τὰ τέκνα ὡς ἀποκτήσουν καὶ τὴν μεταξὺ των ἀγάπην καὶ εἰρήνην νὰ διατηρήσουν ἀδιάσπαστον. Συλλογίσου, σὲ παρακαλῶ, ἐν προκειμένῳ τὴν ὑπερβολικὴν σωφροσύνην C καὶ τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ πατριάρχου. Διότι οὔτε συμπεριφέρετο σκληρὰ καὶ θάναστα πρὸς τὴν σύζυγόν του ἐξ αἰτίας τῆς ἀτεκνίας της, ὅπως κάνουν μερικοὶ ἀνόητοι, οὔτε πάλιν ἐμειώνετο ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἴδιαν αἰτίαν. Γνωρίζετε, θεοφίλοι, γνωρίζετε ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ πρὸ πάντων εἰς πολλοὺς ἄνδρας γίνεται αἰτία νὰ ταπεινώνουν τὰς γυναῖκάς των, ὅπως πάλιν καὶ τὸ ἀντίθετον⁶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἐκδηλώνουν μεγάλην ἀγάπην πρὸς αὐτάς, ἐπειδὴ, ὅπως δι' ἄλλου ἀπερίσκεπτα καὶ ἀνόητα, ἀποδίδουν εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὴν ἀτεκνίαν καὶ τὴν εὐτεκνίαν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ ὅτι οὔτε ἡ συνουσία οὔτε τίποτε ἄλλο εἶναι δυνατόν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, ἐὰν δὲν συνεργῇ τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὀφθαλμοῦ D καὶ δὲν κατευθύνῃ τὴν φύσιν πρὸς τὴν γέννησιν. Αὐτὰ, λοιπόν, τὰ ἐγνώριζε καλά ὁ δίκαιος καὶ δὲν ἐπέριπτε τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας εἰς τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς συμπεριφορᾶς του τῆς ἀπέδιδε τὴν τιμὴν ποῦ τῆς ἄνηκε. Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ αὐτῆ, κινουμένη ἀπὸ τὴν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμοῦσα ὡς ἀποδείξῃ πόσῃν ἀγάπην εἶχε πρὸς τὸν δίκαιον, χωρὶς νὰ ἐπι-

5. Ἐ.α. 80, 1. Δηλαδή θ' ἀποθάνω.

6. Δηλαδή ἡ ἀπόκτησις τέκνων.

διώκῃ τὸ ἀτομικὸν της συμφέρον, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ προσφέρῃ κάποιαν παρηγορίαν εἰς ἐκεῖνον διὰ τὴν ἀτεκνίαν, σχεδὸν μὲ τὰ ἴδια της τὰ χεῖρα ἐπήρῃ τὴν Αιγυπτίαν δούλην καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸ ἴδικόν της κρεβάτι. Ἄλλὰ καὶ μὲ τοὺς λόγους της καθάρισε τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἠνέχθη νὰ κόνῃ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, ὅταν λέγῃ: Ἐπειδὴ ἐγὼ ἀπεδείχθην ἀγροῦτος καὶ ἀκατάλληλος διὰ νὰ τεκνοποιήσω. «Διότι ὁ Θεός», λέγει, «μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν». Κότταξε εὐγνώμονα ψυχὴν, ἢ ὅποια δὲν λέγει τίποτε τὸ κακόν, οὔτε κλείει διὰ τὴν στεριώσιν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐξῆς θέλει νὰ μᾶς καταστήσῃ φανερόν, ὅτι, δηλαδή, ὑπέφερε μὲ πραότητα καὶ γενναιοῦτητα τὴν ἀτεκνίαν, ἐπειδὴ ἀπέδιδεν αὐτὴν εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ παρεδέχετο ὅτι ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὸν Θεὸν παρὰ ὅτι ἤρρεσεν εἰς αὐτὴν καὶ ἐφρόντιζε μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἤμπορέσῃ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἄνδρα της.

Λοιπόν, ἐπειδὴ, λέγει «ὁ Κύριος μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν».³⁸⁵ Α Ποῦ εἶναι ἡ σημασία τοῦ ρήματος «συνέκλεισε»; Πόσον ἀποδεικνύει τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνέκφραστον αὐτοῦ δύναμιν; Δηλαδή, ὅπως ἀκριθῶς ἡμεῖς, λέγει, κλείομεν καὶ ἀνοίγομεν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνεργεῖ καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ μὲ τὴν προσταγὴν του σφραγίζει καὶ ἀκινητεῖ αὐτὴν, καὶ πάλιν, ὅταν θελήσῃ, τὴν ἐλευθερώνει καὶ τὴν διατάσσει νὰ ἐκτελῇ τὸ ἔργον της. Ἐπειδὴ, λέγει «ὁ Θεὸς μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν, ἔλα εἰς ἔνωσιν μὲ τὴν δούλην μου, διὰ τὴν ἀποκτήσῃ τέκνον διὰ μέσου αὐτῆς». Γνωρίζω ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία τῆς ἀτεκνίας, δι' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ σοῦ στερήσω τὴν χαρὰν ποῦ δίδουν τὰ τέκνα. Πιστῶν νὰ ὑπακούετο ἡ Σάρα ὅτι ἐν ἴσῳ αὐτῆ μόνον ἡ αἰτία τῆς ἀτεκνίας, ἢ ἀλλὰ νὰ εὐθύνετο δι' αὐτὴν καὶ ὁ πατριάρχης. Δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, προσφέρει τὴν δούλην καὶ τὴν ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἴδιον τὸ κρεβάτι της, ὥστε νὰ πληροφορηθῇ ἐμπροσκα ἐὰν πρέπει ὡς ἀποδίδῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν της ὀφθαλμὸν τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας. «Καὶ ὁ Ἄβρααμ», λέγει, «ἐπῆρθε εἰς τὴν συμβουλήν τῆς Σάρας». Μεγάλη εἶναι ἡ εὐσέβεια τοῦ δικαίου. Διότι αὐτὸ ποῦ εἶπα παραπάνω θὰ τὸ ἐπαναλάβω καὶ τώρα. Ὅτι, δηλαδή, οὔτε

7. Γεν. 18, 2.

προηγουμένως ἐσκέψῃ αὐτὸ ὁ πατριάρχης, ἂν καὶ εἶχε φθάσει εἰς θαθὺ γῆρας, καὶ τώρα, ἀφοῦ ἐδέχθη πρόθυμα τὴν συμβουλὴν τῆς Σάρρας, ὑπήκουσε, ἀποδεικνύων ὅτι ἔχει ἀπὸ μίαν ἀπλήν ἐπιθυμίαν, οὔτε ὑποκίπτων εἰς κάποιο πάθος, ἐδέχθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἔνωσιν μὲ τὴν δούλην, Ἐ ἀλλὰ πρόεβη εἰς τὴν πράξιν αὐτὴν διὰ τὴν ἀποκτήσῃ διαδόχου.

«Καὶ ἡ Σάρα ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄβραμ ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Αἰγυπτίαν δούλην τῆς Ἄγαρ, δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἀφιξίν των εἰς τὴν Χαναάν, ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἄβραμ ὡς σύζυγόν του.»⁸ Πρόεβη τὴν ἀκριβείαν τῆς Γραφῆς, δηλαδῆ, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι οὔτε ὕστερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους τοῦ εἶπεν ἡ Σάρα, δὲν ἔσπευσε μὲ προθυμίαν διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν συμβουλὴν. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει ἡ Γραφή: «Ἡ Σάρα, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄβραμ, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Αἰγυπτίαν δούλην τῆς Ἄγαρ, σχεδὸν μᾶς ἀποδεικνύει ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἠνέχθη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον αὐτὸ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τὴν σύζυγον καὶ νὰ ὑποκούσῃ εἰς αὐτήν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς μὲ ἀκριβείαν τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐγκράτειαν τοῦ πατριάρχου προσθέτει ἡ Γραφή: «Ἐπὶ δέκα ἔτη ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατεστάθη μαζί μὲ τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν. Βέβαια, δὲν ἐσημείωσεν ἀσκοπα καὶ τὸν χρόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ πληροφρηθῶμεν ἐπὶ πάσα ἔτη ἔκανεν ὑπομνήν ὁ δίκαιος καὶ ὑπέφερε μὲ γενναϊότητα τὴν ἀτεκνίαν καὶ, ἐπειδὴ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε πάθος, ἔδειξε μεγάλην ἐγκράτειαν. Καὶ ἔχει μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν καὶ κάτι ἄλλο, εἰ' αὐτὸ ἐπρόσθεσεν: «Ἐπὶ δέκα ἔτη ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατεστάθη μαζί μὲ τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν. Ἐ Δὲν μᾶς ἐγνώρισεν, θέδεκα, δὴν τὴν διάρκειον τῆς συζυγικῆς των ζωῆς μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὅποιον ἔζησαν μαζί εἰς τὴν Χαναάν. Ἀπὸ ποίαν αἰτίαν καὶ διὰ ποίαν σκοπὸν τὸ ἔκανε αὐτό; Μά, ἐπειδὴ ἀμέσως, μόλις ἐφθασε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Χαναάν, τοῦ ὑπεσχέθη ὁ φιλόνητος Κύριος ὅτι «θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου», καὶ πάλιν, ὕστερα ἀπ' αὐτὰ, μίαν καὶ δύο φορές τοῦ ἀνενέωσε τὰς ὑποσχέσεις αὐτάς, διὰ νὰ γνωρίσῃς, ἀγαπητέ μου, ὅτι, μολοντί ὁ Κύριος ἐπὶ τόσα ἔτη ἀνέβαλλε⁹ Ἄ καὶ καμμία ἀπὸ

8. *B. 4. στ. 8.

τὰς ὑποσχέσεις δὲν ἐπραγματοποιεῖτο, ἐν τούτοις δὲν ἐκλονίζετο ἡ ψυχὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπρόεβη περισσότερο τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, παρὰ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις καὶ ἐπιθυμίας. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ἐπὶ δέκα ἔτη ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Χαναάν.»

Εἶδες γενναϊότητα τῆς ψυχῆς, εἶδες ἀσκησὴν τῆς εὐσεβείας, μὲ ποῖον τρόπον βραδύνει καὶ ἀναβάλλει ὁ Κύριος, ἐπειδὴ θέλει νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνδοξότερον; Ἐπειδὴ, δηλαδῆ, ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ἰδικούς του ἀνθρώπους, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς δίδῃ μόνον τὰς δωρεάς του, ἀλλὰ θέλει νὰ τοὺς δοξάζῃ καὶ νὰ φανερώσῃ τὴν πίστιν του εἰς ἄλλους. Πραγματικῶς, ἔάν, μόλις τοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ δώσῃ τὴν χώραν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, Ἐ ἦνοιγε καὶ τὴν μήτραν τῆς Σάρρας καὶ τοῦ ἔδιδε τέκνα, τότε οὔτε τὸ θαῦμα θὰ ἦτο τόσον μεγάλο, οὔτε καὶ ἡ πίστις τοῦ δικαίου θὰ ἐγένετο γνωστὴ εἰς ἄλλους. Βεβαίως, ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ τότε θὰ ἐγένετο φανερά, διότι, μολοντί τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως ἦτο νεκρὸν καὶ εἶχε καταστῆ ἀχρηστὸν πρὸς τεκνοποιᾶν, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς μὲ τὴν προσταγὴν του θὰ τοῦ ἔδιδε ζωὴν καὶ δύναμιν. Ἄλλ' ὁ πατριάρχης δὲν θὰ ἐφόρει τόσον ἐνδοξον στέφανον, ὅπως τώρα, ὅπου ἐπὶ τόσον χρόνον ἐδοκιμάζετο ἡ ἀρετὴ του καὶ κάθε ἡμέραν ἐγένετο πῶς λαμπρά.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἔχει μόνον θέλει νὰ εὐεργετῇ ὁ Θεὸς καὶ νὰ προσφέρῃ τὰς δωρεάς του, Ἐ ἀλλὰ συνηθίσει μαζί μὲ αὐτάς νὰ ἐπιθυμῇ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐνδοξότερους, κύτταξε ὅτι τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὴν Χαναανίαν⁹ καὶ δι' αὐτὸ ἐδράβυσε καὶ ἀνέβαλλε τὴν θεραπείαν, διὰ νὰ μὴ ἰκανοποιήσῃ μόνον τὴν παράκλησίν της, ἀλλὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν γνωστὴν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης. Ὅταν, δηλαδῆ, ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν κέτευσεν λέγουσα: «Ἐλέησόν με, Κύριε, ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτὰν,¹⁰ δὲν καταδέχεται οὔτε ἀπάντησιν νὰ τῆς δώσῃ ὁ εὐσπλαγχνικὸς καὶ φιλόνητος Θεός, ὁ ὁποῖος πάντοτε προφθάνει τὰς αἰτήσεις μας προτοῦ τὰς διατυπώσωμεν. Καὶ οἱ μὲν μωσθαί, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώρισαν τί ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καὶ ὅτι ἀπὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γυναῖκα αὐτὴν Ἐ δὲν ἤθελον ὁ Ἰησοῦς νὰ παραμείνῃ κρυμμένος ὁ πνευματικὸς τῆς θησαυρὸς καὶ

9. Ματθ. 15, 21, 25.
10. *B. 4. στ. 22.

δι' αυτό δεν απαντᾷ εἰς αὐτήν, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι αὐτοὶ εἶναι εὐσπλαγχνικώτεροι, ἀφοῦ ἐπήγαν κοντὰ τοῦ, τὸν παρακάλου λέγοντες: «Κάμε τῆς αὐτοῦ ποῦ ζητεῖ διὰ τὰ φύγη, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας καὶ θὰ μαζευθῆ λάας πολὺς».¹¹ σχεδὸν ὑποδεικνύοντες ὅτι δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν ἐνόχλησίν της. «Κάμε τῆς αὐτοῦ ποῦ ζητεῖ», λέγουν, ὅχι ἐπειδὴ ἡ ἀσθένεια εἶναι βαρεία, οὔτε ἐπειδὴ ἡ αἰτία εἶναι δικαιολογημένη, ἀλλὰ διὰ τῆς κάμης ὅτι θέλει, «ἐπειδὴ φωνάζει δυνατὰ πίσω μας καὶ θὰ μαζευθῆ λάας πολὺς». Τί ἔκασεν ὁ Κύριος; Ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν ἐκείνης ν' ἀποκαλύψῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς νὰ διδάξῃ τὸ πῶσον ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν φιλανθρωπίαν μετὰ αὐτὸν, δίδει ἀπάντησιν, ἡ ὁποία ἦτο ἱκανὴ καὶ τὸ μυαλὸ ἐκείνης νὰ θαυμάσῃ, ἐὰν δὲν εἶχε προσεκτικὴν ψυχὴν, ἢ θερμὸν πόθον καὶ ἰσχυρὰν προθυμίαν, καὶ ἐκείνους ν' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν μεσολαθητικὴν των προσπάθειαν. «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου», λέγει, «παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους».¹² Ἡ ἀπάντησις αὐτῆ τοὺς μὲν μαθητὰς ἔκανε νὰ παύσων νὰ παρακαλοῦν διὰ τὴν γυναῖκα, ἐκείνην δὲ μὲν τὴν ἔκανε πῶς διατακτικὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς ἔδωσε ἀφορμὴν νὰ παρακαλῆ μετὰ μεγαλύτεραν θερμῆν. Πραγματικὰ, αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα μιᾶς πνευματικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐρχεται νὰ παρακαλέσῃ διὰ κατὰ μετὰ θερμὴν διάθεσιν. Δὲν προσέχει εἰς τίποτε ἀπὸ ὅ,τι τῆς λέγουν, ¹³ Ἄλλ' ἕνα σκοπὸν ἔχει μόνον, νὰ ἐπιτύχῃ, δηλαδὴ, ἐκεῖνο ποῦ ἐπιδιώκει. Πράγμα ποῦ ἔκανε καὶ αὐτὴ. Διότι, ὅταν ἤκουσε τὴν ἀπάντησιν, πάλιν, λέγει ἡ Γραφή, προσεκύνησε αὐτὸν καὶ ἔλεγε Κύριε ἐλέησόν με.¹⁴ Ἐγνώριζε τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου, δι' αὐτὸ ἐξασκαλοῦσθαι νὰ παραμένῃ κοντὰ τοῦ καὶ τὸν παρακαλῆ. Ἄλλὰ κύτταξε πάλιν τὴν σοφίαν καὶ τὴν φερετικότητά τοῦ Κυρίου. Οὔτε καὶ τότε τῆς δίδει τὴν δοῦναι του, ἀλλὰ τῆς ἀπαντᾷ μετὰ μεγαλύτεραν σκληρότητα καὶ τραχύτητα. Διότι ἐγνώριζε τὴν ἀρετὴν τῆς γυναῖκος καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἐδραστηρίσῃ κρυφά, ἀλλ' ἔπεθε μὲν νὰ τὴν πληροφωροῦν τὴν αἰτίαν τῆς δραδύτητος διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ αἰτήματος αὐτῆς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ μάθουν ἢ

11. Ἐ.Α. στ. 23.

12. Ἐ.Α. στ. 24.

13. Πρὸλ. Ε.Α. στ. 25.

τὴν δύναμιν τῆς ἐπιμόνου προσευχῆς καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς γυναῖκος. Λέγει λοιπὸν «Δὲν εἶναι σωστὸν νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψαμί τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὰ σκυλάκια».¹⁵ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρόσχε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς γυναῖκος, μετὰ τὸν τρόπον, δηλαδὴ, καιαμένη ἀπὸ τὴν θερμὴν τῆς προθυμίας, πετώσα ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, κόπτοισα τὰ σπλάγχνα της, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, ἀπὸ τὴν λύπην της καὶ ἔχουσα μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὴν θυγατέρα της, δὲν ἀποκρούει καθόλου τὴν ὑδριστικὴν ἀπάντησιν, ἀλλὰ δέχεται τὴν ὀνομασίαν τοῦ σκύλου, ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι σκύλακι, διὰ νὰ ἡμπαρέσῃ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀγρίαν κατάστασιν τῶν σκύλων καὶ ὁμείως νὰ συγκρατηθῆ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν, ἄκουσε καὶ τοὺς λόγους τῆς γυναῖκος διὰ νὰ μάθῃς πῶσον κέρδος προσφέρει ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Διότι ὅχι μόνον δὲν ἀπειμάκρυνε τὴν γυναῖκα ἡ σκληρὴ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπολλαπλασίασε τὴν προθυμίαν της. Πραγματικὰ, ὅταν ἤκουσε αὐτοὺς τοὺς λόγους λέγει: «Ναί, Κύριε δέχομαι ὅτι εἶμαι σκύλακι. Διότι καὶ τὰ σπιτσία σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψίχουλα ποῦ πίπτουν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν κυρίων των».¹⁶ Κατάλαβες διὰ ποῖον λόγον ἔδειξε μέχρι τώρα τὴν μακροθυμίαν τοῦ ὁ Κυρίου; Μά, διὰ νὰ μάθωμεν τὴν μεγάλην πίστιν τῆς γυναῖκος ἀπὸ τοὺς λόγους της αὐτοῦς. Διότι πρόσχε ὅτι ὁμείως ὁ Κύριος τὴν ἐπήνεσε καὶ τὴν ἐστεφάνωσε, ὅταν εἶπεν: «Ὁ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη».¹⁷ Δὲν θαυμάσιον καὶ ἐπαίνους ἀπέλυσε αὐτὴν, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς οὔτε ἀπάντησιν δὲν ἤξιώθη νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτὸν. «Εἶναι μεγάλη ἡ πίστις σου», λέγει. Καὶ πραγματικὰ ἦτο μεγάλη διὰ τὸ γεγονός ὅτι, μολοντὶ μία καὶ δύο καὶ πολλὰς φορές ἔδραπε τὸν Κύριον ν' ἀρνῆται νὰ τῆς ἐκπληρώσῃ τὸ αἰτήματὸς της, ἐν τούτοις δὲν ἀπεγοητεύθη οὔτε παρητήθη τῆς προσπάθειας, ἀλλὰ μετὰ τὴν καρτερικότητά της κατώρθωσε νὰ τὸν μεταπειρῇ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ θέλημά της. Διότι τῆς ἀπαντᾷ «ὡς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις».¹⁷

14. Ἐ.Α. στ. 26.

15. Ἐ.Α. στ. 27.

16. Ἐ.Α. στ. 28.

17. Ἐ.Α.

Είδες ότι αυτός, που προηγουμένως ούτε να της άπαντήρη δεν καταδέχεται, πόσον πλουσιопάροχος είναι τώρα εις τας δωρεάς; Ε Διότι όχι μόνον άπλώς Ικανοποίησε τό αίτημά της, αλλά συγχρόνως την έπήνεσε και την έστεφάνωσε. «Όταν, λοιπόν, έπενε, «ώ γυναίκα», έδειξε τό πόσον έξεπλάγη από την πίστιν αυτής, ένφ, όταν είπε «ή πίστις σου είναι μεγάλη», άπεκάλυψε εις ήμάς τόν πνευματικόν πλούτον της γυναίκας. Έπειτα λέγει «ας γίνη εις σε, όπως θέλεις». «Ό,τι θέλεις, ότι επιθυμείς, αυτό άκριθώς σου προσφέρω. Διότι ή τόσον μεγάλη σου καρτερικότης και ή έπιμονή σε καθιστά άξίαν να έκπληρωθής τό αίτημά σου. Είδετε την σταθερότητα της πίστεως της γυναίκας, είδατε την αίτιαν της μακροθυμίας του Θεού και άντελήφθητε ότι, επειδή ήθελε να την δοξάση περισσότερο, δι' αυτό άνέβαλλε την Ικανοποίησιν της παρακλήσεώς της;

Αλλά ως επονέλαθμεν, εάν θέλετε, εις την πραγμαμένη Ιστορίαν, διά να μάθωμεν ότι διά κανένα άλλον λόγον δεν άνέβαλεν ο Θεός επί τόσα έτη την πραγματοποιήσιν των υποσχέσεων, 38. Α που έδωσεν εις τόν πατριάρχην, παρά διά να τας δώση εις αυτόν με μεγαλυτέραν λαμπρότητα και συγχρόνως διά να καταστήση γνωστήν εις όλους την πίστιν του δικαίου. Διά τούτο λέγει «Υστερα από δέκα έτη από τότε που έκατεστάθησεν εις την Χαναάν», διά να καταλάβης πόσος χρόνος έπέρασεν από τότε που ο Αβραμ έλαβε τας υποσχέσεις. Διότι μόλις έφθασεν εις την Χαναάν ήκουσεν από τόν Θεόν, ότι «εις τούς απογόνους σου θα δώσω ως κληρονομίαν την χώραν αυτήν», αλλά και μετά την παρέλευσιν τόσου χρόνου και ο ίδιος έμενε χωρίς τέκνα και της Σάρας ή στειρωσις έχειροτέρειεν.

Και ή Σάρα έδωκε την Άγαρ, λέγει ή Γραφή, «εις τόν άνδρα της τόν Αβραμ ως σύζυγον». Κότταζε ποιόν ρόλον έπαιξεν ή ευσέβεια εις την ζωήν των ανθρώπων της παλαιάς εκείνης εποχής. Β Και οι άνδρες ήσαν έγκρατείς και έδιδαν μεγάλην σημασίαν από τό πάθος της ζηλοτυπίας. Διότι επίτηδες επαναλαμβάνει συνεχώς ή Γραφή «Αφού ή Σάρα έπήνε την δούλην της Άγαρ», και πάλιν «Την έδωκεν αυτήν ως σύζυγον», διά να μάθης με πόσην άπάθειαν προέβαινεν εις την ενέργειαν αυτήν και πόσην μεγάλη ήτο ή ευσέβεια και των δύο.

«Και ο Αβραμ», λέγει ή Γραφή, «έρχεται εις ένω-

σιν με την Άγαρ, ή οποία κατέστη έγγυος». 18 Κότταζε με ποιόν τρόπον πληροφορείται ή Σάρα ότι δεν άφείλεται εις τόν δικαίον ή άτακία της, άλλ' ή ιδική της στειρωσις είναι ή αίτια αυτής. Διότι άμέσως ή ένωσις έφερε την σύλληψιν. C Άλλά πρόσζε πάλιν την άγνωστούνην της δούλης και την ασθένειαν της γυναίκας φύσεως, διά να μάθης και από την περίπτωσιν αυτήν την μεγάλην έπειθειαν του πατριάρχου, «Και όταν ή Άγαρ», λέγει, ήσθάνθη ότι είναι έγκυος, υπερφανεύθη και περιφρόνησε την κυρίαν της Σάραν». 19 Πραγματικά, τέτοιος είναι ο χαρακτήρ των δούλων. Όταν, δηλαδή, άπακτήσουν κάποια μικράν δύναμιν, δεν άνέχονται να παραμείνουν μέσα εις τόν κύκλον της δικαιοδοσίας των, άλλ' άμέσως λησμονούν την ιδιότητά των και σπεύδουν να έκδηλώσουν την άχαριστίαν των. Αυτό άκριθώς έπαθε και ή δούλη της Σάρας. Όταν, λοιπόν, είδε τόν δγκον της κοιλας της, δεν έσκέφθη, ούτε της κυρίας της την άνέκφορστον ευσέβειαν, ούτε την μηδαμινότητα της ιδικής της άξιας, D αλλά κατελήφθη από έπαρσιν και υπερήφανον φρόνημα και περιφρόνησε την μεγάλην φροντίδα, που έδειξε δι' αυτήν ή κυρία της, μέχρι του σημείου να την οδηγήση εις τό κρεβάτι του άνδρός της.

Τι έκανεν όμως, ή Σάρα; «Είπε», λέγει, «πρός τόν Αβραμ. Με άδικείς. 20 Έγώ σου έδωσα την δούλην μου εις την άγκάλην σου. Έκείνη, αισθανθείσα ότι είναι έγγυος, υπερφανεύθη και με περιφρόνησεν. 21 Ο Θεός άς κρίνη μεταξύ έμου και σου, διότι άνήχσαι την διαγωγήν της». 22 Έδώ πρόσζε, σε παρακαλώ, την άνέκφορστον μακροθυμίαν του δικαίου και τόν σεθασμόν, τόν όποιον δεικνύει προς την Σάραν, με τό να ζητή συγγνώμην διά την παράλογον αυτήν κατηγορίαν. Διότι αυτή που με τά ίδια της τά χείρια παρέδωσε την δούλην της εις τόν άνδρα της ως σύζυγον, αυτή που είπεν «Ελα εις ένωσιν με την δούλην μου», Ε αυτή που από ιδικήν της θέλησιν και πρωτοβουλίαν τόν προέτρεψεν εις την ένωσιν αυτήν, αυτή ήλ-

18. Γεν. 16, 4.

19. *Κ. ε. Βλέπε και σημ. 4 της παραούσης ομιλίας.

20. Η Σάρα παραπονείται προς τόν Αβραμ, επειδή δεν έλαβεν άμέσως μέτρα άντιμέτωπα, ώστε να άνακαλέσθ εις την κόην την δούλην, εις την οποίαν, πιθανόν, ο Αβραμ να είχε δώσει περισσότερο τού θέοντος θέρους.

21. Δηλαδή, ή συμπεριφορά της δούλης υπήρξε παρακλιτική απέναντι της Σάρας.

22. Γεν. 16, 5.

λαξε γνώμην και λέγει «Μὲ ἀδικεῖς. Μήπως αὐτός, ὡ γυναικαί, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἔνωσιν μὲ τὴν δούλην; Μήπως ἀκινήθῃ ἀπὸ ἀσέλειαν και ἐπραγματοποίησε τὴν πράξιν αὐτήν; Ὑπακούων εἰς ἐσένα και εἰς τὴν συμβουλήν σου, τὸ ἔπραξεν αὐτό. Λοιπὸν, ποῖον ἀδικίαν σοῦ ἔκανε ὁ σύζυγός σου; «Ἐγὼ σοῦ ἔδωκα τὴν δούλην μου εἰς τὴν ἀγκάλην σου». Ἐάν λοιπὸν, ὁμολογῆς ὅτι ἡ ἴδια τὴν ἔδωσες και δὲν τὴν ἔπῃρες μὲ ἰδικὴν του πρωτοδουλιαν, τότε διὰ ποῖον λόγον τὸν κατηγορεῖς ὅτι σὲ ἀδικεῖ; ³⁸⁹ Α Ναι, λέγει. Μολονότι σοῦ τὴν ἔδωσα ἐγὼ, ὦφειλες, ὅταν εἶδες τὴν αὐθάδειαν της, νὰ συγκρατήσῃς τὴν ἀπρεπὴ της συμπεριφοράν. Διότι, ὅταν ἀντελήφθῃ «ὅτι εἶναι ἔγγυος, μὲ περιεφρόνησεν. Ὁ Θεὸς ἄς κρίνῃ μεταξὺ ἐμοῦ και σοῦ, διότι ἀνέχεσαι τὴν διαγωγήν της». Βεβαίως, τὰ λόγια αὐτὰ ταυρίζουσιν εἰς τὸν χαρακτήρα τῆς γυναικὸς και εἶναι γνώρισμα τῆς ἀδυναμίας τῆς γυναικείας φύσεως. Δηλαδή, τὰ ἔξης λέγει πρὸς αὐτόν. Ἐγὼ μὲν, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ παρηγορήσω τὴν ἀτεκνίαν σου, ἔδειξα τὴν μεγάλην φροντίδα, ὥστε τὴν δούλην μου μὲ τὰ ἴδια τὰ χεῖρά μου νὰ σοῦ παραδώσω ὡς σύζυγον και νὰ σὲ παρωθήσω εἰς ἔνωσιν μὲ αὐτήν, σὺ ὅμως ἐνῶ, ὅταν εἶδες ὅτι αὐτὴ ἔγινε πρὸ αὐθάδης, ἐπειδὴ ἔμεινε ἔγγυος, καὶ ἐγάμισεν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, **Β** ἔπρεπε νὰ τὴν συγκρατήσῃς και νὰ τὴν τιμωρήσῃς διὰ τὴν προσβολὴν ποῦ μοῦ ἔκανε, ἐν τούτοις δὲν τὸ ἔκανες. Ἀλλά, σὰν νὰ βεχνάς ὄλην τὴν προηγουμένην μας ζωὴν, ἀνέχεσαι νὰ περιφρονῶμαι ἐγὼ, ποῦ τόσα ἔτη ἔζησα μαζί σου, ἀπὸ τὴν Αἰγυπτίαν δούλην μου και νὰ ἀτιμάζωμαι.

«Ὁ Θεὸς ἄς κρίνῃ μεταξὺ ἐμοῦ και σοῦ». Αὐτὰ εἶναι λόγια ψυχῆς ποῦ κατέχεται ἀπὸ πᾶνον. Καὶ ἐάν ὁ πατριάρχης δὲν ἦτο εὐσεβὴς και δὲν ἀδείκνυε μεγάλον σεβασμὸν πρὸς τὴν Σάραν, ἀσφαλῶς, θὰ ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὰ λόγια αὐτὰ και θὰ ἐλυπεῖτο διὰ τὴν θορῆαν μομφῆν ποῦ ἡ Σάρα διετόπισεν ἐναντίον του. Ἀλλ' ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς ἀνὴρ ποῦ, ἀφοῦ ἔλασεν ὑπ' ὄψιν του τὴν ἀδυναμίαν τῆς γυναικείας φύσεως, τὴν συνεχώρησε δι' ὄλα. «Ἄς κρίνῃ ὁ Θεὸς μεταξὺ ἐμοῦ και σοῦ». **Γ** Σκέψου. λέγει, ποῖον μεγάλην παραχώρησιν ἔκανα διὰ τὴν ἰδικὴν σου παρηγορίαν, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ ὀνομασθῆς πατέρας, ἔστω και εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν, δι' αὐτὸ και ἐξέτισα τὴν δούλην μὲ τὸν ἑαυτόν μου. Σὺ, ὅμως, ὅταν εἶδες ὅτι αὐτὴ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἐφέρετο μὲ ἀχαριστίαν, δὲν μὲ ἐπροστάτευσες, ὅτε μὲ ἀντήμειψες διὰ τὴν συμ-

πάθειαν ποῦ ἔδειξεν δι' ἐσένα.

«Ἄς κρίνῃ ὁ Θεὸς μεταξὺ ἐμοῦ και σοῦ». Ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰς κρυφὰς σκέψεις τῆς διανοίας τοῦ καθενός, αὐτὸς θὰ εἶναι δίκαστὴς μεταξὺ μας, και θὰ μαρτυρήσῃ ἐπὶ ἐγὼ, ἀφοῦ ἐνίκησα κάθε πάθος ζηλοτυπίας, ἐπιτόμησα τὴν ἰδικὴν σου παρηγορίαν, παρὰ τὸν ἑαυτόν μου, **Δ** και σοῦ ὠδήγησα τὴν δούλην μου εἰς τὸ κρεββάτι σου. Σὺ ὅμως, χωρὶς νὰ λάβῃς τίποτε ὑπ' ὄψιν σου ἀπὸ ὅσα σοῦ ἔκανα, ἐπιτρέπεις εἰς ἐκείνην νὰ ἀντιτάσῃ τὸν ἐγωισμόν της εἰς τὴν ἰδικὴν μου συγκατάθεσιν, δὲν συγκρατεῖς τὸ θράσος της, ὅτε συνειτίζεις τὴν ἀχαριστίαν δούλην. Τί ἀπαντᾷ, λοιπὸν, ὁ ἀδάμας, ὁ γενναῖος ἀθλητὴς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ κάθε περίπτωσιν πλέκει τοὺς στεφάνους τῆς δόξης διὰ τὸν ἑαυτόν του; Ἀποδεικνύων και εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν του, κύτταξε τί λέγει πρὸς αὐτήν. «Ἰδοῦ, ἡ δούλη σου εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου. Μεταχειρίσου αὐτήν, ὅπως σοῦ ἀρέσει». ³⁹⁰ Μεγάλη εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου και πολλὴ τῆς μακροθυμίας του ἡ ὑπερβολή. Ἐ Δηλαδή, ὄχι μόνον δὲν ὠργίσθη δι' ὅτι τοῦ εἶπεν ἡ Σάρα, ἀλλὰ μὲν μεγάλην συγκατάθεσιν τῆς ἀπαντᾷ και λέγει Ὑποπτεύσαι ὅτι ἐγὼ εἶμαι αἰτίος τῶν προσβολῶν σου και νομίζεις ὅτι εὐχαριστοῦμαι δι' ὅσα ἔκανεν ἡ δούλη, ἐπειδὴ μίαν φορὰν ἐκοιμήθη εἰς τὸ κρεββάτι μου. Μάθε, ὅμως ὅτι και προηγουμένως, ἐάν δὲν ἐδεχόμην αὐτὸ διὰ νὰ ὑπακούσω εἰς ἐσένα, δὲν θὰ ἠνεχώμην ποτὲ νὰ ὀδηγήσω τὴν δούλην εἰς τὸ ἰδικόν σου κρεββάτι. Καὶ τώρα, διὰ νὰ πεισθῆς περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὰ γεγονότα, νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἐξουσίαν σου. ³⁹⁰ Α Μεταχειρίσου αὐτήν, ὅπως σοῦ ἀρέσῃ. Μήπως σοῦ ἀφῆρσε κανένας τὴν ἐξουσίαν σου; Μὴ σοῦ ἐσπῆρσε κανένας τὴν κυριαρχίαν ποῦ ἔχεις ἐπ' αὐτῆς; Διότι, ἂν και κατεδέχθῃν νὰ ἔλθω εἰς ἔνωσιν μὲ αὐτήν, δια-

28. Ἡ.δ. στ. 6. Ὁ Ἄδραμ διὰ νὰ ἐπαναστῆ τὴν διαταραχθεῖσαν εἰρήνην εἰς τὸ σπίτι του, παραδίδει τὴν δούλην Ἄγαρ εἰς τὴν Σάραν, τὴν κυρίαν της.

Ὅσα λέγονται εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ φανερώνουν δύο πράγματα: α) Ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν ἀποκρίπτεται τὰς ἀδυναμίας και τὰς ἐλλείψεις και τὴν ἀχιετέτητα τῆς ἀσκήσου τοῦ παρεχομένου τῆς γενέσεως, διότι τὸ δικαίωμα τῆς μεταχειρίσεως τῆς δούλης ὑπὸ τῆς κωρίας της κατὰ δούλην ἦτο νόμος ποῦ ἴσχυεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἄδραμ και τοῦ Ἰσῆκ, ὄχι ὅμως και ἐραυτέρων, περιεχόμενος και εἰς τὸν ἀσκήσου νόμον τοῦ Χριστονομοῦ, παρῆρ. 146. (Ἐλένη Ἰωάν. Γεννακοπούλου, ἐ.δ. σελ. 185).

τηρείς τὴν ἐξουσίαν σου ἐπ' αὐτῆς καὶ εὐρίσκειται εἰς τὴν διάθεσίν σου. Ἦμπορείς νὰ τὴν τιμωρήσῃς, νὰ τὴν συμβουλεύσῃς, νὰ τῆς ἐπιβάλῃς ποινὰς καὶ τιμωρίας. Ὅ,τι θέλεις καὶ ὅπως σοῦ ἀρέσει, ἔτσι νὰ συμπεριφέρεσαι πρὸς αὐτήν. Μὴ μοῦ προκαλῆς μόνον ζητήματα, μόνον μὴ μοῦ καταλογίζῃς ὅσα ἔπραξεν αὐτὴ μετὰ τὴν αὐθάδη διαγωγὴν τῆς. Διότι δὲν παρεκινήθην ἀπὸ σαρκικῶν πάθος ἰδίων μου διὰ νὰ καταδεχθῶ τὴν ἔνωσιν μετ' αὐτήν, ὥστε νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παράλογον προστασίαν, παρασυρόμενος ἀπὸ τὸ πάθος μου αὐτό. Γνωρίζω τὴν τιμὴν τοῦ ἀφείλω νὰ σοῦ ἀποπέμω, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ἀγνοῶ τῶν ὑπηρετῶν τὴν ἀχαριστίαν. **Β** Δὲν δίδω καμμίαν σημασίαν εἰς αὐτήν, δὲν τὴν φροντίζω καθόλου. Ἔνα εἶναι ἐκεῖνα ποῦ με ἐνδιαφέρει μόνον, τὸ νὰ σὲ κάνω νὰ μὴ αἰσθάνεσαι λύπην καὶ ταραχὴν καὶ νὰ εὐρίσκεισαι εἰς μεγάλην τιμὴν, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε πρᾶγμα ποῦ σοῦ προξενεῖ δυσἀρέσκειαν.

Αὕτῃ εἶναι ἀληθινὴ οἰκογένεια, αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς ἀνδρας, ὅταν δὲν λεπτολογῇ τοὺς λόγους τῆς γυναίκας του, ἀλλὰ, φερόμενος μετὰ συγκοταθείαν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς γυναίκας φύσεως, ἔνα πρᾶγμα ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχῃ, πῶς, δηλαδὴ, θὰ ἀπομακρύνῃ τὴν λύπην τῆς καὶ θὰ διατηρήσῃ σταθερὰν τὴν μεταξὺ τῶν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν. Ἄς τὰ ἀκούσασιν αὐτὰ οἱ ἄνδρες καὶ ἄς μιμηθοῦν τὴν ἐπιείκειαν τοῦ δικαίου καὶ ἄς ἀποπέμωσιν τὸν ἀνάλογον σθεασμὸν καὶ τὴν τιμὴν πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν καὶ ἄς τὰς φροντίζουσι ὡς ἀσθενέστερα σκεῦη. Ὅ ὥστε νὰ αὐξάνῃ ἡ μεταξὺ τῶν ἀγάπη. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸς πλοῦτος, αὕτῃ ἡ πῶς μεγάλη περιουσία, ὅταν ὁ ἀνδρας δὲν εὐρίσκειται εἰς διχόνοιαν μετὰ τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ, ὡς νὰ εἶναι ἕνα σῶμα, ἔτσι εἶναι ἐνωμένοι. «Διότι οἱ δύο θὰ γίνωσιν», λέγει, «μία σάρκα, ἐργαζόμενοι εἰς ἔνωσιν μεταξὺ τῶν».²⁴ Οἱ σύζυγοι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, εἴτε ζοῦν εἰς τὴν πενίαν, εἴτε εἰς τὴν ἀφάνειαν, θὰ εἶναι πῶς εὐτυχεῖς ἀπὸ δλους, ἐπειδὴ ἀπολαμβάνουσι ἀληθινὴν εὐχαρίστησιν καὶ περνοῦν τὴν ζωὴν τῶν εἰς διαρκὴ γαλήνην. Ὅπως, δέδοται, ὅσοι στερροῦνται αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὁ ἕνας ζηλεύει τὸν ἄλλον καὶ καταστρέφουσι τὸ ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης, εἴτε κολιμβοῦν μέσα εἰς ἀφθονον πλοῦτον, εἴτε ἔχουσι πολυτελεῖ τραπεζία, εἴτε κατέχουσι μεγάλα ἀξιώματα, ζοῦν τὴν χειροτέραν ζωὴν ἀπὸ δλους, **Δ** ἀφοῦ κάθε ἡμέραν δημιουργοῦν εἰς δόρας τῶν κίματα καὶ ἀ-

24. Ἐ.α. 2, 24.

ναταραχὰς, ἀλληλοὑποπτέονται καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ νοιώσουν καμμίαν ἡδονὴν, ἐπειδὴ ὁ ἐσωτερικὸς πόλεμος συνταράσσει τὰ πάντα καὶ δημιουργεῖ μεγάλην δυσἀρέσκειαν μεταξὺ τῶν. Ἄλλὰ ἐδῶ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Μὰ, ὁ πατριάρχης μετὰ τὴν μεγάλῃν του ἀγαθότητα κατεπράυνε τὸν θυμὸν τῆς σύζυγος του καὶ ἐγένετο τὸ σπῆτι τοῦ ἀπὸ εἰρήνην μετὰ τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὴν σύζυγον του δλόκληρον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς δούλης.

«Καὶ ἡ Σάρα ἐκακοποίησε²⁵ τὴν Ἄγαρ», λέγει, «ἡ δὲ δούλη ἔφυγεν ἀπὸ τῆς Σάρας καὶ τὸ σπῆτι τοῦ Ἀβραμ».²⁶ Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, πιθανόν νὰ ἐτιμωρήσῃ τὴν αὐθάδειάν τῆς, **Β** δι' αὐτὸ καὶ ἡ δούλη ἐτράπη εἰς φυγὴν. Διότι αὐτὴν τὴν συνήθειαν ἔχουσι οἱ δούλοι. Ὅταν δὲν ἔχουσι τὴν δυνατότητα νὰ ἐκδηλώσουν ἐλεύθερα τὸν χαρακτήρα τῶν, ἀλλ' ἔμποδίζονται εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν, ἀμέσως δραπέτευουσι ἀπὸ τοῦ κυρίου τῶν καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἄλλὰ πρόσεξε ἐν προκειμένῳ πάλιν πόσον βοηθῆσαι εὐρίσκει ἡ δούλη ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ τὴν τιμὴν ποῦ ἀπελάμβανεν ὁ δικαίος. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, περιέφερε μαζί τῆς τὸ σπῆμα τοῦ δικαίου, δι' αὐτὸ καὶ ἀξιοῦται νὰ ἴδῃ τὴν ὄψασιν τοῦ ἀγγέλου.²⁷ **Α** «Διότι ὁ Ἄγγελος Κυρίου εὗρε τὴν Ἄγαρ πλωμένην εἰς τὴν ἔρημον πλησίον κάποιας πηγῆς ὕδατος ἡ ὅποια εὐρίσκειται εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἔρημον Σούρ».²⁸ Κύπταξε τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲν περιφρονεῖ κανένα, ἀλλ' εἴτε εἶναι δούλος εἴτε δούλη, ἀποβλέκνυται πρὸς δλους ἀνεξακρέτως τὴν πρόνοιάν του, ἀποβλέπων οὐχ εἰς τὴν διαφορὰν τῶν ἀξιομάτων, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἐκάστου. Ἐν προκειμένῳ, ὅμως, ὁ ἀγγέλος δὲν ἐμφανίζεται χάριν τῆς παιδείας, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς τιμῆς ποῦ ἀπέδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν δικαίον. Διότι, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἔπρεπεν αὐτὴ νὰ τύχῃ μεγάλης προνοίας, ἐπειδὴ ἠξιώθη νὰ δεχθῇ τὸ σπῆμα τοῦ δικαίου. «Καὶ ὁ Ἄγγελος Κυρίου, ὅταν εὐρίσκειν αὐτήν, εἶπε πρὸς αὐτήν. **Β** Ἄγαρ, δούλη τῆς Σάρας, πόθεν ἐρχεσαι καὶ ποῦ ὑπάγεις;»²⁹ Πρόσεξε ὅτι καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἀγγέλου τῆς ὑπενωμίζουσιν

25. Ἡ καίμενος ἔχει «ἐκακοποίησεν», τὸ ὅποσον σημαίνει μᾶλλον δὲ τὴν ἀποφρόνησιν καὶ τὴν ἐνοουθέτησιν.

26. Γεν. 16, 6.

27. Ἐ.α. σ. 7. Ἡ ἔρημος Σούρ εὐρίσκειται πλησίον καὶ βορείου καὶ τελευτικῆς τῆς Ἀγύπτου. Ἡ δούλη φερόμενα κατεβύθηκα πρὸς τὴν Ἀγύπτου, τὴν περὶ τῆς τῆς, καὶ ἐκείθεν ὄλιγον κοντὰ εἰς τὴν τῆρὴν διὰ νὰ ἀναπαύσῃ καὶ ἄρα νὰ συνεχίσῃ τὸν δρόμον τῆς.

28. Ἐ.α. σ. 8.

τὴν ἀξίαν τῆς. Διότι διὰ τὴν καταστίτην πρὸ προσεκτικῆν, ἀμέσως τὴν προσφωνεῖ μετὰ τὸ ὄνομά τῆς καὶ λέγει «Ἄγαρ». Πραγματικῶς, συνηθίζομεν κατὰ κάποιον τρόπον νὰ προσέχωμεν περισσότερον εἰς ἀκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς φωνάζουν μετὰ τὸ ὄνομά μας. Ἐπειτα, λέγει: «Δούλη τῆς Σάρας». Τῆς ὑπενωμιεῖ, δηλαδὴ τὴν κυρίαν τῆς, ὥστε νὰ ἠμπορήσῃ νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι, καὶ ἂν ἄκοιμη πολλὰς φορές εἶχε κοιμηθῆ εἰς τὸ κρεββάτι τοῦ Κυρίου τῆς, πάλιν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ θεωρῇ τὴν Σάραν κυρίαν τῆς.

Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι ὁ ἄγγελος ἐρωτᾷ, διὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. Ὁ ἄπο τοῦ, λέγει, ἐφθασες τώρα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἔρημον καὶ τοῦ κοιτεῦνός σου; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄγγελος ἐμφανίζεται εἰς αὐτὴν, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν ἔρημον αὐτὴν, διὰ τὴν μὴ σχηματίσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κάποιος τυχαῖος περαστικὸς εἶναι ὁ ἐρωτῶν. Διότι ἦτο ἐρημιά καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος. Διὰ τὴν καταλάθῃ, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶναι κάποιος ἀσήμαντος αὐτὸς ποῦ ὀμιλεῖ πρὸς αὐτὴν, δι' αὐτὸ, ἀφοῦ ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἔρημον, ἐρωτᾷ αὐτὴν. Καὶ ἐκείνη ἀπαντᾷ: «Ἐφυγα ἀπὸ τὴν Σάραν τὴν κυρίαν μου».²⁹ Κύτταξε ὅτι δὲν ἀρνείται ὅτι εἶναι δούλη, ἀλλὰ τὰ ὁμολογεῖ ὅλα ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητά; Δὲν εἶναι, λέγει, ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ με ἐρωτᾷ, ὁ δὲν εἶναι ἠμπορέσω νὰ τὸν ξεπατήσω. Διότι ἐπρόφθασε καὶ με ἀπεκάλεσε μετὰ τὸ ὄνομά μου καὶ ἀνέφερε καὶ τὴν κυρίαν μου. Συνεπῶς, πρέπει καὶ ἐγὼ νὰ εἴπω ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν. «Ἐφυγα», λέγει, «ἀπὸ τὴν Σάραν τὴν κυρίαν μου». Πρόσεξε ὅτι λέγει τὸ ὄνομα τῆς κυρίας τῆς, χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ καμίαν κακίαν ἐναντίον τῆς. Διότι δὲν εἶπεν ὅτι μοῦ συμπεριφέρετο με κακίαν ὅτε εἶπεν ὅτι με ἐθασάνισε καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπορούσα νὰ ὑποφέρω τὴν σκληρότητά τῆς ἐπάτην εἰς φυγὴν. Τίποτε τὸ κακὸν δὲν εἶπεν, ἀλλὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς κατηγορήσεν, ὅταν εἶπεν ὅτι ἐδραπέτευσα.

Ἐγνώρισεν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς; Πρόσεξε τώρα τί εἶπεν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν. Ἐ «Καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς αὐτὴν. Ἐπίστρεψε εἰς τὴν κυρίαν σου καὶ ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς».³⁰ Εἰς τὴν φράσιν τῆς δούλης ὅτι «ἐδραπέτευσα ἀπὸ τὴν κυρίαν μου», ὁ ἄγγελος λέγει: «Ἐπίστρεψε», δηλαδὴ, γύρισε πάλιν εἰς αὐτὴν καὶ μὴ συμπεριφέρεσαι με ἀχαριστίαν πρὸς αὐτὴν, ἢ ὅποια τὸσον πο-

29. Ἐ.κ.
30. Ἐ.κ. σ. 9.

λύ σὲ εὐηργέτησεν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀλαστονείας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῆς εἶχεν ἐξοργίσαι τὴν κυρίαν τῆς, λέγει ὁ ἄγγελος «καὶ ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς», δηλαδὴ νὰ ὑποταχθῆς εἰς αὐτὴν, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ συμφέρον σου. Νὰ παραδεχθῆς τὴν δουλείαν, μὴ ἀγνοεῖς τὴν κυριαρχίαν, ³² Ἄ μὴ ὑψηλοφρονῆς, μὴ φαντάζεσαι παραπάνω ἀπὸ ὅσον ἀξίζεις. Ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς, δεῖξτε μεγάλην ὑποταγὴν. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ἀγγέλου ἐμολάκωσαν ἀρκετὰ τὴν ψυχὴν τῆς, ἐταπεινώσαν τὸν ἐγωϊσμόν τῆς, ἐχαλινογώγησαν τὸν θυμὸν τῆς, μεγάλην γαλήνην ἔφεραν εἰς τὴν σκέψιν τῆς.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ τὴν νουίση ὅτι τυχαῖα καὶ ἄσκοπα ἠξιώθη νὰ τύχῃ τῶσης φροντίδος, ἀλλὰ διὰ τὴν μάθη ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπερμήστος τοῦ δικαίου εὐρίσκει τὴν περιποίησιν, πρόσεξε μετὰ ποῖον τρόπον παρηγορεῖ αὐτὴν. στήριζει τὴν ψυχὴν τῆς καὶ τῆς προσφέρει ἰκανοποιητικὴν παραμυθίαν, μετὰ ὅσα προσθέτει. Β «Καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς αὐτὴν. Θὰ πληθύνω πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὥστε λόγῳ τοῦ πληθους νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀριθμηθῶν».³¹ Καὶ αὐτὸ, λέγει, σοῦ προλέγω, ὅτι οἱ ἀπόγονοί σου θὰ εἶναι τὸσον πολλοί, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀριθμηθῶν. Συνεπῶς, μὴ σὲ κυριεύῃ ἡ λύπη, μὴ ἀπαγορευεσαι, μὴ σὲ πιάσῃ ταραχή, ἀλλὰ νὰ δεῖξῃς καθολικὴν ὑποταγὴν. Διότι, νὰ, «εἶσαι ἔγγυος, θὰ γεννήσῃς υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσμηλ».³² Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς, λέγει, σοῦ προλέγω τὴν γέννησιν καὶ δίδω ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ποῦ θὰ γεννηθῆ, διὰ τὴν ἐπανέλθῃ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς καὶ νὰ διορθώσῃς τὰ σφάλματά σου, ἀφοῦ γνωρίσῃς περισσότερας λεπτομερείας. Ὁ «Διότι ὁ Κύριος», λέγει, «ἠγάπησεν ἐμὲ ὡς ὑπὲρ σοῦ, λόγῳ τῆς θλίψεώς σου αὐτῆς».³³ Ἀπὸ ἐδῶ πληροφοροῦμεθα πόσον κέρδος δίδουν αἱ ὀλιψαὶ καὶ πόσην ὠφέλειαν προσφέρουν αἱ συμφοραί. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν κυρίαν τῆς καὶ ἐμεγάλωσεν ἡ λύπη τῆς, περικυκλώθη ἀπὸ τὰς θλίψεις, εὐρίσκει μὴ μόνον τὴν μέγα εἰς τὴν ἔρημον καὶ ζωῶσα εἰς τὴν στενοχωρίαν, ὕστερα ἀπὸ τὴν εὐμερίαν καὶ τὴν ἀνοδίαν τῆς εἰς τὴν θέσιν ποῦ ταιριάζει εἰς τὴν κυρίαν τῆς, δι' αὐτὸ καὶ γρήγορα τῆς ἐδόθη ἡ ἀνάλαγος βοήθεια. Αὐτὰ, λέγει, τὰ ὅποια σοῦ ὑπεσχεθῆν, θὰ πραγματοποιηθῶν καὶ θὰ γεν-

31. Ἐ.κ. σ. 10.
32. Ἐ.κ. σ. 11.
33. Ἐ.κ.

νήσης υιών και οι απόγονοί σου θα είναι αναριθμητοί, αδιότι ο Κύριος διετέθη εμμενώς υπέρ σου λόγω της θλιψέως σου αυτής».

Συνεπώς, και ημείς ως μη άγονακτώμεν, **Δ** δοάκις από μίαν κακήν τροπήν τών πραγμάτων ύφιστάμεθα ταπεινώσιν. Διότι τίποτε άλλο δέν βοηθεί τήν φύσιν μας, όσον ή συστολή, τό ταπεινόν φρόνημα και χαλιναγωγήσις τής έπάρσεως τής ψυχής. Πραγματικά, τότε μάς ακούει περισσότερο ο Κύριος, όταν τόν επικαλούμεθα με λυπημένην ψυχήν και ταπεινωμένην καρδίαν και έπιμένωμεν εις τάς παρακλήσεις μας. «Διότι ο Κύριος διετέθη», λέγει, «εμμενώς υπέρ σου λόγω τής θλιψέως σου αυτής».

Εν συνεχεία, προλέγει τάς άσυχολίας του παιδιού που πρόκειται να γεννηθή «Ο υιός σου αυτός», λέγει, «θα είναι άνθρωπος τής υπαίθεου τόσον δυνατός»,⁸⁴ ώστε θα στρέφεται εναντίον όλων **Ε** και όλιοι θα στρέφονται εναντίον αυτού. Και οι απόγονοί του θα κατοικήσουν ανατολικώς των Ισραηλιτών.⁸⁵ Τής προμηνείας ότι θα είναι γενναίος, πολεμιστής και ότι θα δείξη μεγάλην έπιμέλειαν διά τήν καλλιέργειαν τής γής. Είδες πόσον ταυτάτι ο πατριάρχης με όσα έγιναν εις τήν δούλην; Διότι ή πρόνοια δι' αυτήν άποδεικνύει τήν εύνοϊαν του Θεού προς τόν δικαϊον.

Αυτάς τάς συμβουλάς αφού έδωσαν ο Άγγελος εις τήν Άγαρ και τής ύπεσχέθη τά όσα έπρόκειτο να συμβούν, άνχώρησεν. Άλλά κύτταξε πάλιν τήν εύγνωμοσύνην τής δούλης.⁸⁶ **Α** «**Η** Άγαρ», λέγει ή Γραφή, «εύγνωμοσύνα επεκαλέσθη τό όνομα του Κυρίου του λαλούντος προς αυτήν και έίπε. Σὺ είσαι ο Θεός ο ρίψας εδοπλαγκτικόν όλέμημα προς έμέ τήν δυστυχισμένην. **Η** Άγαρ ώμολόγησε και έίπε. Πραγματικά, ένώπιόν μου είδα τόν παρουσιασθέντα εις έμέ Κύριον. Διά τοϋτο ευχαριστούσα ώνόμασε τήν πηγήν φρέαρ όπου είδα τόν Κύριον. Τοϋτο εύρίσκεται μεταξύ Κάδης και Βαράχ». ⁸⁷ Κύτταξε ότι και ή Άγαρ θέλει να διατηρήση συνεχώς τήν άνάμνησιν του γεγονότος αυτού με τήν ονομασίαν που δίδει εις τόν τόπον έ-

84. Με όσα λέγει ο Άγγελος εις τούς στίχους 11 και 12 βεβαιώνεται, α) τήν φύσιν του απόγονου (υιός), β) τό όνομα (Ισραήλ), γ) τόν χαρακτήρα του (Άγροικός Άνθρωπος) και δ) τήν κατεύθυνση του όπου θα κατοικήση (έναντι των άδελφών του), δηλαδή ανατολικώς τής Παλαιστίνης.

85. Γεν. 16, 12.

86. *Ε.δ. στ. 13-14. Προς νότον τής Βηροσθεά και προς δυτική τής παραδεσπεμένης Κάδης υπάρχει σημερινό φρέαρ, τό όποϊον οι Παλαινοί ονομάζουν **Meilahhi Hagar**. Πό έλη κατοικήσει εύρίσκεται βορειοανατολικά τής χερσονήσου τού Σινά.

κείνον. «Διότι ώνόμασε», λέγει, «τήν πηγήν εκείνην φρέαρ όπου είδα τόν Κύριον». Είδες ότι ή δούλη σιγά - σιγά λόγω τής θλιψέως εις τήν όποϊαν εύρίσκεται γίνεται πιό εύσεδής και εκδηλώνει μεγάλην εύγνωμοσύνην διά τήν γενωμένην εις αυτήν εύργεσίαν **Β** και έπίστευσεν ότι τήν άμείβει ο Θεός, αφού ήξιώθη να τύχη τόσης φροντίδος; «Και ή Άγαρ» προσθέτει ή Γραφή, «πραγματικά έγέννησε μετ' όλίγων υιών εις τόν Άβραμ. Ο Άβραμ δέ ώνόμασε τόν υϊόν του, τόν όποϊον ή Άγαρ του έχάρισε, Ισραήλ».⁸⁷

Από τά γεγονότα αυτά μανθάνομεν πόσον μεγάλο άγαθόν είναι ή έπιείκεια και πόσην ώφέλειαν ήμπορούμεν να άποκομίσωμεν από τάς θλίψεις. Και τήν μεν έπιείκειαν γνωρίζομεν από τήν συμπεριφοράν που έδειξεν ο πατριάρχης προς τήν Σάραν και κατεπρόνυε τήν άγανάκτησιν τής, με τό να δώση τήν δούλην εις τήν άπόλυτον έξουσίαν τής και έτσι να γεμίση τό σπίτι του από ειρήνην, τήν δε ώφέλειαν που δίδουν αι θλίψεις ήμπορούμεν να τήν ίδωμεν από όσα συνέδρασαν εις τήν δούλην. **Ο** Όταν, δηλαδή, τήν έπιστήσεν ή κυρία τής και έφυγε μακριά τής και ύπέστη μεγάλην ταλαιπωρίαν, αφού με πονεμένην ψυχήν επεκαλέσθη τόν Κύριον, άμέσως ύψώθη να Ιδω τόν έξ αυρανού άπειταλήμενον. Πραγματικά, διά να μάθη ότι, έπειδή έταπεινώθη και συνεστάλη, ήξιώθη τής μεγάλης αυτής φροντίδος, λέγει προς αυτήν ο Άγγελος. «Νά, είσαι έγγυος. Θα γεννήσης υϊόν και θα τόν ονομάσης Ισραήλ, διότι ο Κύριος διετέθη εμμενώς υπέρ σου λόγω τής θλιψέως σου ταύτης».

Λοιπόν, αφού γνωρίζωμεν, άγαπητοί μου, ότι, εάν έμμεθα προσεκτικοί, αι θλίψεις μάς φέρουν πιό κοντά εις τόν Κύριον και τότε μόνον θα ήμπορούμεν να προσελκύσωμεν τήν δολήθειάν του, όταν με πονεμένην ψυχήν και θερμά δάκρυα προσερχώμεθα εις αυτόν, **Δ** ως μη αισθανώμεθα θαθείαν λύτην διά τάς θλίψεις μας, αλλά, συλλογίζόμενοι τό κέρδος που προέρχεται από αυτάς, να υποφέρωμεν με προήθητα όλα τά άλγεστά συμβάντα τής ζωής μας, και όκνη, ως διδασκώμεθα να συμπεριφερόμεθα με έπιείκειαν και ήρεμίαν προς όλους μεν γενικά τούς συνουθρώπους, πρό πάντων όμως προς τάς γυναίκας μας. Και να προσέχωμεν πάρα πολύ, ώστε, είτε μάς κατηγορήσουν δίκαια είτε άδικα, να μη λειπτολογώμεν τά πράγματα, αλλά δι' ένα μόνον να φροντίζωμεν, να έξαφανίζωμεν, δηλαδή, τά σπτία τής λύτης και να φέρωμεν εις τό σπίτι μας άπόλυτον ειρήνην, ώ-

87. *Ε.δ. στ. 16.

οτε και η γυναίκα να απορριώνεται εις τον άνδρα της και ο άνδρας να ήμπορη να καταφεύγη προς αυτήν, εάν εις λιμάνι, από τας εξωτερικάς ταραχάς και τους θορύβους Ε και κοντά της να εύρισκη κάθε παρηγορίαν. Διότι η γυναίκα εδόθη εις τον άνδρα διά να τον βοηθή, ώστε ασφαλισόμενος ο άνδρας με την συμπάρτασιν της γυναίκας να ήμπορη να ύφισταται τα κακά που του συμβαίνουν. Πραγματικά, εάν είναι ένδρετος και μετρημένη, δεν θα προσφέρει μόνον εις τον άνδρα την παρηγορίαν από την συγκοιτίκην, αλλά και εις άλλας τας άλλας έκδηλώσεις της ζωής θα αποδείξη πόσον είναι απαραίτητος ή παρουσία της, ελαφρύνουσα και διευκολύνουσα τα πάντα εις αυτόν, χωρίς να τον αφήνη να αντίλαμβάνεται, οτε τας εξωτερικάς οτε τας εις την οικογένειαν καθ' ήμερον συμβαίνουσας δυσκολίας. 'Αλλά, εάν άριστος κυβερνήτης, ³⁹⁴ Α έτσι θα γαληνέψη την τρικυμίαν της ψυχής του με την Ιδικήν της σοφίαν και με την σύνεσίν της θα του δώση μεγάλην παρηγορίαν.

Όσοι, λοιπόν, σύζυγοι είναι συνδεμένοι: κατ' αυτόν τον τρόπον δεν ήμπορεί πλέον κανένα δυσάρεστον της παρουσίας ζωής να τους λυπήση, οτε να τους άραιρέση την χαράν των. Διότι, όταν ύπάρχη ομόνοια, ειρήνη και δεσμός αγάπης μεταξύ άνδρός και γυναίκας, τότε εις αυτούς συσσωρεύονται όλα τα αγαθά και θα καταστούν άπρόσβλητοι από κάθε έπιβουλήν, εάν να είναι ώχυρωμένοι πίσω από κάποιο μεγάλο και άπόρθητον τείχος, δηλαδή, με την ομόνοιαν που χαρίζει ο Θεός. Αύτη θα τους κάνει πιο ισχυρούς και από τον δόμοντα, αύτη θα τους καταστήση πιο σκληρούς και από τον σίδηρον, αύτη θα τους προστατεύση πιο άποτελεσματικά από κάθε πλούτον και περιουσίαν, Β αύτη θα τους ανεβάση εις την πιο μεγάλην δόξαν, αύτη θα τους δώση με μεγάλην άφθονίαν την εύνοιαν του Θεού.

Όθεν, εως παρακαλώ, να μη θεωρώμεν τίποτε πολυτιμότερον από αύτην, αλλά να κάνωμεν και να ενεργώμεν τα πάντα, ώστε να ύπάρχη γαλήνη και ειρήνη εις την οικογένειαν. Διότι τότε τα παιδιά που θα γεννηθούν θα μιμηθούν την άρετήν των γονέων των, οι ύπηρέται επίσης θα τους ακολουθήσουν εις το καλόν, ή οικογένεια θα προσδεύση από πάσης άπόψεως και μεγάλη θα είναι ή εύμερία των πραγμάτων. Πραγματικά, όταν προτιμώμεν το θέλημα του Θεού, C όλα τα άλλα θα έλθουν κατά φυσικήν ακολουθίαν και δεν θα δοκιμάσωμεν καμμίαν λύτην, διότι

ή αγαθότης του Θεού θα μάς χορηγή τα πάντα με άφθονίαν. Ας πέν, διά να ζώμεν χωρίς λύτην την παρούσαν ζωήν και να προσελκύσωμεν εις μεγαλύτερον βαθμόν την εύνοιαν του Θεού, ως προσκολληθώμεν εις την άρετήν, ως φροντίζωμεν να φέρωμεν εις το σπίτι μας την ομόνοιαν και την ειρήνην, ως ενδιαφερώμεθα διά την εύκομίαν των παιδιών μας, ως επιμελώμεθα τον χαρακτήρα των ύπηρετών μας, ώστε, αφού δι' όλα αυτά λάθωμεν πλουσίας άμοιβάς, ν' άξιωθώμεν να άποκτήσωμεν και τα ύπεσχημένα αγαθά, με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Κυρίου ήμων 'Ιησού Χριστού, μαζί με τον όποιον εις τον Πατέρα και συγχρόνως εις το Άγιον Πνεύμα άνήκει ή δόξα, το κράτος, ή τιμή τώρα και πάντοτε και εις τους αιώνας των αιώνων. Άμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ

•ΩΤΑΝ ΔΕ Ο ΑΒΡΑΜ ΕΓΙΝΕΝ ΕΝΕΝΗΝΤΑ ΕΤΕΡΝ,
ΠΑΡΟΙΣΙΑΣΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ.¹

Είδατε, αγαπητοί μου, ότι τίποτε από δσα περιέχονται εις την θείαν Γραφήν δεν είναι περιττόν; Είδατε με ποιόν τρόπον σās παρουσίασα χθές τὰ σχετιζόμενα με την "Α-γαρ γεγονότα και την βραδέτευσιν αυτής από τὸ σπιτί τοῦ "Αβραμ 394 Ε και πόσην ὠφέλειαν ἐπήραμε ἀπὸ ἐκεί; Διότι ἐμάθαμε τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ πατριάρχου, τὸ μέγεθος τῆς σωφροσύνης του, τὸν σεβασμὸν ποῦ ἐδείξε πρὸς τὴν Σάρρα, ἐπειδὴ ἐβέβησε τὴν ἀμόνοιαν πρὸς αὐτὴν πολυτιμότεραν ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα. Εἶδαμε τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν τιμὴν ποῦ ἀπέδιδεν εἰς τὸν δίκαιον, ὅχι μόνον ἐπανέφερε τὴν "Αγαρ, ἢ ὅποια ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον, ἀφοῦ ἀπέδρασε φοβουμένη τὴν κυρίαν τῆς, ἀλλὰ ἐχάρισε καὶ τὴν γέννησιν τοῦ "Ισμαήλ, προσφέρων μετ' ὃ γεγονός αὐτὸ μεγάλην παρηγορίαν εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἀμείδων αὐτὸν διὰ τὴν τόσον μεγάλην ὑπομονὴν του. Καὶ ὅταν ἐγεννήθη ὁ "Ισμαήλ, 395 Α ἐπειδὴ ἡ θεία Γραφή ἤθελε νὰ μᾶς φανερώσῃ τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου, μᾶς ἀνέφερε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ὅταν εἶπεν, ὅτι «ὅταν ἐγεννήθη ὁ "Ισμαήλ, ὁ "Αβραμ ἦτο ὄγδοῦνκοντα ἕξ ἐτῶν».² Λοιπὸν, ἅς ἰδῶμεν τί ἐπικολούθησε, διὰ νὰ γνωρίσωμεν πάλιν ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων καὶ τοῦ δικαίου τὴν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἀνέκφραστον καὶ ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν. Θὰ γνωρίσωμεν δὲ μετ' ἀκριβείαν, ἔαν κατορθώσωμεν νὰ μάθωμεν πάλιν τὰ ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ δικαίου, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐτακτοποιεῖ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τὰ γεγονότα ποῦ ἀνεφέροντο εἰς αὐτὸν, δοκιμάζων εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως τοῦ δούλου του Β καὶ ἀποκαλύπτων τὴν θεοφιλή του διαθέσιν. Ὁ Θεὸς, δέδρακα, ἐγνώριζε καλά ἐκ τῶν

1. Γεν. 17, 1.

2. "Β. ἄ. 16, 16. Συνεπῶς, μετὰ τῶν γεγονότων τοῦ 18 νερ. καὶ τῶν τοιοῦτων τοῦ 17 μεσολεθῶν 13 χρόνια.

προτέρων τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δούλου του, ἤξερε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του καὶ ἐγνώριζε μετ' ἀκριβείαν τὸν μαρτυροῦν. Ἐπειδὴ, διωκόμενος, ἤθελε νὰ τὸν καταστήσῃ γνωστὸν καὶ εἰς δλους τοὺς τότε παρευρισκομένους, ὥστε καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου νὰ γίνῃ παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς ἐπίθυμοῦντας, διὰ τοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον φανερώσει τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου, διὰ νὰ διδασκώμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ δυσπιστῶμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις ποῦ μᾶς δίδει ὁ Θεός, οὔτε νὰ δυσανασχετῶμεν ἀπὸ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν μεγαλύτερον ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ μὴ δλεπόμενα παρὰ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀντιλαμβάνομεθα διὰ τῆς δράσεως καὶ ἐγγίζομεν μετ' ἡμᾶς, C ἔφ' ὅσον μᾶς δίδει τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος τοῦ Σώματος. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζομεν καλῶς ὅτι δεν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ διαψευσθοῦν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη μετ' ἡμᾶς τὸν πάροδον τῶν χρόνων συμβῇ κατὰ ἀντίθετον πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε τότε πρέπει νὰ κλονίζεται κανεὶς, ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃ τὴν πανσοφίαν καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ὑποσχεθέντος Θεοῦ καὶ ὅτι ὅλα ὑποχωροῦν καὶ ὑποτάσσονται εἰς Αὐτόν, ὅταν βελήσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ ὅσα ἔχει οκεφθῇ. Διότι ἡμπορεῖ νὰ προσφέρῃ ἀκόμη καὶ ὑπερφυσικὰ δωρεὰς, ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως. Ἄς μὴ ἀσχολούμεθα λοιπὸν, D ὑπερβολικὰ μετ' ὅσα πραγματοποιεῖ ὁ Θεός, ἔχοντες ὡς κριτήριον τὴν ἀδυναμίαν μας, οὔτε νὰ δυσπιστῶμεν δι' αὐτὰ σπριζόμενοι εἰς τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ, ὡς ἀν εὐγνώμονες δούλοι, γνωρίζοντες τὴν ὑπέροχον δύναμιν τοῦ Κυρίου μας, ἅς πιστεύωμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις Του, ὑπερκεκῶντες τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν μας. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅσα μᾶς ὑπεσχέθη θα ἐπιτύχωμεν καὶ θα ἀπολαύσωμεν τὴν εὐνοιάν του καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις μας θα τιμῶμεν τὸν Θεόν. Ἀσφαλῶς ἡ μεγαλύτερα τιμὴ, τὴν ὁποῖαν ἀποδίδομεν εἰς τὸν Θεόν εἶναι αὐτή, δηλαδὴ τὸ νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν του καὶ ὅταν ἀκόμη, ὅσα συμβαίνουσιν εἶναι ἀντίθετα, πρὸς ὅσα διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν βλέπομεν. Καὶ διὰ τὴν παροξενούεσαι, ἂν τὸ νὰ μὴ ἀμφισβάλλωμεν ἔ εἶναι μεγίστη τιμὴ προκειμένου καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ; Ἀκόμη καὶ μετὰ τῶν συνανθρώπων μας, ἔαν δεν ἀμφισβάλλωμεν, ὅταν μᾶς ὑποσχωνται κατὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα πρᾶγματα, ἀλλ' ἐλπίζωμεν μετ' ἠθάρρους εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς ὀ-

πόσχεται, κάθε ένας θεωρεί ότι του αποδίδεται ή μεγαλύτερη αυτή τιμή, το ότι, δηλαδή, ημείς δεν εξεισάμεν αμφιβολίας, ἀλλ' ἠλπίζομεν με θάρρος εἰς τὰς ὑποσχέσεις του. Ἐάν λοιπόν συμβαίη αὐτὸ καὶ διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τὰ ὁποῖα πολλὰς φορές μεταβάλλονται, ἢ ἔνεκα ἀνθρώπινης ἀδυναμίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἀποφάσεις, πολὺ περισσότερον ὀφείλομεν διὰ τὰς θείας ὑποσχέσεις νὰ ἐλπίζωμεν με θάρρος εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, ὡς τε καὶ ἂν ἐχρη μισολαθῆσαι πολὺς χρόνος διὰ τὴν πραγματοποίησίν των.

Λοιπὸν, αὐτὰ, τώρα, δὲν ἐλέγχθησαν ἀπὸ ἐμὲ χωρὶς αἰτίαν, ³⁹⁶ Α ἀλλὰ διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν, ὅταν ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν τῶν δῶν ἐκτίθενται εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς, θέλων νὰ καταστήσῃ εἰς ὅλους γνωστοὺν τὸν πατριάρχην, ἐπιδεικνύει τὴν μεγάλην του μακροθυμίαν ἐπὶ τόσοσιν πολλὰ ἔτη. Καὶ ὁ δίκαιος Ἀβραάμ δὲν δυσανασχετεῖ, δὲν γίνεται δυσκίνητος ἔνεκα τῆς ἀπορτίσεως, δὲν παραιτεῖται, ἀλλὰ δι' ὄλων του τῶν προσπαθειῶν ἐπιδεικνύει τὰ θεοφιλή του φρονήματα, ἐνισχυόμενος μετὰ τὰς καλύτερας ἐλπίδας. Θὰ γνωρίσωμεν δὲ με ἀκριβεῖαν τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ πατριάρχου, ἐὰν πληροφορηθῶμεν πόσος χρόνος ἐμισολάθησε. Βέβαια, ὅλα αὐτὰ θὰ μᾶς τὰ διδάξῃ με σαφῆσειαν ὁ μακάριος Μωϋσῆς φωτισόμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Β Τί λέγει λοιπὸν αὐτός; Ὅταν ὁ Ἀβραάμ ἀπήκουσε εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Χαρρὰν κατηυθύνθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ἦτο ἑβδομήκοντα πέντε ἐτῶν. Καὶ ἀμέσως, ἀφοῦ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ ὀλόκληρον τὴν γῆν, καὶ ὅτι θὰ ἀνοδείξῃ τὸσον πολυαριθμὸν τοὺς ἀπογόνους του, ὥστε νὰ μὴ ἀριθμοῦνται, ὅπως ἀκριβῶς ἡ θάλασσις καὶ αἱ ἀστέρες. Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν συνέδησαν ἐν τῷ μεταξὺ πολλὰ γεγονότα εἰς τὸν δίκαιον, δηλαδή ἢ μετάδοσις εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, ἢ ἀρπαγὴ τῆς Σάρρας καὶ ἀμέσως κατόπιν ἢ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ φροντίς. C Καὶ πάλιν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ ἐκεῖ, ἢ γενομένη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Γεράρων προσβολὴ πρὸς τὴν Σάρραν καὶ ἀμέσως ἢ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρασχεθεῖσα προστασία.³ Καὶ ἐνῷ ὁ δίκαιος ἐδύλεπε νὰ συμβαίη τὸν δ-

8. Πρὸς. Γεν. 20 ἐξ. καὶ ἐπιπέδον 45ην εἰς τὴν Γένεσιν.

λα αὐτὰ εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν δοθείσαν ἐκείνην ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐκλονίσθη ἢ ἀρροσίωσις του, οὔτε ἐξήταξε διὰ τοῖον λόγον αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔλαθε τέτοιον ὑπόσχεσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθημερινῶς περιπίπτει εἰς τόσοσιν πολλοὺς καὶ ποικίλους πειρασμοὺς καὶ ἐπὶ τόσοσιν μεγάλων χρονικῶν διαστήματι παραμένει ἄτακτος. Ἀλλὰ καὶ ἔμεινεν ἱκανοποιημένος καὶ ἀδέχτο μετ' εὐχαριστήσεως τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἦτο φιλόθεος καὶ δὲν ἠνεύχετο νὰ υποβάλλῃ εἰς ἔρευναν ἐπὶ τῆ ἑασει τῆς ἰδικῆς του σκέψεως ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τὸν Θεόν.

D Καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη ἀποκτῶ τὸν Ἰσμαήλ, τὸν γεννηθέντα ἀπὸ τὴν Ἄγαρ, καὶ ἐνόμιζε, λοιπὸν, ὅτι διὰ τοῦ Ἰσμαήλ ἐκπληραῖται ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν. «Διότι ἦτο ὁ πατριάρχης», λέγει, «ἀφοδοῦντα ἐξ ἐτῶν, ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἰσμαήλ». Ἀλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ἀφοῦ ἐξήκοησε τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου πατριάρχου ἐπὶ δέκα τρία ἐπὶ πλέον ἔτη,⁴ τότε πραγματοποιεῖ τὴν ὑπόσχεσιν του. Διότι γνωρίζει καλὰ ὅτι ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου Ἀβραάμ ἀνεδείχθη λαμπροτέρα καὶ ἐνδοξότερα διὰ τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον δοκιμασίας, ὅπως ἀκριβῶς καθαρίζεται ὁ χρυσοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον.⁵ Ὅταν ἐγένεν ὁ Ἀβραάμ ἐνενηκοντα ἑννέα ἐτῶν, λέγει, E «Παρουσιάσθη πάλιν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν». Καὶ ἔνεκα τοῦ ἐβίβει μακροθυμίαν ἐπὶ τόσοσιν χρονικῶν διαστήματι; Ὅχι μόνον διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν ὑπερβολικὴν του δύναμιν. Διότι, ὅταν τὸν ἐγκατέλειψεν ἡ φυσικὴ ἱκανότης καὶ ἦτο πλέον ἀχρηστος διὰ νὰ τεκνοποιήσῃ ἐπειδὴ τὰ μέλη τοῦ σώματός του εἶχαν μαρτυρῆ τελείως καὶ ἀπὸ τὸ γῆρας εἶχαν νεκρωθῆ, τότε, ἀποκαλύπτειν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ δεικνύειν τὴν ὑπερφυσικὴν του δύναμιν, πραγματοποιεῖ τὰ τῆς ὑποσχέσεώς του. Ἀλλ' εἶναι ἀπορραϊγτὸν νὰ ἀκούσωμεν καὶ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐλέγχθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς τὸν Ἀβραάμ. ³⁹⁷ Α «Ὅταν ἐγένεν ὁ Ἀβραάμ ἐνενηκοντα ἑννέα ἐτῶν», λέγει, «παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς καὶ τοῦ εἶπεν Ὅταν δὲ ἀκούσης «ῶφθη»,⁶ μὴ νομίσης κάτι ἀνάξιον λόγου, οὔτε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αἰσθητὴ διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἢ θεία καὶ καθαῖτος ἐκείνη δύναμις, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐνοήσῃς ὅλα με εὐσέδειαν. Εἶπε λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς ὅτι παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, ἀντί, δηλα-

4. Βλέπε σμ. 2. τῆς παραοσης ἐπιπέδου.
5. Λέξις τοῦ καυμένου.

δή, νά εἶπη, ὅτι ἤβρισεν αὐτὸν τῆς ἐπισκεφῆώς του καὶ τὸν ἐθεώρησεν ἄξιον τῆς παρ' αὐτοῦ θείας φροντίδος καὶ συνδολέγεται μαζί του μὲ πολλὴν συγκατάθεσιν καὶ λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς σου. Γίνου εὐάρεστος ἐνώπιόν μου καὶ ἀμεμπτος, διότι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ ὑπογράφεται συμφωνία, ὅτι θά σέ πληθύνω πάρα πολύ. Ὁ Ἄβραμ εὐγνωμονῶν τὸν Θεὸν ἔπαισε πρηνῆς καταγῆς».⁶ Β Ὑπῆρξε μεγάλη ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλευθροπία τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ἦτο ὑπερβολικὴ. Διότι εἶπεν «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου», σχεδὸν λέγων ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερα διημέθησα ποικιλοτρόπως τὰς ὑποθέσεις σου, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σέ ὠδήγησα ἐδῶ, ἀφοῦ σέ ξεσῆκωσα ἀπὸ τὴν πατρίδα σου, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀναδειχθεὶς ὑπέρμαχος σου εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, καὶ ὁ ὁποῖος σέ κατέστησα ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους σου, καὶ δὲν τοῦ εἶπεν ἀπλῶς ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ἀλλὰ τοῦ εἶπεν «ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου». Παραπήρησε τὴν μεγάλην ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, C κατὰ ποῖον τρόπον καὶ δι' αὐτῆς τῆς προσθήκης ἐπιδεικνύει τὴν πατρικὴν στοργὴν πρὸς τὸν δικαίον Ἄβραάμ. Διότι ὁ Θεὸς ἀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων, ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἶπεν: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου». Εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τὴν ὁποῖαν ἀποδίδει εἰς τὸν δικαίον Ἄβραάμ. Κατὰ παρόμοιον τρόπον συνηθίζει νὰ ὀμιλῇ καὶ πρὸς τοὺς προφήτας. Διότι ὅπως ἀκριδῶς τώρα αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶναι κοινὸς εἰς ὄλους Κύριος, καταδέχεται νὰ προσφωνῆται ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην του. Θὰ τὸν εὐρωμεν δὲ ἀργότερα νὰ λέγῃ, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἄβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ»,⁷ τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ προφῆται συνηθίζουν νὰ λέγουν: «Ὁ Θεέ μου, Θεέ μου», χωρὶς νὰ θεωροῦν τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἰδικῆν των ἀποκλειστικότητα, ἀλλὰ ἀποδεικνύοντες καὶ αὐτοὶ τὸν ἀκατάσχετον πόθον των πρὸς Αὐτόν. D Βεβαίως, ὁμως, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον τὸ νὰ πράττουν τοῦτο ἄνθρωποι: ὅταν ὁμως πράττῃ τοῦτο δι' ἄνθρωπινα πράγματα ὁ ἴδιος ὁ Θεός, αὐτὸ εἶναι τὸ πρωτοφανές καὶ παράδοξον. Ἄλλ' ἄς μὴ θαυμάζωμεν, ἀγαπητοί, καὶ ἄς ἀκούσωμεν νὰ λέγῃ ὁ προφήτης: «Εἶναι ἀνώτερος ἕνας πράττων τὸ βέλημα τοῦ Θεοῦ, πάρα ἀμέτρητοι ἁμαρτωλοί».⁸ Καὶ ἄς ἀκούσωμεν πάλιν νὰ λέγῃ ὁ

6. Γεν. 17, 1-8.

7. Ἐξῆδ. 3, 6.

8. Σοφ. Σοφ. 16, 3.

μακάριος Παῦλος: «Περιεφέροντο ὡς πλανόδιοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἔχοντες ὡς ἐνδύματα δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, σπερούμενοι, θλιβόμενοι καὶ κακοπαθοῦντες: πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἄνδρας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκριθῇ, ὡς ἄξιος, ἀλοκλήρος ὁ κόσμος».⁹ Τοιοῦτοτρόπως, ὁ μὲν προφήτης διεκήρυξεν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ μυρίους παρανόμους ὁ ἕνας, ὁ ὁποῖος πράττει τὸ βέλημα τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ἀφοῦ μᾶς ἀνέφερε δι' ὄλους τοὺς ἐνορέτους, E οἱ ὁποῖοι διαβιοῦν μὲ θλίψιν καὶ στενοχωρίαν, λέγει, ὅτι «δὲν εἶναι ἄξιος πρὸς σύγκρισιν μὲ αὐτοὺς ὁ κόσμος ἀλοκλήρος». Ἀφοῦ ἀνέφερεν ἀλοκλήρον τὸν κόσμον ὁ Παῦλος, ἀντιπαρέθελε πρὸς αὐτὸν αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι διώκονται καὶ θλίβονται, διὰ τὴν διδαχθῆς πόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ τῶν ὄλων δημιουργός: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου, γίνου εὐάρεστος ἐνώπιόν μου καὶ ἀμεμπτες». Διότι δὲν θὰ παραθλέψῃ τοὺς ἰδρωτάς τῆς τόσον μεγάλης ἀρετῆς σου, ἀλλὰ «μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ ὑπογράφεται συμφωνία, ὅτι θά σέ πληθύνω πάρα πολύ». Δὲν εἶπεν ὅτι θά σοῦ δώσω τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσης πλήθος ἀπογόνων,⁹⁹ Α ἀλλὰ καὶ «πάρα πολλούς», ὑπαδεικνύων τὸ μέγεθος τῆς αὐξήσεως, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγε προηγουμένως ὅτι θά αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου «ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἀστέρες», τοῦτο ἐφανέρωσεν ἐδῶ διὰ τοῦ «σφόδρα».¹⁰ Ἀλλὰ, ἐλέπτω ὁ εὐγνωμων καὶ θεοφιλὴς ὑπηρέτης τὴν τόσον μεγάλην συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπεὶ ἐξεπλάγη ὁ Ἄβραάμ ἀπὸ τὴν τόσον μεγάλην φροντίδα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λάτρην του καὶ ἐπεὶ ἀντελήφθη καλῶς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην του ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀπειρον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, «ἔπαισε πρηνῆς, κατὰ γῆς», λέγει, δεικνύων διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὴν μεγάλην του εὐγνωμοσύνην. Διότι ὅχι μόνον δὲν ἔχασε τὸν καὶν του καὶ δὲν ὑπερφηανεύθη διὰ τὴν εὐνοίαν, ἡ ὁποῖα τοῦ ἐποδείχθη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως πολὺ περισσότερον ἐταπεινώθη ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Πραγματικὰ «ἔπαισε πρηνῆς, κατὰ γῆς», λέγει ἡ Γραφή. Β Διότι ἡ εὐγνωμὴν ψυχὴ εἶναι αὐτὸ ἀκριδῶς τὸ πράγμα, δ-
των, δηλαδή, ἀπολαμβάνη μεγαλυτέρας εὐεργεσίας, τότε ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν Θεὸν πολὺ μεγαλυτέραν εὐλάβειαν.

9. Ἐβρ. 11, 37-38.

10. Ἀέρις τοῦ κειμένου.

Δι' αὐτὸ «ἔπεισες, λέγει, «πρηνής, κατὰ γῆς». Ἐπειδὴ οὐδὲ κἀν ἐτόλμα νὰ ἀνασηκωθῆ, δλέπων ὁ δικαίος Ἄβρα- ἄμ νὰ ἔχη πραγματοποιηθῆ εἰς τὸν ἑαυτὸν του τόσο μεγάλη εὐεργεσία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἔπειδὴ ἀνελογίζε- το τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης του φύσεως, ἐπεδείκ- νυς τὴν μεγάλην του εὐλάβειαν παραμένων πρηνής. Πα- ρατήρησε ἐν συνεχείᾳ τὴν ἀφατον μεγαλοδωρίαν τοῦ Θε- οῦ. Πραγματικά, κέπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰ ἑξῆς: Ἐγὼ σοῦ ὀμιλῶ. Ἰδοὺ ἡ πρὸς σέ ὑπόσχεσίς μου. Θὰ γίνης γενάρχης πολλῶν λαῶν. Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι ὅπως μέ- χρι τώρα Ἄβραμ.¹¹ Ὁ δὲ ἄλλὰ θὰ ὀνομάζεσαι Ἄβραάμ,¹² διότι ὄρισα σέ πατριάρχην πολλῶν λαῶν. Θὰ σέ αὐξήσω πολὺ, ὡς σέ κάνω πατριάρχην πολλῶν φυλῶν καὶ βασιλεῖς θὰ προέλθουν ἀπὸ σέ».¹³

Παρατήρησε, ἀγαπητέ, πῶς ὀμιλεῖ τώρα πρὸς τὸν δι- καίον νὲ σαφήνειαν καὶ διὰ τὰ καταστήσει εἰς αὐτὸν περι- σσότερον ἀκριδῆ τὴν πληροφορίαν προσθέτει εἰς τὴν προ- φωνήσιν του καὶ τὸ ἐπὶ πλέον στοιχεῖον καὶ λέγει «Θὰ γί- νης γενάρχης πολλῶν λαῶν. Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι ὅπως μέχρι τώρα Ἄβραμ, ἀλλὰ θὰ ὀνομάζεσαι Ἄβραάμ, διότι ὄρισα σέ, πατριάρχην πολλῶν λαῶν». Διότι ὅπως ἀ- κριδῶς τὸ προηγούμενον ὄνομα ἐσήμανε τὴν ἐδῶ ἐπιστρο- φὴν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν, **Δ** (διότι Ἄβραμ εἰς τὴν Ἑ- βραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἀπὸ πέ- ραν, καὶ τὸ γνωρίζουν αὐτὸ, ὅσο: εἶναι κάτοχοι ἐκείνης τῆς γλώσσης), ἔπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐλθῆ εἰς τὴν Χι- τασάν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν, δι' αὐτὸ οἱ γονεῖς του τοῦ ἔ- δωσαν αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ πιθανὸν νὰ εἴη τις: Καὶ ἐ- ἂν ἦσαν ἄπιστοι οἱ γονεῖς του, ἀπὸ ποῦ ἦτο γνωστὴ εἰς αὐ- τοὺς ἡ πρόγνωσις αὐτῆ ὥστε νὰ τοῦ προσδώσουν αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐφάνερωνεν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ ὄστερα ἀπὸ πολλὸν χρόνον; Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐ- φευρετικῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλὰς φορές ἀκόμη καὶ διὰ τῶν ἀπίστων διευθετεῖ παρόμοια ζητήματα. Καὶ παρόμοια θὰ εὐρωμεν νὰ ἔχουν συμβῆ καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. **Ε** Διότι ἀμέσως μᾶς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Νῶε. Πραγματικά, καὶ εἰς αὐτὸν οἱ γονεῖς του ἔ- δωσαν ὀνομασίαν ὄχι ἀνευ σημασίας, αὐτὲ κατὰ τύχην, ἀλ-

11. Ἄβραμ, σημαίνει πατὴρ ὄψεως, ἢ ὄψης ἢ παρότρως.
12. Ἄβραάμ, σημαίνει πατὴρ πολλῶν.
13α. Γεν. 17, 4-8.

λά θέλοντες νὰ ἐπιστημόνουν ἐκ τῶν προτέρων τὸν κατα- κλισμόν, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ μετὰ ἀπὸ πεντα- κόσια ἔτη. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Νῶε ἔδωκε αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παιδί του,³⁹⁹ **Α** ὄχι ἔπειδὴ ἦτο ἀνάρετος, ἔκρουε τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει μὲ σαφήνειαν, ὅ- τι ὁ Νῶε ἀνεδείχθη ὁ μόνος δικαίος καὶ τέλειος εἰς τὴν γε- νεάν του.⁴⁰⁰ Ἐάν καὶ ὁ Λάμεχ ὁ πατὴρ τοῦ Νῶε ἦτο ζηλω- τῆς τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου δὲν θὰ τὸ παρεσιωποῦσεν ἡ Ἁ- γία Γραφή καὶ δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Νῶε ἦτο ὁ μόνος δικαι- ος. Ὅταν ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παι- δί του, λέγει: «Καὶ θὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Νῶε' αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ ἀπὸ τῶν κακῶν ἔργων τῶν χειρῶν μας, καὶ ἀπὸ τὸ ἄγονον τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν κατηράσθη ὁ Θεός».⁴⁰¹ Πές μου, ἀπὸ ποῦ ἦτο δυνατόν ἐκεῖνος νὰ γνωρίσῃ ὅσα ἐ- πρόκειτο νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ τόσας γενεάς; «Θὰ ὀνομα- σθῆ, λοιπὸν, Νῶε, διότι αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ». **Β** Τὸ ὄ- νομα «Νῶε» εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει ἀνάπαυ- σις. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ διασωθῆ μόνος ἀ- πὸ ἐκείνων τὸν κατακλισμόν, ὁ ὁποῖος συνέβη εἰς τὴν οἰ- κουμενὴν καὶ νὰ ἀποτελεσθῆ τρόπον τινὰ τὴν ἀπαρχὴν τῆς συστάσεως τῆς ἐπομένης γενεᾶς, δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέ- γει ἡ Γραφή: «Αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ, ὀνομάζων ἀνά- παυσιν τὸν κατακλισμόν. Διότι ὅπως ἀκριδῶς, ὅταν εἶχεν ἀποκάμει δλόκληρος ἡ γῆ ἀπὸ τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων τῆς καὶ εἶχεν ὑποστῆ μεγάλην κακοποίησιν, ἦλθεν ὁ κατα- κλισμὸς καὶ τὴν γῆν, ἡ ὁποία εἶχε γίνε ἀκάθαρτος ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῆς, ἐκαθάρισε μὲ τὴν πῦριν τῶν ὕδατων, **Γ** καὶ ἐστομάτησε τὴν πονηρίαν τῶν ἐλλεινῶν ἐκεί- νων ἀνθρώπων καὶ ἐκείνους διὰ τῆς τιμωρίας ἀνέπαυσε. «Διότι», λέγει ἡ Γραφή, «ὁ θάνατος εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀνάπαυσις».⁴⁰² Παρατήρησε ὅτι διευθετεῖ ὁ Θεὸς πολλὰς φορές διὰ τῶν ἀπίστων ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμ- βοῦν; Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον ἔδωσαν καὶ οἱ γονεῖς του εἰς τὸν πατριάρχην τὸ ὄνομα τοῦ ἐξ ἀρχῆς, θέλοντες νὰ δηλώσουν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ γίνῃ μετανάστης καὶ ὅτι θὰ φθάσῃ εἰς ἐξένην χώραν ὄφου περάσῃ τὸν ποτα- μόν. Ἀφοῦ λοιπὸν, λέγει, ἐκεῖνο τὸ ὄνομα, **Δ** τὸ ὁποῖον ἐ- δόθη ἀπὸ τοὺς γονεῖς σοῦ ἐφάνερωνεν ἐκ τῶν προτέρων ὅ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ διαπεραιωθῆς ἐδῶ προερχόμενος ἀπὸ ἐ-

13. Πρὸλ. Γεν. 8, 9.
14. Ἔ. 2, σ. 28.
15. Ἰωβ 8, 28.

κεί, παραδέξου και την προσθήκη του στοιχείου άλλα εις τὸ ὄνομά του, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὸ σοῦ δεικνύει ὅτι «θὰ γίνῃς πατὴρ πολλῶν ἔθνων». Καὶ μάλιστα παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν ἐκείνων τὰ ὅποια λέγει. Δὲν εἶπε, θὰ γίνῃς πατὴρ ὅλων τῶν ἔθνων, ἀλλὰ πατὴρ «πολλῶν ἔθνων». Διότι ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ἔθνη, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ νὰ κατακτήσουν οἱ ἀπόγονοι τοῦ πατριάρχου ὡς κληρονόμοι τὴν χώραν, δι' αὐτὸ λέγει «σὲ κατέστησα πατέρα πολλῶν ἔθνων». Ἐπειδὴ γνωρίζω καλῶς τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς σου θὰ σὲ ἀναδείξω διδάσκαλον πολλῶν ἔθνων καὶ θὰ αὐξάνω τοὺς ἀπογόνους σου καὶ θὰ τοὺς πληθύνω ὑπερβολικὰ. Καὶ θὰ προέλθουν ἔθνη ἐκ τῶν ἀπογόνων σου καὶ θὰ γεννηθοῦν βασιλεῖς μεταξὺ αὐτῶν».

Ἐ Ἄγαπῆτοι, νὰ μὴ ἀναγνώσωμεν ἐπιτροχάδην αὐτὰ τὰ ὅποια μᾶς λέγει ἡ Γραφή, χωρὶς νὰ δώσωμεν σημασίαν. Διότι ἐὰν ἀντιληφθῶμεν καλῶς τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι ἦκουσεν αὐτὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τοῦ λέγῃ εἰς τὰ τελευταῖα γηρατεῖά του θὰ μείνωμεν κατὰ πληκτοὶ καὶ ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ δικαίου Ἀβραάμ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν δυνάμιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Διότι ἐπεσήμωμεν ὅτι θὰ αὐξηθοῦν τόσο πολὺ οἱ ἀπόγονοι ἐνὸς ἀνθρώπου σχεδὸν ἀπονεκρωθέντος καὶ τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἔχουν διαλυθῆ καὶ καθημερινῶς σκέπτεται τὸν θάνατον, ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν μάλιστα πολλὰ ἔθνη ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ λέγει ὅτι θὰ γεννηθοῦν ἀπὸ ἐσένα καὶ βασιλεῖς. Εἶδες μέγεθος ὑποσχέσεως; «θὰ αὐξάνω τοὺς ἀπογόνους σου ὑπερβολικὰ. Δὲν ἀποκαλύπτει ἀπλῶς τὸν διπλασιασμόν, ¹⁷ ἄ ἀλλὰ φανερώνει εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸ ὑπερβολικὸν πλῆθος τῶν ἀπογόνων του. Καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ στοιχείου τούτου εἰς τὸ ὄνομά του ἔγραψε τὴν διαθήκην κατὰ τρόπον ἀνεξήληπτου, ὡς νὰ ἔγραφεν ἐπάνω εἰς κάποιαν στήλην τὴν ὑπόσχεσιν, λέγει πάλιν: «θὰ πραγματοποιήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου ταύτην πρὸς σὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἔπειτα ἀπὸ σέ, εἰς δὲλας τὰς γενεάς των. Σοῦ εἶδω ὑπόσχεσιν παντοτεινὴν καὶ ἀνέκκλητον, ὅτι θὰ εἶμαι Θεὸς εἰς σέ». ¹⁸ Δὲν θὰ ἐπιδείξω, λέγει, εἰς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς, μόνον δι' ἐσένα φροντίδα μεγάλην, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους σου καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατόν σου. Παρατήρησε πῶς κερδίζει τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου Ἀβραάμ μετὰ τὸ νὰ ὑποσχεθῆ εἰς αὐτόν ὅτι καὶ εἰς

16. Γεν. 17, 7.

τοὺς ἀπογόνους του θὰ προσφέρῃ μεγάλην φροντίδα. Καὶ ποῖα εἶναι ἡ δυνάμις τῆς συμφωνίας; Εἰς αὐτὸ, τὸ ὅποιον τοῦ λέγει. «Ὅποτε νὰ εἶμαι Θεὸς εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου μετὰ ἀπὸ ἐσένα». **Β** Διότι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν καὶ εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου. «καὶ θὰ δώσω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου μετὰ ἀπὸ ἐσένα τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν προσωρινῶς κατοικεῖς, δόξακληρον τὴν γῆν Χαναάν, ὥστε νὰ τὴν κατέχουν αἰωνίως. Καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς εἰς αὐτούς». ¹⁹ Ἐνεκα τῆς ἀρετῆς σου θὰ ἀπολαύσουν οἱ ἀπόγονοί σου τὴν πρόνοιάν μου καὶ δώσω εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν Χαναάν, νὰ τὴν κατέχουν αἰωνίως. «καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς των». Τί σημαίνει, «καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς αὐτῶν»; Τὸ λέγει ὁ Θεὸς ἀντὶ νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι θὰ ἐπιδείξω μεγάλην φροντίδα δι' αὐτούς καὶ πολλὴν πρόνοιαν, εἰς πάσαν περίπτωσιν θὰ παράσχω εἰς αὐτούς τὴν βοήθειάν μου. **Γ** Μόνον, καὶ νὰ διατηρήσῃς τὴν διαθήκην μου καὶ οἱ ἀπόγονοί σου μετὰ ἀπὸ ἐσένα νὰ τὴν διατηρήσουν εἰς τὰς γενεάς των». ²⁰ Τίποτε ἄλλο δὲν ἐπιζητῶ ἀπὸ σὲ παρὰ μόνον τὴν ὑπακοὴν εἰς ἐμέ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην σας καὶ τότε ἐγὼ θὰ πραγματοποιήσω ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ὅποια σὲς ὑποσέσθην.

Ἐπειτα, λοιπόν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κἀν ἰδικούς του ἐκείνους οἱ ὅποιοι θὰ ἐγεννῶντο ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀναδείξῃ τὸν λαόν ἰσχύου του καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναμιχθῆ τὸ πλῆθος τῶν ἀπογόνων του, τὸ ὅποιον θὰ ἐπολλαπλασιάζετο, μετὰ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νὰ κατακτήσουν τὴν χώραν, ἀλλὰ, ἀκόμη, καὶ ἐπειδὴ ἀργότερα ἐπρόκειτο κατὰ τὴν προφητικὴν τοῦ ἀγγελοῦ νὰ ὑποσταῖν τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναμιχθοῦν μετὰ ἔθνη, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν θὰ ἔφθανον ἐκεῖ, **Δ** διατάσσει τὸν δικαίον Ἀβραάμ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν περιτομὴν πρὸς διακρίσιν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ λέγει: «αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν γνῶρισμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ διατηρῆς τὴν ὑπόσχεσίν μου σὺ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου ἔπειτα ἀπὸ σὲ εἰς τὴν μνήμην σας εἰς ὅλας τὰς γενεάς των». Πᾶν ἄρρεν τέκνον θὰ περιτέμνεται. θὰ περικόψετε, δηλαδή, τὴν σαρκίνην ἀκροβυστίαν σας». ²¹

Ἐπειτα, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἐκείνους καὶ ὅλους ἡμᾶς διὰ ποῖον λόγον ἔδωσεν αὐτὴν τὴν διαταγὴν καὶ ὅτι διὰ

17. Ἐ.δ. στ. 9.

18. Ἐ.δ. στ. 9.

19. Ἐ.δ. στ. 10-11.

κανένα άλλον λόγον δὲν ἐπιθυμῶ νὰ γίνεταί αὐτό, παρὰ διὰ νὰ ξεχωρίσῃ ὁ λαός σου, λέγει· «καὶ τοῦτο θὰ εἶναι σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας».³⁹ Ἐν συνεχείᾳ, καθορίζει καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνεταί αὐτό. Ἐκαστὸ ἀρσενικὸν παιδί θὰ περιτέμνεται ὀκτῶ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησίν του καὶ ὁ ἐν τῷ οἴκῳ σου δοῦλος καὶ ὁ διὰ χρημάτων ἀγορασθεὶς τοιοῦτος καὶ ὅλοι γενικά, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ λεχθῇ, πού εὐρίσκονται κοντὰ σας, θὰ ὑποστοῦν τὴν περιτομὴν. Καὶ καθὲ ἀπερίτμητος, τοῦ ὁποῖου δὲν περιτέμηθῃ ἢ ἀκροδυστία κατὰ τὴν ὀρισμένην ἡμέραν, θὰ καταστραφῇ, διότι περιεφρόνησε τὴν συμφωνίαν μου αὐτὴν.⁴⁰ Διότι δὲν ἐτήρησε, λέγει, τὴν ἐντολήν. Κύτταξε τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ἀστάθειαν τῆς ψυχῆς τῶν μεταγενεστέρων, σὰν νὰ ἔθετε κάποιον χαλινὸν, ἔτσι ἔδωσε τὸ διακριτικὸν αὐτὸ γινώρισμα τῆς περιτομῆς.⁴¹ Ἄ συγκρατῶν τὴν ἀκόθεκτον ὀρμὴν αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ ἀναμιγνύονται καὶ ἀπρροφῶνται ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐγνώριζε τὴν τάσιν των πρὸς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀνεχθοῦν, ἔστω καὶ ἂν συνέχευον διδάσκωνται, νὰ συγκρατοῦν τὴν ἀλογον ὀρμὴν, δι' αὐτὸ δίδει εἰς αὐτοὺς διαρκὴ ὑπόμνησιν, καὶ τοὺς ἔδωσε, σὰν μὲ κάποιον δεσμόν, μὲ τὸ γινώρισμα τῆς περιτομῆς, θέσας ἄριστὰ καὶ κανόνας νὰ μὴ προχωροῦν πέρα, ἀλλὰ νὰ περιορίζωνται εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ἰδικοῦ των ἔθνους, χωρὶς νὰ ἔρχωνται εἰς καμίαν ἐπιμιξίαν πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, μὰ νὰ διατηροῦν καθαρὸν τὸ σπέρμα τοῦ πατριάρχου, ἕως ἄρα νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς κάποιος πατέρας συνετός καὶ μετρημένος, πού ἔχει κόρην ἀκόλαστον, δάξει εἰς αὐτὴν περιορισμοὺς καὶ δίδει ἐντολήν, ὥστε νὰ μὴ ἐξέρχεται ποτὲ ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ σπιτιοῦ του οὔτε νὰ ἐμφανίζεται εἰς τοὺς προσερχομένους ξένους, ἀλλὰ πολλὰς φορές τῆς θέτει δεσμὰ εἰς τὰ πόδια, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ἔτσι νὰ ὑπερникήσῃ τὴν μεγάλην τῆς ἀκολασίαν κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπὸν τρόπον καὶ ὁ φιλόθεος Κύριος σὰν δεσμὰ τῶν ποδῶν, ἔτσι ἔθεσε τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς εἰς τὸ σῶμα, ὥστε, ἔχοντες ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ὑπόμνησιν τῆς ἐντολῆς του, Ἐ νὰ μὴ χρειάζωνται εἰς τὸ ἔξης διδασκαλίαν ἀπὸ ἄλλους.

Μὰ, οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι Ἰουδαῖοι καὶ τώρα

39. *Ε.λ.
21. Ἰβρίδ. Ε.λ. στ. 19-14.

θέλου νὰ τηροῦν τὴν περιτομὴν παράκαιρα καὶ ἔτσι ἐμφανίζουσι παιδικὴν νοστροπίαν. Πλὴς μου, ὅμως, διὰ ποῖον σκοπὸν θέλου τώρα νὰ περιτέμνωται; Τότε, δέδοικα, ἔλαβαν αὐτὴν τὴν ἐντολήν διὰ νὰ μὴ συμφύρονται μὲ τὰ παράνομα ἔθνη. Τώρα, ὅμως, πού μετ' τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ πραγματικοῦ φωτός, ποῖαν ὠφέλειαν προσφέρει ἡ περιτομὴ; Μήπως συντελῇ καθόλου εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς ἢ ἀποκοπὴ τῆς σαρκός; Δὲν ἤκουσαν πού ὁ Θεὸς τοὺς εἶπε καθαρὰ, ὅτι καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας,³⁹ ἀποδεικνύων, σχεδὸν, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης των ἀγνωμοσύνης εἶχαν ἀνάγκην τοῦ σημείου αὐτοῦ τοῦ αἰσθητοῦ; Τὸ ἴδιον συμβαίνει, δέδοικα, καὶ μὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα πολλὰς φορές. Ὅταν, δηλαδὴ, δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην εἰς κάποιους, ἐπιδιώκομεν νὰ λάβωμεν ἕνα ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον ὡς ἐνέχυρον καὶ ἐγγύησιν, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς τῶν ἄλων, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ εὐμετάβλητον τῆς γνώμης αὐτῶν, κατεδέχθη νὰ ἀπαίτησιν ἀπὸ αὐτοὺς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅχι διὰ νὰ τηρηταί αἰωνίως αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ καταργηθῇ, ὅταν θὰ ἔπαυον νὰ ὑφίστανται οἱ προὔποθέσεις, αἱ ὁποῖαι τὸ ἐπέβαλλον. Ἐ Πραγματικά, ὅπως, ὅταν μερικὸι ζητοῦν στοιχεῖον ἀποδεικτικὸν μιᾶς καταστάσεως καὶ θέλου νὰ λάβουν ἐνέχυρον, καταργοῦνται αἱ ἐγγυήσεις αὐταί, ὅταν τελειώσῃ καὶ ἡ ὑπόθεσις πού τὰ ἐπέβαλον, ἔτσι καὶ ἐν προκειμένῳ, λοιπὸν, ἐπειδὴ τὸ σημεῖον αὐτὸ εἰσῆχθη διὰ νὰ διακρίνεταί ὁ λαὸς τοῦ πατριάρχου, ἔπρεπεν, ἀφοῦ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἐδέχθητε τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ μὲν καθ' ὀλοκλήριον ἐξελίπαν, ἀλλὰ δὲ, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, προσήλθον εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, νὰ μὴ περιφέρετε, πλέον, τὸν ἔλεγχον τῆς ἀγνωμοσύνης, ἀλλὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ ἐπανέλθετε εἰς τὴν ἀρχικὴν σας εὐγένειαν. Συλλογίσου, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ὁ θεομάρτυς ἐκεῖνος ἀνδραπῶς, τὸν πατριάρχην ἔνωσεν, προτοῦ ἀκόμη νὰ λάβῃ τὴν ἐντολήν τῆς περιτομῆς, (διότι ἦτο ἐνενήκοντα ἔννεα ἐτῶν, ὅταν τοῦ ἐδόθη ἡ διαταγὴ αὐτή),⁴² Ἄ καὶ εὐάρετος ἦτο εἰς τὸν Θεὸν καὶ πολλὰς φορές τὸν ἐπήνεσον ὁ Κύριος. Ὅταν, ὅμως, ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις καὶ νὰ γεννηθῇ ὁ Ἰσαάκ, νὰ αὐξήθοῦν οἱ ἀπόγονοι καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὁ πατριάρχης, τότε δέχεται τὴν ἐντολήν τῆς περιτομῆς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν περιτέμνεται, διὰ νὰ καταστῶν νόμος

39. *Ε.λ. στ. 11.

καὶ κανὼν ζωῆς διὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἱ πράξεις τοῦ πατριάρχου.

Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε, ἀγαπητοί, ἐξ ὀλακλήρου, ὅτι δὲν προσφέρει τίποτε ἡ περιτομὴ εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ καταστή ἡ ψυχὴ ἐνάρετος, δυνάμεθα νὰ τὸ ἴδωμεν ἀπὸ τὰ ἱδια τὰ γεγονότα. Διότι λέγει ὅτι «κάθε ἄρσενικὸν παιδί θὰ περιτέμνεται ὀκτῶ ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως»; **Β** Νομίζω, ὅτι ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ὤρισε τὸν χρόνον αὐτὸν διὰ δύο λόγους. **Ἀφ'** ἐνὸς μὲν διὰ νὰ ἠμπορέσῃ τὸ παιδί, λόγω τῆς νηπιακῆς του ἡλικίας, νὰ ὑποστῇ χωρὶς μεγάλου πόνου τὴν περιτομὴν τῆς σαρκός, **ἄφ'** ἑτέρου δὲ διὰ νὰ διδάχθῃ ἀπὸ τὰ ἱδια τὰ περιστατικά, ὅτι δὲν ὀφείλει καθόλου τὴν ψυχὴν τὸ γεγονὸς αὐτό, ἀλλὰ γίνεται ἀπλῶς ὡς διακριτικὸν γινώρισμα. Πραγματικά, τὸ ἀνώριμον παιδί, ποῦ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὰ συμβαίνοντα καὶ δὲν ἔχει καμμίαν ἀνεπτυγμένην αἰσθησὶν τῶν γεγονότων, ποῖαν ψυχικὴν ὀφέλειον θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποκομίσῃ ἀπὸ αὐτό; Διότι ἐκεῖνα εἶναι κατορθώματα τῆς ψυχῆς, ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν διάθεσίν μας. Βέβαια, εἶναι κατορθώματα τῆς ψυχῆς τὸ νὰ προτιμῆσῃ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἀπαρνηθῆς τὴν κακίαν. **Γ** Κατόρθωμα τῆς ψυχῆς εἶναι ὅχι τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμῆς μόνον τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ νὰ προσφέρῃς τὰ ὑπάρχοντά σου εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ψυχῆς κατόρθωμα εἶναι ὅχι μόνον νὰ μὴ ἔχῃς προσκαλληθῆ εἰς τὰ παρόντα ἐπίγεια ἀγαθά, ἀλλὰ τὸ νὰ περιφρονῆς μὲν αὐτὰ καὶ νὰ σκέπτεσαι κάθε ἡμέραν τὰ μελλοντικά ἐπουράνια ἀγαθά. Τὸ νὰ δεχθῆς, ὅμως, τὸ σημεῖον τῆς σαρκός, τί εἶδους κατόρθωμα εἶναι;

Μὰ, οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἐφάνη ἡ ἀλήθεια, κάθονται ἀκόμη εἰς τὴν σκιάν, καί, ἐνῶ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ ἔστειλε τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτός του πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, παραμένουν ἀκόμη εἰς τὸ φῶς τοῦ λυχνarioῦ προσηλωμένοι καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς στερεῆς τροφῆς ἐξακολουθοῦν νὰ τρέφονται ἀκόμη μὲ γάλα. **Δ** χωρὶς νὰ ἀνέχονται νὰ ἀκούσουν τὸν μακάριον Παῦλον, ποῦ φωνάζει δυνατὰ καὶ λέγει διὰ τὸν πατριάρχην «καὶ ἔλαβε σημάδι: ἐξωτερικὸν τὴν περιτομὴν ὡς σφραγίδα, ἡ ὅποια ἐπεβεβαίωσε τὴν δικαιοσύνην του ἀπὸ τὴν πίστιν, ποῦ ἐδείξεν ὅταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀκροθυτίας». ²⁵ Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον μὰς ἐδίδαξε καὶ τὰ δύο ἐδῶ, ὅτι, δηλοσθῆ, ἐδέχθη τὴν πε-

25. Ρωμ. 4, 11.

ριτομὴν ὡς σημάδι ἐξωτερικόν, καὶ ὅτι, ὅταν ἦτο ἀκόμη ἀπεριτμητος, ἐδείξε τὴν δικαιοσύνην ποῦ προῆλθεν ἀπὸ τὴν πίστιν του. Διὰ νὰ μὴ φέρεται, ὅμως μὲ αὐθάδειαν ὁ Ἰουδαῖος καὶ ἐρωτᾷ: μήπως δὲν τὸν ἔκανε δικαίον ἡ περιτομὴ; δι' αὐτὸ ὁ μακάριος αὐτός, ὁ ὁποῖος ὕπηρεζε μοθητῆς τοῦ Γαμαλιήλ²⁶ καὶ ἐδιδάχθη μὲ ἀκριβείαν τὸν νόμον, λέγει: **Ε** Νὰ μὴ νομίσετε, ἀναίσχυντοι Ἰουδαῖοι ὅτι ἡ περιτομὴ τὸν ἐδοθήσθε καθόλου εἰς τὸ νὰ καταστῆ δικαίος. Διότι κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ποῦ ἦτο ἀπεριτμητος, ὅταν ἀπέδειξε τὴν πίστιν του, ἤκουσεν: «Ἐπίστευσε δὲ ὁ Ἀβραάμ εἰς τὸν Θεόν καὶ ἡ πίστις του αὐτῇ ἐλογαρίασθη ὡς νὰ ἐτήρησε κάθε νόμον καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι ὁ Θεὸς τὸν ἀνεκήρυξε δικαίον». ²⁶ Ὅταν, λοιπόν, ἀνεκηρύχθη δικαίος, διὰ τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Θεόν, τότε δέχεται ὡς ἐξωτερικὸν γινώρισμα τὴν περιτομὴν. Καί, ἀκόμη, πρῶτα προσθέτει τὸ γράμμα ἄλφα εἰς τὸ ὄνομά του καὶ ὕστερα τοῦ δίδει τὴν ἐντολὴν τῆς περιτομῆς, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἔνεκα τῆς μεγάλης του ἀρετῆς τὸν ἐθεώρησε πλέον ἱδικὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ χάριν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀπογόνους του.

²⁶ **Α** Καὶ ὅπως, ὅταν κανεὶς ἀποκτήσῃ κάποιον βουλον, πολλὰς φορές τοῦ ἀλλάσσει καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισίν του, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ ὄλα αὐτὰ τὴν κυριαρχίαν του ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, ὡς νὰ ἤθελε νὰ ἐξχωρίσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, **ἄφ'** ἐνὸς μὲν διὰ τῆς προσθήκης τοῦ γράμματος ἄλφα εἰς τὸ ὄνομά του τοῦ ἐγνώρισεν ὅτι θὰ γίνῃ γενάρχης πολλῶν ἐθνῶν, **ἄφ'** ἑτέρου δὲ διὰ τῆς περιτομῆς ἐδείξεν ὅτι θὰ τὸν εἶναι ὁ ἀγαπημένος λαὸς καὶ οἱ ἀπόγονοι ποῦ θὰ γεννηθοῦν ἀπὸ αὐτῶν νὰ εἶναι χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη.

²⁷ Ἄλλ' ἐὰν ἐκεῖνοι ἐξ αἰτίας τῆς παρώσεώς των ἐξακολουθοῦν νὰ θέλουν ἀκόμη τὴν περιτομὴν τῆς σαρκός, **Β** χωρὶς νὰ ἀκούουν τὸν Παῦλον, ποῦ λέει: «ἐὰν περιτέμνησθε, ὁ Χριστὸς τίποτε δὲν θὰ σᾶς ὀφελήσῃ»²⁸ (διότι δι' αὐτὸ ἦλθεν ὁ Κύριος, διὰ νὰ καταργήσῃ ὄλα αὐτὰ, καὶ δι' αὐτὸ ἐτήρησεν ὄλας τὰς νομικὰς διατάξεις, διὰ νὰ πούσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου πλέον. Καὶ δι' αὐτὸ φωνάζει δυνατὰ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι: «ἐγίνετε ἔκπτωτοι ἀπὸ τὴν χάριν ὅσοι προσπαθεῖτε νὰ δικαιωθῆτε διὰ μέσου τοῦ νόμου»²⁹ ἡμεῖς ὅς πιστεύωμεν εἰς τὸν μακάριον Παῦλον καὶ

24. Ρωμ. Πράξ. 22, 8.

25. Ρωμ. 4, 3.

26. Γαλ. 3, 3.

27. Ἐβ. σ. 4.

ὡς δεχόμεθα τὴν χειροποίητον περιτομήν. Διότι, λέγει: «Διὰ τῆς κοινωνίας σας με αὐτὸν ἐπεριτμήθητε καὶ με περιτομὴν πνευματικὴν, ποῦ δὲν γίνεται ἀπὸ χερί ἀνθρώπινον, ὅπως ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή, ἀλλ' ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Συνίσταται δὲ ἡ περιτομὴ αὕτη εἰς τὸ γδύσιμον καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σώματος, ποῦ ἐδούλευσεν εἰς τὰς ἀμαρτίας τῆς σαρκός. C Καὶ τὸ γδύσιμον αὐτό, ποῦ ἐγένεν ὄχι διὰ τῆς κατακόψεως τοῦ σώματος, εἶναι ἡ περιτομή, ποῦ ἐλάθετε ἀπὸ τὸν Χριστόν.»²⁸ Ἐπειτα, διδάσκων ἡμᾶς με μεγαλυτέραν ἀκριβείαν ποίου εἶδους εἶναι ἡ περιτομὴ αὕτη, προσέθεσε: «ὅταν ἐτάφητε μαζί του εἰς τὸ βάπτισμα.»²⁹ Ὅπως, δηλαδή, τὸ ἑξωτερικὸν σημεῖον τῆς περιτομῆς τοὺς ἐξεχώριζεν ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ ἀπεδέκνυε τὴν στενήν των σχέσιν με τὸν Θεόν, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ περιτομή, ποῦ ἔγινε διὰ μέσου τοῦ βαπτίσματος, καθιστᾷ πῶς καθαρὸν καὶ ἀκριβῆ τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν διάκρισιν τῶν πιστῶν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. «Διὰ τῆς κοινωνίας σας με αὐτόν», λέγει «ἐπεριτμήθητε καὶ με περιτομὴν πνευματικὴν, ποῦ δὲν γίνεται ἀπὸ χερί ἀνθρώπινον, ὅπως ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή, ἀλλ' ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Συνίσταται δὲ ἡ περιτομὴ αὕτη εἰς τὸ γδύσιμον καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σώματος, ποῦ ἐδούλευσεν εἰς τὰς ἀμαρτίας τῆς σαρκός. Πραγματικά, ἔκεινον ποῦ κάνει ἐκεῖ ἡ περιτομὴ διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς σαρκός, D αὐτὸ πραγματοποιεῖ εἰς ἡμᾶς τὸ βάπτισμα διὰ τῆς ἀποθέσεως τῶν ἀμαρτιῶν.

Ἄφοῦ, λοιπὸν, με τὸ βάπτισμα ἀπεβάλομεν μίαν φορὰν τὰς ἀμαρτίας τῆς σαρκός καὶ ἐνεδύθημεν τὸ καθαρὸν ἔνδυμα, ὡς παραμένομεν, ἀγαπητοί, εἰς τὴν καθαρότητά καὶ, ἀφοῦ ἀποδειχθῶμεν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκός, ὡς πράττωμεν τὴν ἀρετήν. Καὶ ὅσοι εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ ὡς μιμηθῶμεν αὐτὸν ποῦ ἔζησεν εἰς τὸν νόμον ἢ μᾶλλον πρὸ τοῦ νόμου, ὥστε, ἀφοῦ τακτοποιήσωμεν τὴν ζωὴν μας σύμφωνα με τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, νὰ ἀξιοθῶμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, E μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

28. Κολοσ. 2, 11.
29. Ἐ.Α. σ. 12.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ

«ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΕΠΗΡΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ. ΤΗΣ ΣΑΡΑΣ, ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ
ΣΟΥ ΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΟΝ ΣΑΡΑ,¹ ΑΛΛΑ ΒΑΡΡΑ² ΘΑ
ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ ΑΥΤΗ.»³

Ἐλάτε νὰ σᾶς παραθέσω σήμερα τὰ ὑπόλοιπα⁴ τῆς χθεσινῆς πνευματικῆς τραπέζης καὶ εἶτι νὰ θέσω τέλος εἰς τὸν λόγον αὐτόν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ὑπόσχασιν, τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῦ συμπαντος εἰς τὸν πατριάρχην. Ἀλλὰ, ὅταν ἀκούσῃς ὑπόλοιπα, μὴ νομίσῃς ὅτι πρόκειται διὰ κάτι τὸ ὀλικόν. 404 A Διότι δὲν εἶναι ὁμοία τὰ ὑπόλοιπα τῶν φαγητῶν με τὰ πνευματικὰ ὑπόλοιπα. Τὰ πρῶτα, βέβαια, ὅταν «μπαγιατέψουν», δὲν προσφέρουν τὴν ἴδιαν εὐχαρίστησιν εἰς ὄσους τὰ πρῶτοιν. Ἐὰν δὲ παραμείνουν ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, τότε πλέον καθίστανται ἐξ ὀλικῆρου ἀχρηστα. Ἀντίθετα, τὰ πνευματικὰ ὑπόλοιπα καὶ ἂν ἀκόμη παραμείνουν ὄχι μόνον ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ αἰωνίως, προσφέρουν καὶ πάλιν τὴν ἴδιαν ὠφέλειαν καὶ δὲν χάνουν τὴν γλυκύτητά των. Διότι ἔχουν θεῖαν προέλευσιν καὶ πνευματικὴν ὑπόστασιν καὶ δι' αὐτὸ δὲν παθαίνουν καμίαν ἑλάθην ἀπὸ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἀποδεκνύουν πάντοτε νέαν τὴν χάριν των B καὶ γεμίζου ἀπὸ μεγάλην χάριν ἐκείνου ποῦ θέλουν νὰ τὰ ἀπολαύσουν.

Ἄφοῦ, λοιπὸν, αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ἡ δύναμις τῶν ὑπολοίπων αὐτῶν, ἐλάτε καὶ ἐσεῖς με προθυμίαν νὰ χορτάσετε ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν καὶ ἐγώ, βασίζόμενος εἰς τὴν δύναμιν των, νὰ τὰ παραθέσω εἰς τὴν ἀγάπην σας. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ πῶς κατανοητὸς ὁ λόγος εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὸ τέλος τῆς χθεσινῆς διηγήσεως, ὥστε, ἀφοῦ συνδεθῶμεν με τὴν σειρὰν τῶν σκέψεων ἐκείνων, νὰ

1. Σαρά. Ἐρμηνεύεται: «Ἀρχὴ μου».
2. Σαρρα. Ἐρμηνεύεται: «Ἐρχοσα».
3. Γεν. 17, 15.
4. Ἡ λέξις τοῦ κειμένου εἶναι «λείψανα», ὅτ' αὕτην δὲ νοῦνται τὰ ὅσα δὲν ἔδυνήθη νὰ ἐκθέσῃ ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν πραγματικὴν του διηγήσιν.

συνεχίσω τὴν διδασκαλίαν. Σὰς ὁμίλησας, λοιπόν, χθὲς διὰ τὴν ἐντολὴν τῆς περιτομῆς καὶ συγκεκριμένα δι' ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν πατριάρχην· **Κ** «Κάθε ἄρσενικὸν τέκνον θὰ περιτέμνεται καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας, ὅτι θὰ εἶμαι Θεὸς σας. Κάθε ἄρσενικὸν τέκνον σας θὰ περιτέμνεται ἑκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησίν του καὶ κάθε ἀπερίτμητος θὰ καταστραφῆ, διότι περιεφρόνησε τὴν συμφωνίαν μου αὐτήν».⁵ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, δηλαδὴ εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς περιτομῆς, ἐσταμάτησα τὴν διδασκαλίαν. Καὶ διὰ νὰ μὴ κουράσω ὑπερβολικὰ τὸ μυαλό σας μετὰ τὸ μήκος τοῦ λόγου, δὲν ἠθέλησα νὰ προχωρήσω παρακάτω. Διότι δὲν εἶναι αὐτὸς μόνον ὁ σκοπὸς μου, δηλαδὴ, νὰ σὰς εἰπῶ πολλά καὶ νὰ φύγετε, **Δ** ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ σὰς προσφέρω διδασκαλίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχὴν σας, ὥστε, ἀφοῦ πάρετε κάτι ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν ποὺ περικλείουν τὰ λεγόμενα, ἔτσι νὰ φύγετε ὅλοι διὰ τὰ σπίτια σας. Ἐλᾶτε, λοιπόν, νὰ συμπληρώσωμεν τὰ λεχθέντα μετὰ ὅσα ὑπολείπονται καὶ νὰ ἰδῶμεν, ὥστερα ἀπὸ τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν περιτομὴν, τί προσέθεσεν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ ὁμιλεῖ πρὸς τὸν πατριάρχην.

«καὶ ὁ Θεός», λέγει ἡ Γραφή, «εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Τῆς Σάρρας τῆς γυναίκός σου τὸ ὄνομα δὲν θὰ εἶναι πλέον Σάρρα, ἀλλὰ Σάρρα θὰ ὀνομάζεται αὐτή». Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὅταν προσέθεσα τὸ γράμμα ἄλφα εἰς τὸ ὄνομα σου, σοῦ ἐφανερώσα διὸ θὰ γίνῃς πατριάρχης πολλῶν ἐθνῶν, ἔτσι καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Σάρρας προσθέτω καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ γράμμα ρῶ, **Ε** διὰ νὰ μάθῃς διὸ τώρα πλέον ἦλθεν ὁ καρπὸς νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποσχέσεις ποὺ ἀπὸ παλαιὰ σοῦ ἔδωσα. Διότι «θὰ ὀνομάζεται Σάρρα», λέγει. «θὰ κἀνῶ αὐτὴν καρποφόρον καὶ θὰ σοῦ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν. Θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν καὶ βασιλεῖς λαῶν θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν».⁶ Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπρόφρασα καὶ προσέθεσα τὸ γράμμα αὐτὸ εἰς τὸ ὄνομα τῆς, διὰ νὰ πληροφορηθῆς διὸ ὁπωσδήποτε θὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ ὅσα σοῦ λέγω ἐγώ. Οὔτε νὰ κυριεύσῃς ἀπὸ ἀπελπίστων, ὅταν σκέπτεσαι τὴν ἀδυναμίαν τῶν φυσικῶν σας δυνάμεων, ἀλλὰ, λοιμῶν ὅπ' ὄψιν το μέγεθος τῆς ἰδικῆς μου δυνάμεως, νὰ ἔχῃς πεποιθήσιν εἰς δι' ἐμοῦ λέγω, «Διότι θὰ κἀνῶ αὐτὴν καρποφόρον καὶ θὰ σοῦ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν».⁷ **Α** Θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ

5. Γεν. 17, 10, 11, 12 καὶ 14.

6. Ῥ.α. 17, 16.

γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν καὶ βασιλεῖς λαῶν θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν».

Αἱ ὑποσχέσεις αὐταὶ ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ὁμοίως ὡς νὰ τοῦ ὑπέσχετο διὸ θὰ δημιουργήσῃ ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πέτραν. Διότι, πραγματικὰ, καθ' ὅλου δὲν διέφερον ἀπὸ λίθους, καθ' ὃ μέρος ἀφορᾷ τὴν δυνατὴν πρὸς τεκνοποιῆσιν, καὶ ὁ πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος ἦτο πλέον ἀνικανὸς πρὸς συνουσίαν καὶ ἀκατάλληλος πρὸς παιδοποιῆσιν, καὶ ἡ Σάρρα, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῆς στεριώσεως ἐδαρύνετο ἀκόμη ἀπὸ τὰ γέραματα. Μὰ, καὶ ὁ πατριάρχης, ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, **Β** ἐνόμιζεν διὸ ἡ ὑπόσχεσις ποῦ τοῦ ἔδωκε παλαιότερα ὁ Θεὸς ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν Ἰσμαήλ. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, διὸ «εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν», δὲν ἀντελήφθη, ὡς, διὸ αὐτὰ τὰ λέγει διὰ τὸ τέκνον ποῦ θὰ γεννηθῆ ἀπὸ τὴν Σάρραν, καὶ δι' αὐτὸ ἐσκέπτετο διὸ ἡ ὑπόσχεσις ἐπραγματοποιήθη. Τώρα ὁμως, ὅταν ἤκουσε Κύριον τὸν Θεὸν νὰ τοῦ λέγῃ διὸ «θὰ κἀνῶ τὴν Σάρραν καρποφόρον καὶ θὰ σοῦ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν, θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν», καὶ ἀκόμη, διὸ «βασιλεῖς λαῶν θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν», ἐπειδὴ δὲν ἤξερε τί νὰ εἴπῃ, (δὲν ἠμποροῦσε, βέβαια, νὰ ἀπιστήσῃ εἰς δι' ἐμοῦ ἔλεγεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἦτο εὐσεβής), καὶ σκεπτόμενος τὴν ἰδικὴν του ἡλικίαν καὶ τὴν στεριώσιν τῆς Σάρρας, **Γ** ποῦ τὴν συνώδευσε μέχρις ἐκείνης τῆς ἡλικίας, καὶ εὐρεθεὶς εἰς ἀμηχανίαν ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, «εἶπεσεν», λέγει, «πρηνῆς καὶ ἐγέλασεν».⁸

Κατάλαβε, λοιπόν, τὴν σοβαρότητα τῆς ὑποσχέσεως, ἀλλὰ ἐσκέφθη καὶ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ ὑποσχομένου καὶ δι' αὐτὸ «ἔπεσε πρηνῆς καὶ ἐγέλασεν», δηλαδὴ, ἐχάρηκεν ὑπερβολικὰ. Μὰ, ἔκανε καὶ τὰς ἀκολούθους σκέψεις. Πῶς ἦτο δυνατόν ποτε σύμφωνον μετὰ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα νὰ συμβῆ αὐτό. Καὶ πῶς εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν ἐτῶν θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν καὶ πῶς ἡ στείρα, ποῦ παρέμεινεν ἄγονος μέχρι τὰ ἐνενήκοντα ἔτη τῆς, θὰ ἠμπορήσῃ ἀπότομα νὰ γίνῃ κατὰλληλος πρὸς τεκνοποιῆσιν.⁹ Καὶ ἐνῶ αὐτὰ ἐσκέπτετο μέσα του, **Δ** ἐν τούτοις δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀφάρσῃ

7. Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσμαήλ.

8. Γεν. 17, 17. Δὲν ἐγέλασεν, ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἀλλ', ἀντίθετα, ἐπειδὴ ἐπίστευσε δι' αὐτὰ καὶ ἐγέμισε χαρᾶν.

9. Πρὸλ. Ῥ.α. στ. 17.

κάτι παρόμοιον με την γλώσσάν του, αλλά, εκδηλώνων την ευγνωμοσύνην του, προσεύχεται¹⁰ διά τὸν Ἰσμαήλ, λέγων σχεδὸν τὰ ἑξῆς: «Κύριε με παρηγόρησες εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν καὶ με τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσμαήλ μετέβαλες εἰς χάραν τὴν λύπην ποῦ ἔβιδεν ἡ ἄτανία. Διότι ποτὲ πλέον, ἀφοῦ ἐγεννήθη αὐτός, δὲν ἔβαλα εἰς τὸ μυαλό μου, οὔτε μοῦ ἐγεννήθη ἡ σκέψις καμμία φορά, ὅτι θ' ἀπακτήσω υἱὸν ἀπὸ τὴν Σάρρα, μὰ καὶ ἡ ἴδια δὲν ἤλπισεν εἰς κάτι παρόμοιον. Δι' αὐτὸ μοῦ ἔδωσε καὶ τὴν Ἄγαρ, ἐπειδὴ ἀπέβαλε κάθε ἐλπίδα τεκνοποιίας. Συνεπῶς, ἱκανοποιητικὴν παρηγορίαν μὰς ἔδωσεν Ἐ ἡ γέννησις τοῦ Ἰσμαήλ. Αὐτός, λοιπόν, τὸν ὅποιον ἐσύ μὰς ἔδωσες, «ἄς ζῆ ἐνώπιόν σου»¹¹ καὶ θὰ εἶναι αὐτὸ μεγάλη παρηγορία μας καὶ τὰ ἰδικά μας γεράματα θὰ τὰ ἀναπληρώσῃ ἡ ζωὴ αὐτοῦ.

Τί ἔκανεν, ὅμως, ὁ φιλόανθρωπος Κύριος; Ἐπειδὴ, βέβαια, καὶ τὴν εὐσέβειαν τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἐδοκίμασε μετὰ τὴν παράτασιν τοῦ χρόνου καὶ τὴν πίστιν τῆς Σάρρας καὶ εἶδεν ὅτι καὶ οἱ δύο ἀπεγοιγεύθησαν, ὁ μὲν Ἀβραάμ ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος, ἡ δὲ Σάρρα καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος, ἀλλὰ καὶ τῆς στειρώσεως, διὰ τοῦτο λέγει: Τώρα θὰ συμβῆ αὐτὸ, ἐπειδὴ σὰς φαίνεται καθ' ὁλοκληρίαν ἀδύνατον. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀνέβαλλα τὴν πραγματοποιήσασιν τῆς ὑποσχέσεως ἐπὶ μακρὸν χρόνον, διὰ νὰ σὰς ἀποδείξω ὅτι ἡ δωρεά, ποῦ σὰς προσφέρω, εἶναι ὑπὲρ φύσιν¹² Ἄ καὶ, ὁκώμη, διὰ νὰ μάθετε καὶ σεῖς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι διὰ μέσου τῶν γεγονότων αὐτῶν, ὅτι εἰμαι Κύριος καὶ τῆς φύσεως, με ὑπακούει εἰς ὅ,τι θέλω καὶ συμμορφοῦται πρὸς τὰς ἰδικὰς μου διαταγὰς. Διότι ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν τὴν ἔφερα εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως, πολὺ περισσότερον τὴν δημιουργηθείσαν αὐτὴν φύσιν θὰ ἤμπορῶ νὰ διορθώσω, ἐὰν ὑστερῇ εἰς κάτι. Συνεπῶς, διὰ ν' ἀπακτήσης ἄβραος, ἄκουε καὶ συνέλθε καὶ, ἀφοῦ διώξῃς τὰς σκέψεις ποῦ γυρίζουν εἰς τὸ μυαλό σου, ἄκουσε μίαν σπουδαίαν ἐπίδρασιν με αὐτὰ ποῦ θὰ σοῦ εἴπω. Νὰ λοιπόν, ἡ γυναῖκά σου, τὴν ὅποιαν θεωρεῖς πλέον ἀύκανον πρὸς τεκνοποιίαν ἐξ αἰτίας τῆς στειρώσεως καὶ τοῦ γήρατος, αὐτὴ θὰ σοῦ γεννήσῃ υἱόν.¹³ Β Καὶ διὰ νὰ μὴ σοῦ μένουν ἀμφισβολοί, νὰ, σοῦ εἶδω ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ποῦ θὰ γεννηθῆ. Δηλαδή, θὰ ὀνομάσῃς τὸ γεννώμενον Ἰσαάκ.¹⁴

10. Ἰβρ. ε. ε. σ. 18.

11. *Ε. ε.

12. *Ε. ε. σ. 19.

13. *Ε. ε.

«Διότι πρὸς αὐτὸν θὰ δώσω ὑπόσχεσιν, ἡ ὅποια θὰ ἔχη αἰώνιον ἰσχύον εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν ἀπογόνους του».¹⁴ Πραγματικά, αὐτὸς εἶναι, τὸν ὅποιον ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐκ προσώμου σοῦ ὑπασχέθη καὶ εἰς αὐτὸν θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἰδική μου ὑπόσχεσιν. Δι' αὐτὸ καὶ σοῦ προλέγω τὰ πάντα, δηλαδή, ὅχι μόνον ὅτι θὰ γεννήσῃ υἱόν, ἀλλὰ καὶ πῶς θὰ τὸν ὀνομάσῃς καὶ ὁκώμη ὅτι πρὸς αὐτὸν θὰ δώσω ὑπόσχεσιν, Ὡ καὶ ὅχι μόνον πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ «καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν ἀπογόνους του». Ἐν συνεχείᾳ ὁ μεγαλόδωρος εἰς τὰς προσφορὰς, ὁ ὅποιος τὰς παρακλήσεις μας τὰς ἐκπληρώνει μετὰ τὸ παραπάνω, ἀφοῦ ἐστήριξε τὸ φρόνημα τοῦ δικαίου καὶ, ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, μετὰ ὅσα τοῦ ὑπασχέθη τὸν ἔκανε νέον ἀπὸ γέρον ποῦ ἦτο καὶ τὸν νεκρὸν, ὅπως λέγομεν, τὸν ἀνέστησε μετὰ τοὺς λόγους του, τοῦ εἶδει μετὰ ἀφθονίαν τὰς εὐεργεσίας του καὶ λέγει: Καὶ θὰ πραγματοποιήσω ὅσα σοῦ ὑπασχέθη, καὶ συγχρόνως, ἀφοῦ ὑπήκουσε τὴν προσευχὴν τοῦ δικαίου διὰ τὸν Ἰσμαήλ, προσέθετε: «Τὴν προσευχὴν σου διὰ τὸν Ἰσμαήλ, ἤκουσα καὶ ἰδοὺ τὸν ἔχω εὐλογήσει. Θὰ τὸν αὐξήσω, θὰ τὸν πληθύνω πολὺ. Δ Δώδεκα λαοὶ θὰ προσέλθουν ἐξ αὐτοῦ καὶ εἴτω θὰ γίνῃ αὐτὸς γενάρχης μεγάλου λαοῦ».¹⁵ Ἐπειδὴ δηλαδή, λέγει, εἶλα ἰδικὰς σου ἀπόγονους τόσον πολὺ θὰ τὸν αὐξήσω καὶ θὰ τὸν πληθύνω ὑπερβολικά, ὥστε νὰ προσέλθουν ἀπ' αὐτὸν δώδεκα ἔθνη. «Ἀλλὰ καὶ τὴν διαθήκην μου διὰ τὸν Ἰσαάκ θὰ πραγματοποιήσω. Αὐτὸν θὰ γεννήσῃ εἰς σέ ἡ Σάρρα εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος».¹⁶

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κύτταξε ἀγαπητέ μου, κατὰ ποῖον τρόπον εἰς μίαν στιγμὴν ἔλαθεν ὁ δικαίος τὰς ἀμοιβάς ὄλου τοῦ χρόνου καὶ ἐξεπληρώθη ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ὅτι καθένος ποῦ ἄφησε πατέρα ἢ μητέρα, ἢ σπῖτια ἢ ἀδελφούς διὰ νὰ μείνῃ ἡνωμένος καὶ νὰ μὴ χωρισθῆ ἀπὸ ἐμέ, Ἐ θὰ λάβῃ πολλὰ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ θὰ κληρονομήσῃ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν.¹⁷ Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, τὴν περίπτωσιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ὁ ὅποιος, ἐπειδὴ ὑπήκουσε μετὰ προθυμίαν εἰς τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου καὶ, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα του, προετίμησε τὴν ξένην χώραν ἀντὶ τῆς ἰδικῆς

14. *Ε. ε.

15. *Ε. ε. σ. 20.

16. *Ε. ε. σ. 21.

17. Ἰβρ. Ματθ. 19, 29.

του, πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην ὑπομονήν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, κατέστη τὸσον ἐνδοξος καὶ πασίγνωστος, ὥστε οἱ ἀπόγονοί του νὰ παρομοιάζωνται μὲ τοὺς ἀστέρας κατὰ τὸ πλῆθος. Πιθανόν, ἐὰν κανένας θελήσῃ νὰ ὑπολογίσῃ τὰ ὅσα ἔλαθεν ὁ δίκαιος αὐτὸς μὲ εὐσεβῆ διάθεσιν, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὀχι μόνον εἶναι ἑκατονταπλάσια, ἀλλὰ κατὰ πολὺ περισσότερα. Ἐάν, ὅμως, ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ἔλαβε τόσας μεγάλας ἀμοιβάς, ⁴⁰⁷ Ἄ ποῖα γλώσσα θὰ ἠμπορέσῃ νὰ περιγράψῃ τὰς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀμοιβὰς αὐτοῦ; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ περιγράψῃ ἢ γλώσσα κατὰ τὸ δυνατόν. Διότι, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὅλοι οἱ δίκαιοι ἀπὸ αὐτὸν μέχρι σήμερα καὶ μέχρι τῆς συντελείας τῆς ζωῆς αὐτῆς, θεωροῦν ὡς εὐχρῆς ἔργον νὰ καταλήξουν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου, ποῖαν μεγαλυτέραν ἀπ' αὐτὴν τιμὴν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παρουσιάσῃ; Κατάλαβες πόσῃν δυνάμειν ἔχει ἡ ὑπομονή, ποῖα ἡ ἀξία τῆς ἀρετῆς, τί σημαίνει νὰ εἶναι κανεὶς εὐσεβὴς καὶ νὰ δεικνῆ μεγάλην εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς δωρεὰς ποῦ τοῦ διδῆι ὁ Θεός; Ἐπειδὴ, δηλοδῆ, εἰς κάθε περίπτωσιν προσέφερον ὅτι ἐξηγῆται ἀπὸ τὸν ἴδιον, μὲ τὸ νὰ δέχεται μὲ εὐχαρίστησιν τὰ πάντα, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, **B** δι' αὐτὸ καὶ ὁ φιλόθεωπος Θεὸς τοῦ ἐχάρισε τελευταῖον ἀπὸ ὅλα τὴν συγκεκριοῦσιν τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτὸ ποῦ ὁ δίκαιος ἐπεθύμει περισσότερον ἀπὸ ὅλα. Διότι κῦρταξ κατὰ ποῖον τρόπον ἐδοκίμαζεν ὁ Θεὸς τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου ἐπὶ εἰκοσι τέσσαρα ἔτη. Πραγματικὰ, ὅταν ἐδύγηκεν ἀπὸ τὴν Χαρρᾶν, ὑπακούων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Κυρίου, ἦτο, λέγει, ἑβδομήκοντα πέντε ἐτῶν¹⁸ καὶ τώρα, ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, εὐρίσκατο πλέον εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.¹⁹

Ἄφοῦ ἠκούσαμεν αὐτὰ, ἀγαπητοὶ μου, ἄς παραδειγματιζώμεθα, ὥστε νὰ ἔχωμεν μεγάλην ὑπομονήν, **C** χωρὶς ποτὲ νὰ ἀγοανακώμεν, οὔτε νὰ ἀδιαφορώμεν διὰ τοὺς ἰβρώτας ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ Κύριός μας εἶναι φιλότιμος καὶ μεγαλόδωρος καὶ μᾶς ἀνταποδίδει μεγάλας ἀμοιβὰς εἰς ἀνταμοιβὴν μικρῶν κόπων, καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν ἀποταμιεύει τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιγίγειν τωρι-

18. Πρὸς Γεν. 32, 4.

19. Πρὸς Ε. 2, 17, 24. Τὸ κείμενον λέγει ὅτι ἦτο ἑνενήκοντα ἑνὲς ἔτος, ἀλλ' ὁ Χριστοστόμους διὰ τὸ στρογγύλον τοῦ ἀριθμοῦ χρησιμοποίησε τὸν ἀριθμὸν ἑκατόν.

νὴν ζωὴν μας μᾶς δίδει πλουσιοπάροχα μεγάλας δωρεὰς, διὰ νὰ ἐνισχύῃ τὴν δυνάμειν τῆς φύσεώς μας. Διότι καὶ ὁ πατριάρχης ὁ ἴδιος δὲν ὑπέμεινε ὀλίγας λύπας κατὰ τὰ μεσολαβήσαν χρονικὸν διάστημα, ὅτω καὶ ἂν κάθε φορὰν ἀνεμειγνύοντο καὶ τὰ καλὰ μὲ τὰς θλίψεις. Δηλοδῆ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοῦ σὺμπαντος φροντίζει διὰ τὴν ἰδικὴν μας δυνάμειν, **D** δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ μένωμεν συνεχῶς μέσα εἰς τὰς θλίψεις, διὰ νὰ μὴ συντριβῇ ἡ ἀσθενικὴ μας ὑπόστασις, ἀλλὰ γρηγορὰ μᾶς δίδει καὶ ὁ ἴδιος τὴν βοήθειάν του, ἐνισχύων τὴν προθυμίαν μας καὶ στηρίζων τὸν λογισμὸν μας. Οὔτε πάλιν μᾶς ἀφήνει νὰ ζῶμεν εἰς συνεχῆ ὄνειρον, διὰ νὰ μὴ στραφώμεν πρὸς τὴν κακίαν, ἀφοῦ γίνωμεν πρὸς διὰφοροι. Διότι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, κάθε φορὰν ποῦ θὰ ἔχη μεγάλην ἀνεσιν καὶ εὐτυχίαν, ἀνημονεῖ τὴν εὐγενικὴν τῆς προέλευσιν καὶ προορισμὸν καὶ δὲν παραμένει σταθερὰ μέσα εἰς τὰ ἀνθρώπινα πλάσια. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, σὺν φιλόστοργος πατέρας, ἄλλοτε μὲν μᾶς δίδει ἀνεσιν, ἄλλοτε δὲ μᾶς συγκρατεῖ καὶ μᾶς καθοδηγεῖ διὰ τῶν θλίψεων, ὥστε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ χωρὶς δόλῃ τὴν ψυχικὴν μας ὑγείαν. **E** Ἐς ἄλλου καὶ ὁ ἱατρός, ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ θεραπεύσῃ κάποιον ἀρρώστον, δὲν τοῦ ἐπιβάλλει συνεχῆ νηστείαν, οὔτε πάλιν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τρώγῃ ἀπὸ ὅλα χωρὶς φόβου, διὰ νὰ μὴ ἐπιδεινώσῃ τὴν ἀσθένειαν ἢ πολικραγίαν, ἀφοῦ προκαλέσῃ πυρετὸν, οὔτε ἡ ἀστία νὰ τὸν ἐξασθενήσῃ περισσότερον. Ἀλλὰ, ἀφοῦ λάθῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν δυνάμειν καὶ τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀρρώστου καὶ χρησιμοποίησῃ μὲ ἐπιμέλειαν τὰς ἱατρικὰς του γνώσεις, καθορίζει ἐν συνεχείᾳ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ὁ φιλόθεωπος Θεός, ἐπειδὴ γνωρίζει τὸ συμφέρον τοῦ καθενὸς μας, ἄλλοτε μὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ζῶμεν ἐν ἀνέσει, ἄλλοτε δὲ, χάριν ἐξασκήσεως, μᾶς ρίπτει εἰς τοὺς πειρασμούς. Πραγματικὰ, ⁴⁰⁸ Ἄ εἴτε μερικοὶ εἶναι ἐνάρετοι, μὲ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν ἀποδεδεικνύονται πρὸς ἔνδοξο; καὶ θὰ προσελκύσουν ἀφθονωτέραν τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν. Ἐπεὶ, πάλιν, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ὅταν δέχονται μὲ εὐχαρίστησιν τοὺς πειρασμούς, θὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ θαρὺ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν καὶ θὰ εὕρουν καὶ αὐτοὶ μεγάλην συγχώρησιν.

Δι' αὐτὸ, σὰς παρακαλῶ, ἀφοῦ γνωρίζωμεν τὴν ἐφευρετικότητά καὶ τὴν σοφίαν τοῦ ἱατροῦ τῶν ψυχῶν μας, εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ἐρευνώμεν μὲ περιέργειαν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τακτοποιεῖ τὰ ζητήματα ὁ Θεός. Δι-

ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἴδικόν μας μυαλό δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτά, καὶ πάλιν νὰ κατεχώμεθα ἀπὸ κατὰπληξιν διὰ τὰς μεθόδους τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὸν δοξάζωμεν δι' ἄλλα, διότι ἔχομεν τόσον μεγάλον Κύριον, **Β** τοῦ ὁποίου δὲν ἤμπορεῖ νὰ χωρέσῃ ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις καὶ οἱ ἀνθρώπινοι συλλογισμοὶ τοὺς τρόπους μετὰ τοὺς ὁποίους διευθετεῖ τὰ πάντα. Διότι οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν γνωρίζομεν τὸ συμφέρον μας, ὅσον ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζει. Οὔτε τόσον φροντίζομεν ἡμεῖς διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ χρησιμοποεῖ τὸ κάθε τι, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ μᾶς ἀπάσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διαβόλου. Καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ εὐημερία δὲν ἤμπορεῖ νὰ μᾶς ἀφελῆσῃ καθόλου, ὅπως ἀκριδῶς ὁ ἀριστὸς ἰατρός, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ πολυφαγία μᾶς ὁδηγεῖ εἰς πολυσαρκίαν, μᾶς ἐπιναφέρῃ εἰς τὴν ὑγίαν διὰ τῆς ἐγκρατείας, ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ θαυμάσιος ἰατρός τῶν ψυχῶν μας μᾶς ἀφίνει ἐπ' ὀλίγον, **Γ** διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέστημεν ἀπὸ τὴν εὐημερίαν, καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὑγίαν μας εὐρίσκονται εἰς καλὸν δρόμον, τότε πλέον μετὰ τὴν ἴδικήν του βοήθειαν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ δεκνύει τὴν πρόνοιάν του δι' ἡμᾶς μετὰ ἀφθονίαν. Συνεπῶς, ἐάν συμβῇ μερικὸι ἐνάρετοι νὰ περιπέσωσιν εἰς πειρασμοὺς, ἅς μὴ ἀπελπίζωνται καὶ νὰ μὴ τὰ χάνουν, ἀλλὰ τότε περισσότερο νὰ ἐνισχύωνται καὶ νὰ πρόφονται μετὰ τὰς καλὰς ἐλπίδας, διότι ἡ ἔλευσις τῶν πειρασμῶν γίνεται δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ στεφάνων καὶ θραυείων. Εἴτε, πάλιν, ἐνῷ ἀρισκόμεθα εἰς τὰς ἀμαρτίας, ἐγκαταλείπομεθα εἰς τοὺς πειρασμοὺς, **Δ** οὔτε καὶ ἔτσι νὰ δυσανασχετῶμεν, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ἔλευσις τῶν πειρασμῶν μᾶς καθαρίζει ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας τῆς ζωῆς μας, ὅταν δεχώμεθα μετὰ εὐχαριστήσιν ἄλλα τὰ ἐπερχόμενα κακὰ. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικόν τοῦ ἐγνωμένου δούλου, νὰ μὴ εὐχαριστῇ, δηλαδή, τὸν κύριόν του μόνον ὅταν περῆ καλὰ, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐγνωσασύνῃν του καὶ εἰς τὴν ἀντιθετὸν περιπτώσιν. Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ πατριάρχης προώδεσε καὶ, ἀφοῦ ἀπέκτησε τόσῃν παρηγοσίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐδέχετο καὶ δωρεάν, ἢ ὅποια ὑπερέβαινε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ θέματος τῆς ὁμιλίας μας, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὁ-

πακοὴν τοῦ δικαίου καὶ μετὰ τοῖον τρόπον ἐφήρμοσε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, Ἐ χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον, οὔτε νὰ ἀπατήσῃ εὐθύναν, ὅπως ἀκριδῶς κάνουν πολλοὶ ἀνόητοι, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζουν μετὰ περιέργειαν ὅ,τι κάνει ὁ Θεὸς καὶ λέγουν· Διατί συνέθεσ' αὐτό; Διατί συνέθεσ' αὐτό; Καὶ ποῖον τὸ ὄφελος ποῦ ἔγινε αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο; Ἄλλ' ὁ Δικαίος δὲν ἐσκέφθη τοιοῦτοτρόπως. Μὰ, σὰν δούλος ποῦ ἀγαπᾷ τὸν κύριόν του, ἔτσι ἐσπευδε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολήν ποῦ ἔλαβε, χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσῃ μετὰ περιέργειαν. Καὶ διὰ νὰ τὸ μάθῃς αὐτό, ἄκουσε τὸ ἀκόλουθον. Ὅταν, λοιπόν, τοῦ ἔβωσε τὴν ὑπόσχασιν ὁ Κύριος, **499** **Α** καὶ ἐτελείωσε τὴν συνουσίαν του μετὰ αὐτόν, ἀμέσως ὁ Δικαίος ἐφήρμοσε τὴν ἐντολήν καὶ ἔκανε εἰς τὸν Ἰσαήλ τὸ σημεῖον, ποῦ τὸν διέταξεν ὁ Θεός, ἐνώθ τὴν περιτομήν, καὶ εἰς τοὺς γεννηθέντας δούλους εἰς τὸ σπίτι του καὶ εἰς τοὺς ἀγορασθέντας δούλους, σύμφωνα μετὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ.²⁰ Περιετμήθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος. «Ὁ Ἀδραάμ», λέγει, «ἦτο ἐνεήκοντα ἐνέα ἐτῶν, ὅταν περιέκοψε τὴν σαρκίνην ἀκροβυστίαν αὐτοῦ, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος περιετμήθη. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἰσαήλ ἦτο δέκα τριῶν ἐτῶν».²¹ Μὴ νομίσης ὅτι τυχαῖα μᾶς ἐσημείωσαν ἡ Γραφὴ τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου. Ἄλλὰ τὸ ἔκανε αὐτὸ διὰ νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὴν μεγάλην ὑπομονὴν τοῦ δικαίου, ὅτι, δηλαδή, μολονότι εὐρίσκειτο εἰς θαυτῆς γῆρας, ἐν τούτοις ὑπέμεινε μετὰ πραότητα τὸν πόνον διὰ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ· **Β** δι' αὐτὸν τὸν λόγον μᾶς διδῆι τὴν ἡλικίαν των, καὶ οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰσαήλ καὶ ὅλοι οἱ δούλοι, ποῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὸ σπίτι του, περιτέμνονται. Διότι, ἀγαπητέ μου, δὲν εἶναι ἀσήμερον πρᾶγμα ν' ἀποκόψῃς ὑγιαίνουσαν σάρκα καὶ ἄλλην ποῦ νοσεῖ. Διότι καὶ ἂν οἱ δοῦσοι τῶν ἰατρῶν ἀποκόπτουν ἕνα ἄρρωστον μέλος, εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν δὲν ὑπάρχει ὁ ἴδιος πόνος, δεδομένου ὅτι, ἤμποροῦμεν νὰ ἐπιώμεν, ἀποκόπτουν ἕνα μέλος, τὸ ὁποῖον ἔχει πλέον νεκρωθῆ καὶ ἔχει χάσει τὴν ζωτικὴν του δύναμιν. Ἐν πρακτικῶν γέρον καὶ προσδύτης, (διότι ἦτο ἑκατὸν ἐτῶν), ὑπέφερε τὸν πόνον μετὰ πραότητα, ἐπιδικῶν συγχρόνως καὶ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὸν υἱὸν καὶ ὄλους τοὺς γεννηθέντας εἰς τὸ σπίτι τοῦ δούλου νὰ καταστήσῃ πιδ προθύμους, ὥστε νὰ μὴ διστάσουν, **Γ** ἀλλὰ νὰ ἐκτελέσουν ἀμέσως ὅ,τι διέταξεν ὁ Θεός

20. *Ε.δ. στ. 22-26.

21. *Ε.δ. στ. 24-26.

Είδες τί σημαίνει ενάρτεος διυθρωπος και με ποιόν τρόπον διδίδεσθαι δλους τούς ανθρώπους του να μιμηθούν τὸ παράδειγμα σου; Ὅτι, λοιπόν, ἔλεγα γθές, τὸ ἴδιον θά ἐπαναλάβω και τώρα. Ὅτι, δηλαδή, ἐξ αἰτίας ἐκείνου ἐδόθη ἐντολή ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν νὰ ὀφίστανται τὴν περιτομὴν τὰ παιδιὰ, διὰ νὰ κόπτεται ἡ σάρκα των, ὅταν δὲν ἔχουν αἰσθησὶν πλήρως ἀνεπτυγμένην και ἔτσι νὰ μὴ νοκώθουν καθόλου τόνον.

Ἄλλὰ κύπταζε, ἀγαπητέ μου, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ και τὴν ἀνεκφραστὸν εὐεργεσίαν του πρὸς ἡμᾶς. Ἐκεῖ, εἰς τὴν περιπτῶσιν τοῦ Ἀβραάμ, ὑπῆρχε και ὀδὴν και πόνος ἀπὸ τὴν πρῶσιν ἐκείνην και κανένα ἄλλο φελος δὲν προσέφερεν ἢ περιτομὴ, **Ἐ** παρὰ τοῦτο μόνον, τὸ ὅτι με τὸ σημείον αὐτὸ ἀνεγνωρίζοντο μεταξύ των και διεκρίνοντο ἀπὸ τούς ἄλλους λαούς. Ἐνῶ ἡ ἰδικὴ μας περιτομὴ, ἐννοῶ τὴν χάριν τοῦ βαπτίσματος, προσφέρει τὴν θεραπείαν χωρὶς πόνον, μᾶς δίδει ἀνυπολόγιστα ἀγαθὰ, μᾶς γεμίζει με τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος και δὲν ἔχει καθωρισμένον χρόνον τῆς ἡλικίας διὰ νὰ γίνῃ, ὅπως τότε, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῇ καθεὶς τὴν ἀχειροποιήτων αὐτὴν περιτομὴν και εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, και εἰς τὴν ὄρμην και εἰς τὴν γεροντικὴν, χωρὶς νὰ ὀπομείνῃ τόνον, ἀλλὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ θάρος τῶν ἁμαρτιῶν και νὰ εὐρῆ συγχώρησιν δλων τῶν πλημμελημάτων ποῦ ἔχει διαπράξει εἰς τὴν ζωὴν του. **Ἐ** Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἶδεν ὁ φιλόθρωπος Θεὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀσθενείας μας και ὅτι εἴχαμεν ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην θεραπείαν, ἐπειδὴ ἡ ἀσθενεία μας ἦτο βαρεία τακτοποιῶν τὴν σωτηρίαν μας, μᾶς ἐχάρισε τὴν δυνατότητα νὰ ἀνακαινισθῶμεν με τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, ὥστε, ἀφοῦ ἀρνηθῶμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, δηλαδή τὰς πονηρὰς μας πράξεις, νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον και νὰ βαδίζωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλὰ, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ γινώμεθα χειρότεροι ἀπὸ τούς ἀγνώμονας και ἀχαριστοὺς Ἰουδαίους. Ἐκεῖνοι, δηλαδή, ὅταν ἐδέχοντο τὸ γινώρισμα αὐτὸ τῆς περιτομῆς, ⁴¹⁰ **Ἄ** εἶχαν ἰκανοποιητικὴν ἀσφάλειαν, ὥστε νὰ μὴ ἀνακαινίζονται με τὰ ἄλλα ἔθνη, λόγω τῆς ἐπικοινωνίας με αὐτὰ, ἐνῶ, καθ' ὃ μέρος ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐσέδειαν, πολλές φορές ξεπέρισσαν τούς μὴ Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἀπεδείχθησαν ἀγνώμονες πρὸς τὸν Θεόν. Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀφοῦ μίαν φοράν ἐδέχθημεν τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος περιτομὴν, ἂς τακτοποιήσωμεν με ἀσφάλειαν ὅτι μᾶς ἀφορᾷ. Δὲν λέγω νὰ μὴ

ἐρχόμεθα εἰς ἐποκρῆν με τούς εἰδωλολάτρους, ἀλλὰ, μένοντες σταθεροὶ εἰς τὴν ἀρετὴν μας και συναναστρεφόμενοι με αὐτούς, νὰ τούς προσελκώμεν πρὸς τὴν εὐσέδειαν και με τὰ καλὰ μας ἔργα νὰ τούς διδάσκωμεν τρόπον ζωῆς. Διότι δι' αὐτὸ ὁ Κύριος δλων μας **Ἐ** ἐπέτρεψε νὰ ζοῦν μαζί οἱ πονηροὶ και οἱ ἀγαθοὶ, οἱ εὐσεβεῖς και οἱ ἀσεβεῖς, διὰ νὰ ὠφελοῦντο: οἱ πονηροὶ ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τῶν ἀγαθῶν και ἐκεῖνοι, ποῦ παραμένουν ἀκόμη αἰχμάλωτοι τῆς ἀσθεῖας, νὰ ἀδηγοῦνται εἰς τὴν εὐσέδειαν. Διότι τίποτε δὲν ἔχει τὴν ἰσημοσύνην διὰ τὸν Θεόν, ὅσον ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ παραμελῶμεν οὔτε τούς ἑαυτούς μας οὔτε τούς πλησίον μας. Τούς ἑαυτούς μὲν με τὸ νὰ τακτοποιῶμεν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν σωτηρίαν μας κατὰ τὸν τρόπον ποῦ φαίνεται καλὸν εἰς τὸν Θεόν, τούς πλησίον μας δέ, με τὸ νὰ ἀκτινοβολῶμεν τόσον με τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ὥστε, και ὅταν ἡμεῖς δὲν ὀμιλῶμεν, νὰ παίρουν ἰκανὴν διδασκαλίαν ὅσοι μᾶς παρακολουθοῦν. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, ὅταν εἴμεθα ἐνάρτεοι, θά κερδίσωμεν πάρα πολλά και οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ και τούς ἀπίστους θά ὠφελήσωμεν, καθ' ὅμοιον τρόπον, **Ἐ** ἐὰν ἀδιαφορήσωμεν και οἱ ἴδιοι θά ὑποστῶμεν μεγάλην τιμωρίαν και θά γίνωμεν αἰτία νὰ σκανδαλισθοῦν και οἱ ἄλλοι. Πραγματικῶς, ὅπως, ὅταν εἴμεθα ἐνάρτεοι, θά λάθωμεν ὀμοιότην διὰ δύο λόγους, δηλαδή ἀφ' ἐνός μὲν διότι ἀκολουθοῦμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ διότι προσελκώμεν και τούς σκανδρωμένους μας εἰς τὴν γνωρίσιν τῆς ἀρετῆς. Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον και προκειμένου περὶ τῆς κακίας δὲν τιμωροῦμεθα μόνον διὰ τὰς ἁμαρτίας ποῦ ἔχομεν διαπράξει, ἀλλὰ και διότι ἐγίνωμεν ἀφορμὴ νὰ ἁμαρτήσουν και ἄλλοι. Ἄλλὰ, μακάρι, νὰ μὴ συμβῇ κανένας, ἀπὸ ὅσους εὐρίσκονται ἐδῶ, νὰ δειξῇ παρομοίαν συμπεριφορὰν, ἀλλ' ὅλοι μας νὰ κανονίζωμεν τὴν ζωὴν μας κατὰ τρόπον ποῦ συντελεῖ εἰς τὴν στήριξιν και τὴν οἰκοδομὴν τῶν συνανθρώπων μας, ὥστε νὰ ἡμωρέσωμεν με παρηγορίαν νὰ σταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, **Ἐ** και νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῶν ἀνακφράστων ἐκείνων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα εἶβη ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν, με τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος και ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε και εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

410 Ε «Ο ΘΕΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ ΕΠΙΣΚΟΜΕΝΟΝ ΠΛΗΘΗΟΝ ΤΗΣ ΔΑΡΟΥΣ ΤΟΥ ΜΑΜΒΡΗ ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΥΡΑΝ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΝ».¹

Διατάζω και αποφεύγω σήμερα να άρχισω την έρμηνευτικήν διδασκαλίαν. Διότι, όταν σκεφθώ, ότι ενώ κάθε ημέραν οās δηλώω, οās συμβουλεύω και οās παραστέτω γά πνευματικών οαυτό τραπέζι, εν τούτοις πολλοί, που ήλθαν εδώ και ήκουσαν την πνευματικήν αυτήν διδασκαλίαν και έλαβον μέρος εις την φρικτήν και φοβερήν πράξειαν της θείας ευχαριστίας, περνοῦν τās ημέρας των εις τās Ιπποδρομίας, χωρίς να άποκομίσουν καρμίαν ωφέλειαν από τον ιδιόν μου ζήλον διά να τούς διδάξω, αλλά, οάν να είναι δοῦλοι εις κάποιαν συνήθειαν, 411 Α μόλις τούς καλέση ο διάβολος, άμέσως τρέχουν εις τά παράνομα εκείνα θέατρα και καθιστοῦν με την θέλησιν των τούς έαυτούς των σιχημαλώτους εις τά δίκτυα του πονηροῦ δαίμονος, και οὔτε ή ιδική μου νοθεσία, οὔτε ή πείρα και τó άνώφελον τής εκεί παραμονής των γίνεται άφορη ή διδαχθεῶν. Με ποίαν, λοιπόν, προθυμίαν να εκθέσω την διδασκαλίαν μου προς άνδρας, οί οποίοι δέν θέλουν τίποτε να κερδίσουν από σο τούς λέγω; Και μή παραξενεύεσαι δι' αυτό. Διότι και ο γεωργός, όταν ίδη ότι ύστερα από πολλούς κόπους και τωλαιπωρίας ή γή παραμένει άκαρπος, χωρίς να του ίδιη παραγωγήν άνταξίαν των κόπων του, γίνεται πλέον πιδιστακτικός εις τó να σπείρη τούς σπόρους Β και δέν εκτελεί τās γεωργικάς εργασίας με την ίδιαν προθυμίαν. Και ο ιατρός, επίσης, όταν ίδη ότι ο άρρωστος δέν άπακούει εις τās άδηγίας του, αλλά κάθε ημέραν προσπαθεί να ούξηση την άσθενείαν του, πολλές φορές τόν άφήνει να παραμεληη άσθενής, διά να τόν διδάξη ή ίδια ή πείρα ποίον είναι τó συμφέρον του. Και αυτοί που διδάσκουν τά γράμματα εις τά παιδιά, όταν ίδουν ότι ξεχνοῦν τά προηγουμένα μαθήματα και ξεχνοῦν οσα ήδη έχουν διδαχθῆ, πολλές

1. Γεν. 18, 1.

φορές επανέρχονται με έπιμονήν και διορθώνουν την άκνηρίαν των και τούς εμπνέουν μεγαλύτερον ζήλον.

С 'ΑΛΛ' ο μὲν γεωργός είναι φυσικόν να καταλαμίδά-νεται πολλάκις από διαταγμών διά την εκτέλεσιν των γεωργικών εργασιών, επειδή γνωρίζει ότι ή ζημία του ύφισταται γίνεται μεγαλύτερα, όταν ύπομένη τον πόνον και υποβάλλεται εις την δαπάνην της σποράς, ενώ παράλληλα χάνει τούς καρπούς του. Και ο Ιατρός, πάλιν, όχι παράλογα εγκαταλείπει πολλές φορές τόν άσθενή, διότι τó θεραπευόμενον είναι σώμα και διά τούτο τó αφήνει, ώστε ή επιδείνωσις του πόνου να τόν κινή να γνωρίση την άσθενείαν του και έτσι να δεχθῆ την θεραπείαν που συνιστά ο Ιατρός. Και ο διδάσκαλος των παιδιών εξ αίτίας της μικρίας των ηλικίας πολλές φορές επιτείνει τās τιμωρίας κατά τρόπον ουμφέροντα. Μά, εγώ, σήμερα, ύποσκελίζων δλους αυτούς, ετοιμάζομαι να δείξω πατρικην αγάπην προς αυτούς που έπτασαν D και να τούς διδάξω ότι, εάν έπιμένουν εις την άδιαφορίαν των, τότε αυτή ή συμπαροφά των θα γνηη αίτια μεγαλύτερας των καταθικης. Βέβαια, ο γεωργός δέν σπείρη τούς σπόρους με την ίδιαν προθυμίαν, όταν αντιληφθῆ ότι ή δαπάνη αυτή γίνεται μάταια και άσκοπα, εγώ, όμως, είμαι άπληλαγμένος από την άγωνίαν αυτήν. Διότι και όταν άκόμη, ενώ σπείρω τον πνευματικών αυτών σπόρον, δέν παίρνω τον καρπόν εξ αίτίας της άδιαφορίας των άκροστών, και εις αυτήν την περίπτωση ο μισθός μου θα είναι πλήρης, καθ' όσον και τó άργύριον, του οποίου μου έχει άνατεθῆ ή διαχείρισις, Ε εξώδευσα, και την έντολήν του Κυρίου έφάρμοσα. Συνεπώς, οί άκροσται θα δώσουν λόγον εις εκείνον, ο οποίος πρόκειται να ζητήσει τά προσφορθέντα με τóκον. Άλλά δέν εξετάζω αυτό, τó ότι, δηλαδή, εγώ άπαλλάσσομαι της τιμωρίας και έκανα τó ιδιόν μου χρέος, αλλά επιθυμώ και εσείς να πολλαπλασιάσεται δι τās εδóθη, διά να μη εϊσθε ένοχοι εκείνης της τιμωρίας, την οποίαν ύπέστη εκείνος που έχωσε τó τάλαντον και τά χρήματα του κυρίου του και δχι μόνον δέν τά έπολλαπλασίασεν, αλλά και τά έβαψεν. 412 Α Παρόμοιοι είναι οσοι δέχονται τον λόγον της διδασκαλίας, (διότι τάλαντον και άργύριον αυτήν άνομάζει), και δέν προσπαθοῦν να δώσουν καρπούς και να τόν πολλαπλασιάσσουν.

Μά, είναι ένδοχόμενον να Ισχυρισθῆ κάποιος ότι ή παραβολή αυτή των τάλαντων έχει λεχθῆ διά τούς διδασκάλους. Και εγώ τó ίδιον λέγω: 'Εάν, όμως, την έρευνήσω

μεν με ἀκρίβειαν, θά καταλάβετε ὅτι οἱ μὲν διδασκαλοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν διδασκαλίαν μόνον, ἐνῶ εἰσεῖς ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν ὄχι μόνον νὰ φιλάετε αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦσατε κατ'ἀλληλα, ὥστε νὰ τὴν πολλαπλασιάσατε. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆς καλύτερα αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν μελετήσωμεν μαζί. Λέγει, λοιπόν· Κάποιος κύριος ποὺ πρόκειται νὰ ταξιδεύσῃ, ἐκάλεσε τοὺς δούλους του καὶ εἰς ἄλλον μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ἔνδε ἄλλον δὲ δύο, εἰς ἄλλον δὲ ἓνα. Ὑστερα δὲ ἀπὸ ἀκετόν χρόνον ἦλθεν ὁ κύριος καὶ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιόν του οἱ δούλοι. Καὶ ἀπὸ προσῆλθεν αὐτὸς ποὺ ἔπῃρε τὰ πέντε τάλαντα λέγει· Κύριε, πέντε τάλαντα μοῦ παρέδωκας, ἰδοὺ ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρβισα με αὐτά.² Μεγάλῃ ἢ εὐγνωμοσύνῃ τοῦ δούλου, ἀλλὰ πλουσία καὶ τοῦ Κυρίου ἢ φιλανθρωπία. Διότι τί ἀπαντᾷ; «Εὖγε, δούλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ. Εἰς ὀλίγα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω. Ἔλα μέσα διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν αὐτὴν χαρὰν με τὸν Κύριόν σου».³ Ἐπειδὴ, λέγει, δεῖξεις μεγάλῃν εὐγνωμοσύνην εἰς ἐκεῖνα ποὺ σοῦ ἐνεπιστεύθη, εἶσαι πλέον ἀξιος νὰ σοῦ ἀνατεθῇ ἢ διαχειρίσῃς περισσοτέρων χρημάτων. «Προσῆλθε δὲ καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔπῃρε τὰ δύο τάλαντα καὶ εἶπε· Ὁ Κύριε, δύο τάλαντα δὲν μοῦ ἔδωκας; Νά, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρβισα με αὐτά».⁴ Μεγάλῃ ἦτο καὶ αὐτοῦ ἡ φροντίς διὰ τὰ χρήματα τοῦ Κυρίου του, δι' αὐτὸ καὶ παίρνει τὴν ἴδιαν ἀμοιβὴν με τὸν προηγούμενον. Καὶ διὰ ποῖον λόγον τιμᾶται ὁμοιωτρόπως αὐτὸς ποὺ ἔφερε τὰ δύο τάλαντα με ἐκείνον ποὺ ἔφερε τὰ πέντε; Αὐτὸ εἶναι λογικόν. Διότι τὰ περισσώτερα ἢ τὰ ὀλιγώτερα δὲν τὰ ἐδημιούργησαν οὔτε τοῦ ενός ὁ ζῆλος, οὔτε τοῦ ἄλλου ἡ ἀδιαφορία, ἀλλὰ τὸ ποσόν ποὺ τοὺς ἐνεπιστεύθη ὁ κύριός των. Ἡ προθυμία, ὅμως, προσεφέρθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἢ ἴδια. Δι' αὐτὸ καὶ ἔπῃραν τὴν ἴδιαν ἀμοιβὴν.

Ὁ ὅς τρίτος, ὅμως, δὲν ἔκανε τίποτε παρόμοιον. Ἄλλὰ τί ἔκανε; Προσῆλθε καὶ λέγει· «Κύριε, σὲ ἐγνώρισα ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος σκληρός, ποὺ θερίζεις ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσπεύρας καὶ μαζεύεις εἰς τὴν ἀποθήκην σου ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσκόρπισες καὶ δὲν ἐλίχνισες τὸ ἄλωνισμένον. Καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθη, ἔπῃρα καὶ ἐκρύψα τὸ τάλαντόν σου μέσα εἰς τὴν

2. Πρὸς Ματθ. 25, 14, 15, 19 καὶ 20.

3. Ἔβ. 2. στ. 31.

4. Ἔβ. 2. στ. 32.

γῆν. Νά, ἔχεις τὰ ἰδικόν σου».⁵ Ὁ κακὸς δούλου, ὃ μέγεθος ἀγνωμοσύνης, ὄχι μόνον διότι δὲν ἐργάσθη καθόλου με τὸ τάλαντον ποὺ τοῦ ἔδωκε, ἀλλὰ καὶ διότι, ἀντὶ νὰ προσφέρῃ τάλαντον, κατηγορήσῃ τὸν κύριόν του. Πραγματικά, αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς πονηρίας. Σκοτίζει τὸ μυαλό καὶ ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν εἰς τὸν κρημνὸν ἐκείνον ποὺ μίαν φοράν παρεστράφη τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ὅλα αὐτὰ ἐλέχθησαν διὰ τοὺς διδασκάλους, διὰ νὰ μὴ ἀποκούπτου τὸν θησαυρὸν ποὺ τοὺς ἔχει ἐμπιστευθῆ, ἀλλὰ με κάθε προθυμίαν νὰ τὸν προσφέρουν εἰς τοὺς μαθητὰς των. Ἐ Μά, ἔκουσε ὅμως, ἀγαπητέ μου, ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κυρίου πρὸς ἐκείνον τὸν τρίτον δούλου, ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι ὑπεύθυνοι καὶ δὲν θὰ τοὺς ζητηθῶν μόνον διὰ τοὺς ἐδόθησαν, ἀλλὰ με τόκον θὰ κάνουν τὴν ἐξόφλησιν.⁶ Ἄ Λοιπόν, τί εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος; «Δούλε πονηρέ». Φοβερὰ ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἰκανὴ νὰ προκαλέσῃ κατὰ πληξιν ἢ ἀπειλή. Ἐάν «ἐγνώρίζεις», λέγει, «ὅτι θερίζω ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσπεύρας, καὶ συναγὼ ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐσκόρπισα εἰς τὸ ἄλωνι διὰ νὰ λιχνισθῇ εἰς τὸν ἄερα, ἐπρεπε, λοιπόν, σὺ νὰ καταθέσῃς τὸ χρῆμά σου εἰς τοὺς τραπέζιτας καὶ ὅταν θὰ ἤρχομαι ἐγὼ, θὰ ἔσπαιρα με τόκον αὐτὸ ποὺ μοῦ ἀνήκει».⁷ Ὅταν λέγῃ «ἀργύριον», ἔννοεῖ τὰ τίμια λόγια, ἐνῶ «τραπέζιτας» ὀνομάζει ἐσᾶς, ποὺ ἀκούετε καὶ δέχεσθε τοὺς λόγους αὐτούς. Ἰδικόν σου καθόλου εἶναι, λέγει, νὰ καταβάλλῃς, ἐνῶ ἰδικόν μου εἶναι ν' ἀπαιτησῶ ἀπὸ ἐκείνους ὄχι μόνον τὰ καταβληθέντα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόκον ποὺ ὀκ ἀπέδιδον αὐτά.

Βλέπετε, ἀγαπητοί μου, ὅτι εἶναι μεγάλος ὁ φόβος ποὺ περικλεῖσεν τὰ λεχθέντα. Τί θὰ ἠμποροῦσαν νὰ εἴπουν αὐτοὶ ποὺ παραμελοῦν καὶ τὴν φύλαξιν τῶν καταβληθέντων, ἔσταν χρεώνονται καὶ διὰ τὸν τόκον αὐτῶν; Καὶ πρόσθε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Εἰς μὲν τὰ ὕλικα χρήματα ἀπηγόρευσε νὰ λαμβάνωμεν τόκον. Διὰ ποῖον λόγον καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν; Διότι καὶ ὁ δονευστὴς καὶ ὁ δανειζόμενος ὑφίστανται μεγάλῃν ζημίαν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆν. Πραγματικά, τοῦ τελευταίου ἡ πενία χειροτερεύει, ἐνῶ ὁ πρῶτος μαζί με τὴν αὐξίαν τῶν χρημάτων φορτῶναι τὸν ἑαυτὸν του με πλῆθος ἁμαρτιῶν. Δι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὸ προσίμιον ἔθεσε νόμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν πᾶσι σκληροὶ, ὅταν εἶπεν· «Δὲν θὰ τοκίσῃς τὰ

5. Ἔβ. 2. στ. 24-25.

6. Ἔβ. 2. στ. 28-27.

χρήματά σου εἰς τὸν ἀδελφόν σου καὶ τὸν πλησίον σου.⁷ Πάλιν ἀπολογίαν, λοιπόν, θὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ φέρονται σκληρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους C καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὴν τὸσην φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνύονται κατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔξωθεν σύμφωνα μὲ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, μᾶλλον δὲ καὶ χειρότεροι αὐτῶν; Εἰς τὰ πνευματικά δὲως ζητήματα ὑπόσχεται ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἀπαιτήσῃ τοὺς τόκους, Διότι; Διότι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὕλικα χρήματα, ὁ τόκος αὐτὸς εἶναι πνευματικός. Πραγματικά, ἐκεῖ ὁ δυνειζόμενος, ὅταν διεῖξη μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ὅσον περισσότερο τόκον θὰ εἰσφέρει, τόσο ἀφθονώτερον θὰ δεχθῆ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀμοιβήν.

Συνεπῶς, ὁ καθένας ἀπὸ σὰς ἀγαπητοί μου, ὅταν ἐγὼ σὰς προσφέρω ὅ,τι μοῦ ἔχει ἀνατεθῆ, D εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κοπιᾷ καὶ νὰ ἀγρυπνήσῃ διπλά, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὰ καταβληθέντα, ὥστε νὰ εἶναι σταθερά, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐργασθῆ, ὥστε νὰ τὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ δόξησῃ πολλοὺς εἰς τὸν ἑσθόν τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ εἶναι πάλιν καὶ τὸ κέρδος σὰς διπλόν, δηλαδή, καὶ διὰ τὴν ἰδικήν σου σωτηρίαν καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων. Ἀσφαλῶς, ἐάν κάνετε αὐτό, θὰ καταστήσετε καὶ ἑμὲν πῶς εὐτυχῆ, διότι λέγει: «Εὐτυχῆς εἶναι ἑκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ πρὸς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν δικήσιν νὰ τὸν ἀκούσων»,⁸ καὶ θὰ μοῦ δώσετε τὴν δύναμιν, ὥστε νὰ σὰς παραθέτω πλουσιωτέραν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν. E Μὴ παραμελεῖτε, λοιπόν, τοὺς ἀδελφούς σου, οὐτε νὰ κυττάετε τὸ ἰδικόν σου μόνον συμφέρον, ἀλλ' ὁ καθένας σου νὰ φροντίζῃ νὰ γλυτώσῃ τὸν πλησίον του ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διαβόλου καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλά ἐκεῖνα θεάματα καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑποδεικνύοντες εἰς αὐτὸν μὲ μεγάλην ἐπιείκειαν καὶ πραότητα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἠμίας ποὺ ὀφίσταται ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἔχομεν ἐδῶ.⁴¹⁴ A καὶ αὐτὰ νὰ μὴ τὸ κάνετε μίαν καὶ δύο φορές, ἀλλ' ἀδικοκόπως. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πεισθῆ σήμερα εἰς ὅ,τι τοῦ λέγεις, θὰ πεισθῆ αἴριον. Καὶ ἂν δὲν πεισθῆ αἴριον, ὅταν σὲ βλέπῃ νὰ ἐπιμένῃς, πιθανόν νὰ ἐντραπῆ καὶ νὰ σεβασθῆ τὴν φροντίδα σου δι' αὐτὸν καὶ ἔτσι νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Εἰς κοίμῃαν δὲ πε-

7. Δαυτ. 25, 20.

8. Σοφ. Σοφ. 26, 9.

ρίπτωσιν νὰ μὴ λέγῃς ὅτι μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ πολλές φορές τοῦ ὠμίλησα, καὶ τίποτε δὲν ἐπέτυχα. Νὰ μὴ παύσῃς νὰ τὸν συμβουλεύῃς. Διότι ὅσον περισσότερο ἐπιμένεις, τόσο καὶ ὁ μισθός σου θὰ αὐξάνῃ. Δὲν βλέπετε πόσην μακροθυμίαν δεκνύει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός τοῦ συμπαντος B καὶ ὅτι, ἐνὶ κάθε ἡμέραν παραβάνομεν τὰς ἐντολάς του, ἐν τούτοις δὲν παύει νὰ φροντίζῃ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ μᾶς χορηγεῖ ὅλα τὰ ἰδικά του, μὲ τὸ νὰ ἀνατέλλῃ τὸν ἥλιον, νὰ δῶῃ τὰς βροχὰς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα; Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἄς φροντίζωμεν διὰ τοὺς συνανθρώπους μας καὶ νὰ ἀντιστρατεύωμεθα εἰς τὸν πονηρὸν ἐκείνον δαίμονα, ὥστε νὰ ματαιωθῶμεν τὰ τεχνάσματά του. Πραγματικά, ἐάν ὁ καθένας ἀπὸ ὅσους ἔρχονται ἐδῶ καταρθέσῃ νὰ κερδίσῃ ἔστω καὶ ἓνα ἄλλον, σκέψου ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία θὰ δοκιμάσῃ μεγάλην χαράν, ἐπεὶδὴ ἠδύνησεν τὰ παιδιὰ τῆς, καὶ ὁ διάβολος θὰ ἐντροπισθῆ ὅταν ἴδῃ ὅτι τὰ δικτυὰ του εἶναι σπῆμένα ἄσπορα καὶ ἀνώφελα. C Ἐάν, λοιπόν, κάνετε αὐτό, θὰ ἀκούσετε καὶ ἐσεῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ «εὐγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, εἰς ὀλίγα ἴσους πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ καταστήσω».

Ἄλλὰ εἰμαι ἀπολύτως βέβαιος ὅτι θὰ κάνετε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Διότι βλέπω τὰ πρόσωπά σου καὶ σκέπτομαι ὅτι μὲ εὐχαριστήσιν ἐδέχθητε τὴν συμβουλὴν μου καὶ δι' αὐτὸ ἐλπίζω ὅτι θὰ πράξετε ὅτι ἐξαρτάται ἀπὸ σὰς. Συνεπῶς, σταματῶ ἐδῶ τὸν λόγον διὰ τὸ θέμα αὐτό. Θὰ σὰς παραθέσω δὲ τώρα τὴν πτωχὴν καὶ ἀσημαντὸν τράπεζαν, ὥστε ἀφοῦ ἀπολαύσετε τὴν συνηθισμένην διδασκαλίαν, νὰ γυρίσαστε ὕστερα εἰς τὰ σπῆτια σου.

Εἶναι, ὅμως, ἀνάγκη καὶ σήμερα D νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, διὰ νὰ μάθετε ποίας ἀμοιβὰς ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν φιλοθεσίαν. «Ὁ Θεὸς παρουσιάσθη», λέγει, «εἰς τὸν Ἀβραάμ ἐδρυσκόμενον πλησίον τῆς δευρῆς Μομβρῆ καὶ καθήμενον εἰς τὴν θύραν τῆς σκηπῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». Ἄς ἐξετάσωμεν κάθε μίαν λέξιν μὲ προσοχήν, ἄς ἀναπτύξωμεν τὸν θησαυρὸν καὶ ἄς γνωρίσωμεν ὅλον τὸν πλοῦτον ποὺ κρύπτεται εἰς αὐτάς. «Παρουσιάσθη», λέγει, «ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν». Διὰ ποῖον λόγον ἤρχισεν ἔτσι; «Παρουσιάσθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν»; Κύτταε τοῦ Κυρίου τὴν φιλανθρωπίαν καὶ πρόσεξε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δούλου. Ἐπειδὴ, δηλαδή, κατὰ τὸ παρελθὸν ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα τοῦ ἐδῶσε καὶ

9. Γεν. 18, 1.

τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν περιτομὴν, Ἐ αὐτὸς δὲ ὁ ἀξιοθαύμαστος πάντοτε ἐσπευθεὶς νὰ ἐφαρμύσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ τοῦ ἔβιδεν ὁ Θεός, δι' αὐτὸ ἀμέσως, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀναβολὴν καὶ ὁ ἴδιος περιεπιμήθη, ἐκπληρῶν τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Ἰσααὴλ περιέτεμε καὶ δούλους τοὺς εἰς τὸν οἶκόν του γεννηθέντας δούλους του, καὶ ἀπέδειξε τὴν μεγάλην του ὑποκοίην, δι' αὐτὸ καὶ πάλιν ἐμφανίζεται εἰς αὐτόν. Διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ Κύριός μας, ὅταν ἴδῃ, ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνεαι, ὅτι εἰμῶσα ἐγνώμονες, χορηγεῖ μὲ ἀφθούαν καὶ δὲν παύει ποτὲ νὰ μᾶς εὐεργετῇ, ἀμείδων ἔτσι τὴν ἐγνωμασύνῃν ἐκείνων τοῦ ὑπακούουν. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ἐπειδὴ ὑπήκουσε, λέγει ὅτι πάλιν «παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός». ⁴¹⁵ Α Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν, συνεπῶς, καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἤρχισε τὴν διήγησιν λέγων· «Ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν εὐρισκόμενον πλησίον τῆς δροῦς Μαμβρῆ καὶ καθήμενον εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κύττωσε, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. «Καθήμενον», λέγει, «εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς σου». Τόσην μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν φιλοξενίαν, ὥστε δὲν ἠνέχετο νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα ἄλλον τὴν πρόσκλησιν τῶν φιλοξενουμένων. Ἄλλὰ μολοντί εἶχε τριακοσίους δέκα ὀκτὼ δούλους γεννηθέντας εἰς τὸ σπῆτι του, ἐν τούτοις ὁ ἴδιος, ἀνθρώπος πρεσβύτης, Β φθάσας εἰς βαθὴ γῆρας, (διότι ἦτο πλέον ἑκατὸν ἔτων), ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτὰ τὸ ἔργον ἔκανε, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ τὸ γῆρας, χωρὶς νὰ ἀναπαύεται, χωρὶς νὰ εἶναι ἐξοπλωμένος εἰς τὸ κρεβάτι του, ἀλλὰ ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν. Ἄλλοι, ὅμως, πολλὰς φορές οὐ μόνον δὲν δεκνύουν αὐτὸν τὸν ζῆλον διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀντίθετον τρόπον συμπεριφέρονται· καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποφεύγουν τὰς συναντήσεις μὲ τοὺς ξένους, μὴ τυχόν ἀνογκασθοῦν νὰ τοὺς φιλοξενήσων χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Μά, ὁ δικαίος δὲν ὁμοιάζει μὲ αὐτούς, ἀλλὰ ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». Γ Πραγματικά, τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐπιθυμία του νὰ φιλοξενῇ τοὺς διερχομένους καὶ τόση ἦτο ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἔκανε τὸ ἔργον αὐτό. Φυσικά, ἄλλωστε. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐγνώριζεν ὅτι ὅσοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὀδοποροῦν κατὰ τὴν ὄρσαν ἐκείνην πρὸ πάντων εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ ἐξυπηρέτησιν, δι' αὐτὸ καὶ ἐδιάλεξεν ὡς κατάλληλον ὄραν αὐτὴν καὶ καθήμενος προσεκάλει τοὺς διερχομένους, θεωρῶν ὅταν ἰ-

δικὴν του ἀνάπαυσιν τὸ νὰ ἐξυτηρετῇ τοὺς πεζοπόρους, φροντίζων νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸ σπῆτι του τοὺς θαλασσιζομένους ἀπὸ τὸν καιῶνα, χωρὶς νὰ τοὺς ἐρατῆ ποιοί εἶναι καὶ ποῦ πηγαίνουν, ὅτε νὰ ἐξετάξῃ, ἂν τοῦ ἦσαν γνωστοί ἢ ἀγνωστοί. Διότι δὲν ταιριάζει εἰς τὸν φιλοξενούτα νὰ ἐρευνᾷ τὰ πράγματα αὐτὰ, Ἐ ἀλλὰ νὰ δεκνῆ τὴν καλὴν του διάθεσιν εἰς δλους τοὺς περαιοτικούς ἀνθρώπους.

Καὶ ἀφοῦ, λοιπόν, ἔστησε τὸ δίκτυον διὰ νὰ συλλάβῃ διαβάτας πρὸς φιλοξενίαν, ἐπέταθ' ἄξιος νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Κύριον τοῦ κόσμου μὲ τοὺς ἀγγέλους του. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Μὴ ξεχνᾶτε τὴν φιλοξενίαν, διότι μὲ αὐτὴν μερικοί, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ποίους ἐδέχοντο, ἐφιλοξένησαν ἀγγέλους», ¹⁰ ὑπονοῶν ὅπως ἴσθητε τὸν πατριάρχην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «ὅποιος θὰ ὑποδεχθῇ δι' ἐμὲ καὶ πρὸς τιμὴν μου ἕνα ἀπ' αὐτούς τοὺς ἐλαχίστους, αὐτὸς εἶναι ὅσων νὰ δεχεται καὶ νὰ τιμᾷ ἔμένα». ¹¹ Ἄς τὰ ἀκούωμεν αὐτὰ, ἀγαπητοί μου, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ φιλοξενήσωμεν κάποιον νὰ μὴ ἐρωτώμεν ποτὲ ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται. Διότι ἂν ὁ πατριάρχης εἶχε κάνει παρρησίας ἐρωτήσεις, πιθανὸν νὰ ἠμάρτανεν. Ἄλλὰ ἀντελήφθη, λέγει, τὴν ἀξίαν τῶν προσερχομένων. Ἀπὸ ποῦ ἀποδεκνύεται αὐτό; Καὶ τότε διότι ἐθεωρήθη ἄξιος θαυμασμοῦ, ἐπειδὴ ἔκανε αὐτό; Ε Διότι δὲν θὰ ἦτο τόσον ἀξιοθαύμαστος, ἂν εἶχεν ἀντιληφθῇ ποιοί ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, ὅσον εἶναι τώρα, τοῦ δὲν ἐγνώριζε ποιοί ἦσαν οἱ προσερχόμενοι καὶ τοὺς πλησιάζει μὲ τόσην προθυμίαν καὶ τιμὴν, ὅπως ὁ ὑπηρέτης τοῦ κυρίου του, σχεδὸν δεκνύων αὐτούς μὲ τοὺς λόγους του καὶ παρακαλῶν αὐτούς νὰ μὴ ἀρνηθοῦν τὴν φιλοξενίαν του καὶ τοῦ προξενήσουον ἔτσι μεγάλην στενοχωρίαν. Αὐτὸ, δέβαια, τὸ ἔκανε μὲ τὴν θέλησιν του. Δι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ θερμὴν διάθεσιν ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεσίν του νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ. Ἄλλὰ ἂς ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ συγγραφέως τῆς Γραφῆς, ⁴¹⁶ Α διὰ νὰ γνωρίσῃς νεανικὴν προθυμίαν εἰς τὰ θαθεῖα γερόματα, τὸν γέροντα νὰ φέρεται ὡς νέος, νὰ γεμίσῃ, σχεδὸν, ἀπὸ χαρᾶν καὶ νὰ θεωρῇ ὅτι κάποιον θησαυρὸν εὗρε μὲ τὴν παρουσίαν τῶν προσελθόντων ξένων. «Ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «σπκώσας τὰ θλέμμάτα του εἶδεν ἀφῆνης τρεῖς ἀνδρας ἀρθίους ἐνώπιόν του καὶ ἀφοῦ τοὺς

10. Ἐεβ. 18, 3.

11. Ματθ. 18, 5.

είδεν ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκητῆς του πρὸς συνάντησίν των».¹² Τρέχει καὶ πετᾷ ὁ γέρον, διότι εἶδε τὸ θῆραμα, καὶ δὲν σκέπτεται καθόλου τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλὰ τρέχει πρὸς τὸ θῆραμα, χωρὶς νὰ τοὺς προσκαλέσῃ ἀπὸ μακριά, οὔτε νὰ διατάξῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς δούλους του νὰ πράξῃ αὐτὸ, οὔτε νὰ φερθῇ με σκληρότητα καὶ ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἔτρεξεν ὁ ἴδιος, σχεδὸν λέγων· Μοῦ ἔτυχε μεγάλο θησαυρὸς, σπουδαῖον ἐμπόρευμα, καὶ πρέπει ὁ ἴδιος προσωπικῶς νὰ διαχειρισθῶ αὐτὸ, μὴ τυχὸν καὶ μοῦ ἐφύγῃ τόσον μεγάλο κέρδος.¹³ Β Καὶ ὁ δίκαιος ἔκανε ὅλα αὐτὰ, νομίζων ὅτι ὑποδέχεται ἀγνώστους εἰς αὐτὸν παρτόρους.

Ἄς γνωρίσωμεν καὶ ἄς μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Διότι ἐὰν πράττωμεν αὐτὸ, εἶναι φυσικὸν κάποτε νὰ μᾶς τύχῃ κάποιο παρόμοιον θῆραμα.¹⁴ Μᾶλλον, ὁμοίως, ἐὰν θέλωμεν, συνεχῶς ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτυγχάνωμεν αὐτὴν τὴν φιλοξενίαν. Ἐξ ἄλλου δι' αὐτὸ ὁ φιλόθεος Κύριος, διὰ νὰ μὴ διστάζωμεν νὰ ἐκδηλώσωμεν παρομοίαν φιλοφροσύνην, οὔτε νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς διερχομένους, λέγει· «ὅποιος θὰ ὑποδεχθῇ δι' ἐμέ καὶ πρὸς τιμὴν μου ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, αὐτὸς εἶναι σὰν νὰ δέχεται καὶ νὰ τιμᾷ ἐμένα. C Συνεπῶς, νὰ μὴ δίδῃς σημασίαν εἰς τὴν ἀσημῖτητα τοῦ προσερχομένου, οὔτε νὰ περιφρονῆσῃς αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφάνισιν, ἀλλὰ σκέψου ὅτι διὰ μέσου αὐτοῦ ὑποδέχσαι τὸν Κύριόν σου. Διότι ὅταν προσφέρῃς τὴν φιλοξενίαν σου ἐξ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, σὰν νὰ ὑποδέχῃς τὸν ἴδιον, ἔτσι θὰ ἀμειψθῇς. Καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀδιάφορος καὶ ἀμελής αὐτὸς πού δέχεται τὴν φιλοξενίαν σου, νὰ μὴ σὲ ἀπασχολῇ καθόλου τὸ ζήτημα αὐτό, διότι ὁ μισθὸς θὰ σοῦ προσφερθῇ ἀκέραιος, διότι μετὰ τὴν πράξιν σου τιμᾷς τὸν Κύριον καὶ μιμησαί τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. «Καὶ ἄφου τοὺς εἶδεν», λέγει, «ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκητῆς του πρὸς συνάντησίν των». D Πολὺ σωστὰ χρησιμοποιεῖ τὸ «προσέδραμε», διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ἦσαν ἀγνώστοι εἰς τὸν Ἀβραάμ οἱ προσερχόμενοι καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὴν σκηνὴν του μόνον των. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ κέρδος, ὁ γέρον, ὁ ἀσπριασμένος ἀπὸ τὰ χρόνια, ὁ ἑκατονταετής

12. Γεν. 18, 2.

13. Μεταφορικῶς ἡμῖνες ἐν προκειμένῳ ὁ ἱερός πατήρ.

14. Δηλαδή, παρομοίαν φιλοξενίαν.

τρέχει καὶ μετὰ τὴν ταχύτητά του ἀποδεικνύει τὴν προθυμίαν του. Καὶ ἄφου τοὺς εἶδεν προσεκύνησεν αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἐδάφους καὶ εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον¹⁵ ἀπὸ τοὺς ξένους αὐτούς· Κύριε, ἐὰν ἔτυχον χάριν ἐνώπιόν σου, μὴ παρῆθῃς τὸν δούλόν σου. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ πάρω καὶ νὰ σὰς φέρω νερό, νὰ πλύνουν οἱ δούλοι μου τὰ πόδια σου¹⁶ καὶ νὰ βροσιθῆτε κάτω ἀπὸ τὴν ἄρῳν. Ἐγὼ δὲ θὰ ἑτοιμάσω καὶ θὰ σὰς φέρω φαγητόν, Ἐ θὰ φάγητε καὶ μετὰ ταῦτα θὰ συνεχίσετε τὸν δρόμον σας, διότι διὰ τοῦτο ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμέ τὸν δούλόν σας, διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ἡ τιμὴ νὰ σὰς φιλοξενήσω».¹⁷ Μεγάλον θαυμασμόν προκαλοῦν οἱ λόγοι τοῦ δικαίου. Διότι ἔχει μόνον τοὺς ὑποδέχθη, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἐνέργεια πηγάζουσα ἀπὸ τὴν προθυμίαν του, ἀλλὰ τοὺς ὑποδέχθη μετὰ μεγάλην εὐχαρίστησιν, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἡ ἡλικία του, οὔτε νὰ διστάσῃ διὰ τοὺς ξένους, (οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς θὰ τοῦ εἶδον τὴν ἐντύπωσιν ξένων καὶ ἀγνώστων ἀνθρώπων), οὔτε πάλιν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν πρόσκλησιν πού τοὺς ἀπηύθυνε διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ προσεκύνησεν αὐτοὺς, λέγει, «μέχρι τοῦ ἐδάφους», δηλαδή, σχεδὸν τοὺς ἴκευε καὶ μετὰ τὴν ἐπισημοποίησιν τοῦ προσεκάλεσι, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι ἡ πρόσκλησίς του ἦτο ἐπιφανειακὴ καὶ τυπικὴ.⁴¹⁷ A Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία Γραφὴ ἀποδεικνύουσα τὴν πολλὴν καὶ ἀνέκφραστον ἀρετὴν τοῦ δικαίου λέγει· «Προσεκύνησεν αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἐδάφους», ἀποδεικνύων τὴν θερμότητα τῆς προσκλήσεώς του καὶ μετὰ τὰς κινήσεις καὶ μετὰ τοὺς λόγους του, ἐπίσης ἐφανέρωνε τὴν μεγάλην του ταπεινοφροσύνην, τὴν μεγίστην φιλοξενίαν του καὶ τὸ ἀπερίγραπτον ἐνδιαφέρον του.

«Καὶ ἄφου προσεκύνησεν, λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν τῶν ξένων. Κύριε, ἐὰν τυχὸν εὔρον χάριν ἐνώπιόν σου, μὴ παρῆθῃς τὸν δούλόν σου». Τί ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς ἀντάξιον τοῦ δικαίου αὐτοῦ; Ἡ πῶς ἠμπορεῖ κανεὶς μετὰ χίλια στόματα νὰ τὸν ἐπαινέσῃ; Διότι τὸ νὰ εἴπῃ «Κύριε, εἶναι κάπως κατανοητόν, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴπῃ, ἐὰν τυχὸν εὔρον χάριν ἐνώπιόν σου», αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ παράδοξα. Β Χάριν, λέγει, εἶδεις, δὲν παίρνεις, ὅταν φιλοξενήσῃς. Πραγματικὰ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, περι-

15. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Θεόν.

16. Τὸ πρῶτο θεῖγμα φιλοξενίας εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἦτο νὰ πλύνουν τοὺς πόδας τῶν φιλοξενουμένων, διότι φερόντες οἱ ἄσπιλοι σκεδάκια ἦσαν πάντα σκονισμένοι.

17. Γεν. 18, 2-5.

σώτερα δηλαδή, παίρνει παρά δίδει, όποιος με προθυμίαν επιδιώκεται εις αυτήν.

Άλλά κανείς από όσους ακούουν αυτά να μη μεκόνη την άρετήν του δικαίου, νομίζων ότι ο δικαίος έλεγεν αυτά, επειδή έγνωρίζε ποίοι ήσαν οι ξένοι. Διότι τότε, όπως πολλές φορές έλέχθη, δεν θα είχε καμμίαν άξίαν τόν γεγονός αυτό, εάν έλεγεν αυτά, γνωρίζων τούς ξένους. Άλλά τό αξίον θαυμασμού και τό παράδοξον είναι αυτό άκριβώς, ότι έλεγεν αυτά με την ιδέαν ότι απευθύνεται πρός ανθρώπους. Μη σου κάνη δέ εντύπωσιν τό ότι, ενώ υπάδεχτο τρεις, έν τούτοις ο δικαίος σάν να αποτεινεται πρός ένα πρόσωπον λέγει «Κύριε». C Διότι πιθανόν κάποιος από τούς προσελθόντας να του έφάνη μεγαλοπρεπέστερος, πρός τόν όποιον άκριβώς απευθύνει και την παράκλησιν. Εις την συνέχειαν, όμως, απευθύνει λόγον και πρός τούς τρεις και λέγει: «Άς μου επιτραπή, λοιπόν, να πάρω και να σάς φέρω νερό, να πλύνουν οι δούλοι μου τά πόδια σας». Και πάλιν «Και να δροσισθήτε κάτω από την δρυν και να φάγετε φαγητόν και μετά ταύτα να συνεχίσετε τόν δρόμον σας, διότι διά τούτο έπεράσατε από έμέ τόν δούλόν σας, διά να μου δοθῆ ή τιμή να σάς φιλοξενήσω». Βλέπεις ότι σάν να μη γνωρίζη ποίοι είναι, έτσι όμιλει πρός αυτούς, δηλαδή σάν να απευθύνεται πρός ανθρώπους που τώρα ήλθαν και μίαν και δύο φορές άνομάζει τόν εαυτόν του δούλόν των; Και πρόσεξε άκόμη με ποίον τρόπον προλέγει την απλότητα της τραπεζής του, ή μάλλον την πολυτέλειαν αυτής. D «Άς μου επιτραπή λοιπόν να πάρω και να σάς φέρω νερό», λέγει, «να πλύνουν οι δούλοι μου τά πόδια σας και να δροσισθήτε κάτω από την δρυν». Έπειδή, δέβαια, λέγει, έκουράσθητε και υπερέσατε από την μεγάλην ζέστην δι' αυτό σάς παρακαλώ να μη με περιφρονήσετε. Διότι μήπως είναι τίποτε σπουδαίον αυτό που κάνω εγώ; Νερό ήμπορώ να σάς προσφέρω μόνο διά να πιυθῆτε κάτω από την σκιάν του δένδρου και να ξεκουρασθήτε από την κοπιαστικήν άδοιοριάν. Έπειτα τούς δίδει και τού φαγητού την εικόνα. Μη νομίσате ότι θα σάς παρασθώσ κανένα πολυτελές τροπέζι με ποικιλίαν καρυκεμμάτων και άφθονίαν φαγητόν. Ψωμί θα φάτε μόνον και μετά «θα συνεχίσετε τόν δρόμον σας, διότι διά τούτο έπεράσατε από έμέ τόν δούλόν σας, E διά να μου δοθῆ ή τιμή να σάς φιλοξενήσω».

Είδες ότι χρησιμοποιεί διαφόρους τρόπους, επειδή έπιθυμεί να προλάβη τούς προσερχόμενους και θέλει με τās κινήσεις, με τούς λόγους και με όλα να τούς προσελκύση; Πραγματικά, κατά πρώτον, λέγει, τούς προσεκύνησεν, έπειτα τούς άνομάζει κυρίου αυτούς και τόν εαυτόν του δούλόν των. Κατόπιν, άναφέρει τί πρόκειται να τούς προσφέρη, έξευτελιζων αυτό και αποδεικνύων ότι δεν είναι τίποτε τό σπουδαίον. Διότι, λέγει, νερό έχω να σάς προσφέρω, που είναι δωρεάν δι' όλους, διά να πλύνετε τά πόδια σας και ψωμί και την σκιάν της δρυός. ⁴¹⁸ A Συνεπώς, να μη ταπεινώσετε την σκηνήν μου, να μη περιφρονήσετε τά γεράματά μου, να μη άρνηθῆτε την πρόσκλησίν μου. Γνωρίζω καλά πόσην ταλαιπωρίαν υπερέσατε, φαντάζομαι την ζέστην του καύσωνος και δι' αυτό θέλω να σάς προσφέρω μικράν άνακούφισιν. Ποίος φιλόστοργος πατέρας θα εδεικνυε τόσην μεγάλην αγάπην πρός τό παιδί του, όσην έδειξεν αυτός πρός τούς άγνωστους και τούς ξένους, τούς όποιους καθόλου δεν έγνωρίζεν εκ των προτέρων; Άλλ' επειδή προσήλθε με προθυμίαν και μεγάλην θερμην, δι' αυτό έπέτυχε τό θήραμα και κατώρθωσε να συλλάβη με τό δίκτυον την λείαν. «Και οι άνδρες άπήντησάν», λέγει, «έτσι θα κάνωμεν, όπως είπα». ⁴¹⁹ Και ο γέρον έπῆρε ζωήν. B Έχω, λέγει, εις τά χέρια μου τόν θησαυρόν, κατέκτησα τόν πλούτον, συνεπώς έλαχμόνησα τά γεράματα. Και κύτταξε αυτόν πόσον χαίρεται διά τό γεγονός και σχεδόν σκιρτά από αγαλλίασιν και τόσον εύχαριστείται σάν να κρατή εις τά χέρια του άυπολόγηστα αγαθά.

«Και έτρεξεν ο Άδραάμ», λέγει ή Γραφή, «εις την σκηνήν». ⁴²⁰ Όπως, δηλαδή, όταν έστειλε διά να προσκαλέση αυτούς, εφανέρωσεν ή βία Γραφή την θερμην και την προθυμίαν αυτού, με τό να ειπή ότι «έτρεξεν πρός συνάντησιν αυτών», έτσι και τώρα, όταν ειβε τούς άνδρας και έπέτυχεν αυτό που ήθελεν, δεν έξαντλεί την προθυμίαν του, αλλά εκδηλώνει πάλιν θερμότερον τόν πόθον του, C ούτε γίνεται διάφορος πλέον, επειδή εύρίσκειται εις ασφάλειαν. Αυτό, τό όποιον πολλές φορές ήμεις παθαίνωμεν, δηλαδή, εις την άρχήν δεικνύομεν μεγάλην προθυμίαν κατά περίπτωσιν, όταν, όμως, έπιτύχωμεν τό έπιθυ-

18. *P. 2. στ. 5.

19. *E. 2. στ. 6.

κόμενοι, τότε δεν καταβάλλομεν τὴν ἴδιαν προσπάθειαν. Μὰ ὁ δίκαιος δὲν συμπεριφέρεται τοιοῦτοτρόπως. Ἄλλὰ τί κάνει; Πάλιν σπεύθει καὶ διάζειται καὶ τρέχει ὁ γέρον πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ «δοῦο ἦτο ἡ Σάρρα καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν. Τρέξε καὶ ζύμωσε τρία «μέτρα»²⁰ σιμιγδάλι.»²¹ Κύτταξε ὅτι παίρνει καὶ τὴν Σάρραν δοῦθὸν εἰς τὸ κυνήγι καὶ ὅτι ἐξοπλοῦσεν αὐτὴν νὰ μιμῆται τὴν ἀρετὴν του. Πραγματικὰ, καὶ ἀκείνην τὴν συμβουλεύει νὰ μὴ ἀντιμετωπίσῃ μὲ ἀδιαφορίαν τὸ ἔργον αὐτό. Ὡ ἀλλὰ «τρέξε», λέγει. Ἐπετύχομεν τὴν μεγάλην εὐκαιρίαν, ἃς μὴ χάσομεν τὸν θησαυρόν, ἀλλὰ «τρέξε καὶ ζύμωσε τρία «μέτρα» σιμιγδάλι. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἀνετήληθη τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος, ἤθελε νὰ ἔχη κοινωνὸν τῶν μισθῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν καὶ αὐτὴν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ σύντροφος τῆς ζωῆς του. Διότι πῆς μου σὲ παρακαλῶ, διαπὶ δὲν διέταξε νὰ κἀνῃ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μία δούλη, ἀλλ' ἀπευθύνθη πρὸς τὴν γυναῖκα του ποῦ ἦτο γηρασιμένη; Ἦτο βέβαια τότε ἐνενήκοντα ἔτων. Καὶ ἡ Σάρρα δὲν ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δεικνύει τὴν ἴδιαν προθυμίαν.

Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ἃς τὰ ἀκούουν καὶ αἱ γυναῖκες. Ἐ οἱ μὲν ἄνδρες διὰ νὰ ἐκπαιδεύουν τοιοῦτοτρόπως τὰς συζύγους των, ὥστε, ὅταν παρουσιασθῇ κάποιον ἔργον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ προκύψῃ πνευματικὴ ὠφέλεια, νὰ μὴ τὸ ἐκτελοῦν διὰ μέσου τῶν δούλων, ἀλλὰ νὰ τὰ φέρουν ὅλα αὐτὰ εἰς πέρας μόνον των, αἱ δὲ γυναῖκες, διὰ νὰ τρέχουν πρόθυμα νὰ δοῦθουν τοὺς ἄνδρας εἰς τὰ παρόμοια ἔργα, χωρὶς νὰ ἀρροφῶσιν τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν φιλοξενουμένων, ἀλλὰ νὰ μιμοῦνται τὴν ἡλικιωμένην Σάρραν, ἡ ὁποία εἰς τὴν μεγάλην ἡλικίαν κατεδέχετο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἐκτελῇ ἔργα ποῦ ταυρίζουν εἰς τὰς δούλας. Ἄλλὰ γνωρίζω ὅτι κανένας δὲν θὰ ἀνεχθῇ τὰ ὅσα σὰς λέγω. ⁴¹⁹ Ἀ Διότι τώρα ὅλοι φροντίζουν νὰ φέρωνται διαφορετικὰ ἀπὸ ἀκείνην καὶ μεγάλη ὀλακεία κατέχει τὰς γυναῖκας, ὥστε νὰ φροντίζουν διὰ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ κοσμήματα, τὰ περιβέραια καὶ τὸν ἐξωτερικὸν ἐν γένει καλλωπισμὸν, χωρὶς νὰ ἐνδ'απέρονται καθόλου διὰ τὴν ψυχὴν. Καὶ οὕτω ὁ Παῦλος δὲν τὰς συγκινεῖ, ὅταν φωνάζῃ καὶ λέγῃ αἱ γυναῖκες νὰ

20. «Μέτρα». Ἑβραϊκὸν μέτρον τῶν σταρῶν ἰσολοῖμεν πρὸς 13,62 μιλί.

21. Γεν. 18, 6.

στολιζονται «ὄχι μὲ φιλάρεσκα πλεξίματα τῶν μαλλίων των ἢ μὲ χρυσὰ ἢ μαργαριτάρνια κοσμήματα ἢ μὲ πολυτελῆ ρούχα.»²² Κύτταξε ὅτι ἡ ἀδρανομήκης αὐτὴ ψυχὴ δὲν βέβαιον ἀνάξιον πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ ὀμιλήσῃ δι' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ συμβουλεύσῃ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ πλεξίματα τῶν μαλλίων. Εἶναι, βέβαια, φυσικὸν αὐτό. Διότι ὅλη του ἡ φροντίδα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς. Ἐ Ἐπειδὴ, λοιπόν, γνωρίζει ὅτι ὅλα αὐτὰ προκαλοῦν κυρίως τὴν ψυχικὴν καταστροφὴν, διὰ τοῦτο δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐνεφάνισαν ἀδυναμίαν εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ. Ἄλλὰ λέγει, εὖν θέλῃς νὰ στολιζοῦσαι, νὰ στολιζοῦσαι μὲ τὰ ἀληθινὰ στολίδια, τὰ ὁποῖα ταυρίζουν εἰς τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας. Δηλαδή, νὰ στολιζοῦσαι μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Αὐτὰ εἶναι τὸ στολίδι τῆς ψυχῆς, αὐτὰ δὲν δέχονται καμίαν κατηγορίαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, αὐτὰ δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἀρροφῆσῃ, αὐτὰ μένου ἀδυσπόνητα διαρκῶς. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ στολίδια γεννῶνται ἄπειρα κακά. Καὶ δὲν κάνω ἀκόμη λόγον διὰ τὴν ζημίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀλαζονείαν ποῦ γεννᾶται ἀπὸ αὐτὰ, Ἐ τὸν ἐγωισμὸν ποῦ ἐκδηλώνομεν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας, τὴν ἀνοσίαν τῆς συμπεριφορᾶς, τῆς ψυχῆς τὴν διαφθοράν, τὴν ἀφροσύνην τῶν παρονομιῶν ἡβδῶν, ἀλλὰ λέγω ὅτι τὰ στολίδια αὐτὰ εἶναι εὐάλωτα ἀπὸ τὰς κακοουργίας τῶν δούλων, τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἰσχυρῶν, τὰς σκευερίας τῶν συκοφαντῶν, καὶ θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται ἀνυπολόγιστα κακά καὶ συνεχεῖς στενοχωρίαι.

Μὰ, ἡ Σάρρα δὲν εἶχε παρομοίαν ἀντιλήψεις, ἀλλ' ἦτο στολισμένη μὲ τὰ ἀληθινὰ κοσμήματα. Δι' αὐτὸ καὶ ἦτο ἀναξία τοῦ πατριάρχου συζύγος καὶ, ὅπως ἀκριδῶς ἐκείνος ἔσπευσε καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν σκηνὴν, ἔτσι καὶ ἀκείνη μὲ προθυμίαν ἐξετέλει τὴν ἐντολήν του καὶ ἐξόμενε τρία «μέτρα» σιμιγδάλι. Ἐπειδὴ, δηλαδή, τρεῖς ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, δι' αὐτὸ διέταξε νὰ ζυμώσῃ τρία «μέτρα», ὥστε γρηγορώτερα νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ ψωμί. Ὡ Καὶ ἀφοῦ ἔδωκε αὐτὴν τὴν ἐντολήν, ὁ ἴδιος ἔτρεξε πάλιν εἰς τὰ ὄρδια του.²³ Ὡ νεότης τοῦ γέροντος, Ὡ προθυμία τῆς ψυ-

22. Α' Τιμ. 2, 8.

23. Πρῶλ. Γεν. 18, 7.

χής. Τρέχει εἰς τὰ βόδια του καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πάη κάποιος ὑπηρέτης, ἀποδεικνύων μὲ κάθε μέσον εἰς τοὺς προσελθόντας μὲ πόσην χαρὰν ἐγένεαι καὶ πόσον σπουδαῖον γεγονός θεωρεῖ τὴν παρουσίαν των καὶ ἀκόμη ὅτι τὴν ὀπίθεσιν αὐτῆν τὴν θεωρεῖ ὡς θησαυρόν. «Καὶ ἐπήρε», λέγει, μοσχάριον μικρὸν καὶ τρυφερόν.²⁴ Ὁ ἴδιος πρῶτον κῶς ἔκανε τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀφοῦ ἐπήρε τὸ καλύτερον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ὑπηρέτην διὰ νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ, προτρέπων καὶ ἐκείνον νὰ μὴ ἀμελήσῃ, Ἐ ἀλλὰ νὰ δείξῃ μεγάλην προθυμίαν.

Κύτταξε ὅτι ὅλα γίνονται μὲ ταχύτητα, μὲ θερμὴν προθυμίαν, μὲ φαιδρότητα, μὲ χαρὰν, μὲ μεγάλην ἀγαλλίαν. «Καὶ ὁ ὑπηρέτης ἔσπευσε νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ»,²⁵ λέγει. Μὰ ὁ γέρον οὐτὲ τότε ἠσύχαζεν, ἀλλὰ καὶ πάλιν κάνει τὰς ἐργασίας τοῦ ὑπηρετοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἐπήρε «βοῦτον, γάλα καὶ τὸ μοσχάρι, τὸ ὅποιον ἔφησεν ὁ ὑπηρέτης, τὰ παρέθεσε εἰς τοὺς ξένους».²⁶ Ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως ἔκανε τὰ πάντα καὶ ἠτοίμασε τὸ τραπέζι. Καὶ δὲν ἔκρινε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀξίον νὰ καθίσῃ μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ τραπέζι, ἀλλὰ ἐνῷ ἐκείνοι ἔτρωγον, ὁ ἴδιος ἦτο ὀρθῶς πλησίον αὐτῶν ὑπὸ τὴν δρῦν.⁴²⁰ Ἄ ἢ μέγεθος φιλοξενίας, ὡ ὑπερβολὴ ταπεινοφροσύνης, ὡ φιλοθέου ψυχῆς μεγαλείον. Ἰστατο πλησίον των ὁ ἑκατονταετής αὐτὸς ἀνθρώπος, ἐνῷ αὐτοὶ ἔτρωγαν. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἀπὸ τὸν μέγαν πόθον καὶ τὴν προθυμίαν διὰ τὴν φιλοξενίαν ὑπερῆκε τότε τὴν γεραντικὴν τοῦ ἀδυναμίου καὶ ἀπέκτησε κάποιαν μεγαλυτέραν δύναμιν. Συνηθίζεται, βέβαια, πολλάς φορὰς ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς, ὅταν εἴναι δυνατὴ, νὰ κῆ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος. Ἰστατο, λοιπὸν, ὁ πατριάρχης σὺν δαῦλος, ἐπειδὴ ἔθεώρει μεγίστην τιμὴν τὸ νὰ ἀξιώσῃ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς φιλοξενουμένους καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν κόπον τῆς ὁδοπορίας.

Ἐ ἴδως πόση εἶναι ἡ φιλοξενία τοῦ δικαίου; Βέβαια, μὴ σκέπτεσαι ὅτι τοὺς παρέθεσε νὰ φῶν μόνον ψωμί καὶ τὸ μοσχάρι, ἀλλὰ ἐκείνο νὰ συλλογίζεσαι, μὲ πόσην, δηλοδῆ, τιμὴν καὶ πόσην ταπεινοφροσύνην ἔκανε τὴν φιλοξενίαν. Δὲν συμπεριφέρθη, βέβαια, ὅπως οἱ πολλοί, οἱ ὁποῖοι, ὅταν κάνουν κάποτε κάποιαν ἀνάλογον ἐνέργειαν,

24. *E. 4.

25. *E. 4.

26. *K. 2. σ. 8.

ὑπερηφανεύονται πρὸς τοὺς φιλοξενουμένους καὶ πολλὰς φορὰς περιφρονοῦν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐξυπηρετήσιν τοῦ τοὺς προσέφεραν. Αὐτὴ δὲ ἡ συμπεριφορὰ ὁμοιάζει μὲ τὸ νὰ συγκεντρώσῃ κάποιος πλοῦτη καὶ νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χεῖρά του τὰ συγκεντρωθέντα, ἐνῷ θὰ τὰ μεταφέρῃ. Πραγματικά, ὁποῖος κάνει κάτι μὲ ἀνάγκην διάθεσιν καὶ φιλοξενεῖ κάποιον μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι μᾶλλον προσφέρει παρά λαμβάνει, δὲν γυαρίζει ποῖον ἔργον ἐπιτελεῖ, δι' αὐτὸ καὶ χάνει τὴν ἀμοιβὴν τοῦ προέρχεται ἀπ' αὐτό. C Μὰ ὁ δικαῖος αὐτός, ἐπειδὴ ἤξερε τί ἔκανε, μὲ ὅλα ὅσα ἐπραττεν ἐφάνερων τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ ἐπειδὴ μὲ ἀφθονίαν καὶ μεγάλην χαρὰν ἔσπειρε τὴν φιλοξενίαν, ἀμέσως ἀπὸ πλουσιοπάρωχον χεῖρ ἔδεδετο τὰ δέματα τῆς καρποφορίας. Ὅταν, λοιπὸν, ἔκανε ὅτι ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτὸν, χωρὶς νὰ παραλείψῃ τίποτε, ἀλλὰ ἐτελείωσεν ἡ φιλοξενία καὶ ἀπεδείχθη ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, τότε πλέον, διὰ νὰ πληροφορηθῇ ὁ δικαῖος ποῖους ἐφιλοξένησε καὶ ποῖων ἀγαθῶν αἰτία ἔγινε δι' αὐτὸν τὸ γεγονός αὐτὸ τῆς φιλοξενίας, D ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ προσελθῶν²⁷ καὶ σιγά-σιγά φανερώνει εἰς τὸν δικαῖον τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του. Ὅταν, δηλοδῆ, εἶδε τὸν δικαῖον νὰ ἱσταται κάτω ἀπὸ τὴν δρῦν καὶ μὲ τὴν στάσιν τοῦ ν' ἀποδεικνύῃ τὴν μεγάλην τοῦ τιμὴν καὶ φροντίδα δι' αὐτοὺς, λέγει πρὸς αὐτόν, «Πῶ εἶναι ἡ γυναῖκά σου Σάρρα;»²⁸ Ἀμέσως μὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἔκανε ὑπαινιγμὸν, ὑποδεικνύων εἰς αὐτόν ὅτι δὲν ἦτο κάποιος τυχαῖος ὁ προσελθῶν, ἀφοῦ βέβαια ἐγνώριζε καὶ τὸ ὄνομα τῆς γυνακός του. Ὁ δὲ Ἄβραμ ἀπήντησεν· «Νά, εὐρίσκειται ἐντὸς τῆς σκηνῆς».²⁹ Καὶ ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ Θεὸς ἐσκόπευε νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτὸν πράγματα ὑπὲρ φύσιν, δι' αὐτὸ καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τῆς Σάρρας ἐφάνερων εἰς αὐτόν ὅτι ἦτο πᾶνω ἀπὸ ἀνθρώπον αὐτὸς Ἐ τοῦ ἤλθεν εἰς τὴν σκηνὴν του. Πραγματικά λέγει ὁ ξένος· «ὅταν ἐπιστρέψω ἐλθὼ πρὸς σὲ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος»³⁰ καὶ τὴν αὐτὴν ἐπαχὴν θὰ ἔχη υἱὸν ἡ γυναῖκά σου Σάρρα».³¹ Νά, λοιπὸν, οἱ καρποὶ

27. Δηλοδῆ, ὁ πρῶτος τῶν φιλοξενουμένων, τὸν ὁποῖον ὁ Ἄβραμ παραπέμπει ἀπεκάλεσε «Κόριον».

28. Γεν. 18, 9.

29. *E. 3.

30. Ἐ λέγει τὸ κατέμνητο «ἐπιτρέψω» σημαίνει ἔτος καὶ ἡ «ἔρα» σημαίνει ἐπαχὴν.

31. Γεν. 18, 10.

της φιλοξενίας, νά, ὁ μισθὸς τῆς μεγάλης προθυμίας, νά, αἱ ἀμοιβαὶ τῶν κόπων τῆς Σάρρας. «Καὶ ἡ Σάρρα», λέγει, «ἤκουσεν αὐτὰ εὐρισκομένη εἰς τὴν θύραν τῆς σκητῆς διπίσθεν τοῦ Ἀδραάμ». ³³ Καὶ ὅταν ἤκουσε αὐτό, ἀγέλασε καθ' ἑαυτὴν λέγουσα. Μέχρι τώρα δὲν ἀπέκτησα υἱόν. Ὁ δὲ σύζυγός μου εἶναι γέρον». ³⁴ Καὶ διὰ τὴν δικαιολογήσῃ ἡ θεία Γραφή τὴν ἀμφιβολίαν τῆς Σάρρας, ἐπρόφθασε καὶ ἐσημείωσεν ὅτι «ὁ Ἀδραάμ καὶ ἡ Σάρρα ἦσαν γέροντες προχωρημένοι εἰς τὴν ἡλικίαν». ³⁵ Καὶ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ προσθέτει: ⁴²¹ A «Εἰς τὴν Σάρραν ἔπαιυσαν νὰ ὑπάρχουν τὰ γυναικεῖα ἔμμηνα συμπτώματα καὶ ἐπομένως ἦτο ἀνίκανος πρὸς τεκνοποίησιν». ³⁶ Ἐχει ζηραθῆ, λέγει, ἡ πηγὴ, ἔχει τυφλωθῆ ὁ ὀφθαλμὸς, τὸ ἴδιον τὸ ἐργαστήριον εἶναι καταστραφένον πλέον. ³⁷ Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Σάρρα, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ γεγονός αὐτό, συνελογίζετο καθ' ἑαυτὴν καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς ἡλικίας καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατριάρχου. Ἄλλ' ἐνῶ ἐκείνη εὐρισκομένη εἰς τὴν σκητὴν ἔκανε αὐτὰς τὰς σκέψεις, αὐτὸς ποῦ γνωρίζει τὰς ἀποκρυφούς σκέψεις, ἐπειδὴ ἠθέληε ν' ἀποδείξῃ καὶ τῆς ἰδικῆς του δυνάμεως τὸ μέγεθος καὶ ὅτι δὲν τοῦ διαφεύγει κανένας ἀπὸ τὰ ἀπόρητα, λέγει πρὸς τὸν Ἀδραάμ. «Διατί ἐγέλασεν ἡ Σάρρα καθ' ἑαυτὴν λέγουσα, πραγματικὰ θὰ γεννησῶ; ἐγὼ ἔχω γηράσει». ³⁸ Διότι ἐκείνη ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὴν. «Μήπως», λέγει, «εἶναι τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν;» ³⁹ Ἢ Νὰ ποῦ ἀπεκάλυψεν ἐξ ἀλοκλήρου τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν γνωρίζετε, λέγει, ὅτι, ἀφοῦ εἶμαι Κύριος τῆς φύσεως, ἢμπορῶ νὰ φέρω εἰς πέρασ ὅ,τι θελήσω, καὶ ἀκόμη νὰ δώσω ζωὴν εἰς τὴν νεκρωμένην μήτραν καὶ νὰ τὴν καταστήσω κατ'ἀλλήλῳ πρὸς τεκνογονίαν; Μήπως ὑπάρχει, λέγει, τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; Μήπως δὲν δημιουργῶ καὶ δὲν ἀλλάσσω τὰ πάντα; Μήπως δὲν εἶμαι Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου; Ὑπάρχει τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; Δὲν ὡς ὑπεσχέθη, λοιπὸν, αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων; Μήπως εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθῆ ὅ,τι εἶπα; Ἄκουσε, λοιπὸν «Ναί, θὰ ἐ-

33. *E. ἀ.

34. *E. ἀ. στ. 13.

35. *E. ἀ. στ. 11.

36. *E. ἀ.

37. Μεταφορικῶς ἐπιλεί, διὰ τὴν δαίτη τὴν ἀδυναμίαν τῆς Σάρρας πρὸς τεκνοποίησιν.

38. Γεν. 18, 13.

39. *E. ἀ. στ. 14.

πιστρέψω πρὸς σέ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ θὰ ἔχη ἡ Σάρρα υἱόν». ⁴⁰ C Ὅταν θὰ ἐπανέλθω κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, τότε θὰ καταλάβῃ ἀπὸ τὰ γεγονότα ἡ Σάρρα ὅτι δὲν θὰ σταθῇ ἐμπόδιον εἰς αὐτὴν οὔτε τὸ γῆρας οὔτε ἡ στειρώσις. Ἄλλὰ ἡ ἰδική μου ὑπόσχεσις θὰ ἐπαληθεύσῃ καὶ ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ θὰ τῆς δείξῃ τὴν δύναμιν τῶν δυνῶν ἐγὼ λέγω.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Σάρρα, ὅταν ἀντιλήθῃ ὅτι δὲν διέφυγαν τῆς προσοχῆς τοῦ φιλοξενουμένου καὶ αἱ σκέψεις τῆς ἀκόμῃ, ἀηρήθη λέγουσα, δὲν ἐγέλασα. ⁴¹ Διότι ὁ φόβος τῆς ἔφαρε σύγχυσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή, ἀποβίδουσα τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς, λέγει «Τὸ εἶπεν αὐτὴ ἡ Σάρρα, διότι ἐφοβήθη». ⁴² Ἄλλ' ὁ πατριάρχης λέγει πρὸς αὐτὴν «Ὅχι, ἀλλὰ ἐγέλασεν». ⁴³ Μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅτι ἢμποροῦσαι νὰ ξεγελάσῃς τὴν δύναμιν τοῦ φιλοξενουμένου, D ἐπειδὴ τὰς σκέψεις αὐτὰς τὰς ἔκανες μέσα σου καὶ κρυφὰ ἐγέλασες. Σικνωπῶς, μὴ ἀρνήσῃς τὸ γεγονός καὶ μὴ ἀυξάνῃς τὸ ἀμάρτημα. Διότι σήμερον θὰ μᾶς δοθῶν μεγάλη ἀγαθὰ, ἀφορμὴ δὲ ὄλων αὐτῶν θὰ γίνῃ ἡ φιλοξενία αὐτῆ.

Αὐτὸν, λοιπὸν, ἄς μνησθῶμεν δλοῖ καὶ ἄς δείξωμεν μεγάλην προθυμίαν διὰ τὴν φιλοξενίαν, ὄχι, δέξαισι, διὰ νὰ λάβωμεν ὡς ἀμοιβὴν τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποταμιεύσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν. Πραγματικὰ, ἐάν πράττωμεν αὐτό, καὶ ἡμεῖς ἐβῶ θὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς θὰ ἴδῃς ὑποδεχθῆ εἰς τὰς οὐρανίους μονάς, E ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθῆ δι' ἡμᾶς ἀγαθῶν αὐτῶν, καὶ θὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ τὸν ἴδιον. «Ἐλάτε σεῖς ποῦ εἶσθε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς ἀπ' ὅπου ἐθεμελιώμετο ὁ κόσμος». ⁴⁴ Χάριτι ποίου καὶ διατί; «Σᾶς ἀνήκει ἡ κληρονομία αὐτῆ, διότι ἐπέμισα καὶ μοῦ ὤδωσατε νὰ φάγω, ἤμουν διψασμένος καὶ με ἐποτίσατε, ξένος ἤμουν καὶ δὲν εἶχα ποῦ νὰ μείνω καὶ με ἐστεγάσατε εἰς τὸ σπίτι σας, μέσα εἰς τὴν φυλακὴν ἤμουν καὶ ἤλασθε νὰ με ἰδῆτε καὶ νὰ με παρηγορησθε». ⁴⁵ Ποῖον πράγμα εἰ-

38. *E. ἀ. Πρὸβ. καὶ σημεῖωσιν 30 τῆς παροῦσης ὁμιλίας.

40. *E. ἀ. στ. 15.

41. *E. ἀ.

42. *E. ἀ.

43. Ματθ. 26, 24.

44. *E. ἀ. στ. 36-38.

νοι ευκολώτερον ἀπὸ αὐτά; Διότι μήπως μᾶς διέτοξεν ὁ Κύριος νὰ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ ἐξετάζωμεν σχολαστικὰ 422 Α αὐτοὺς ποὺ πρόκειται νὰ φιλοξενήσωμεν καὶ νὰ ἐξυπηρετήσωμεν; Σὺ, λέγει, κάνε τὸ καθῆκόν σου, εἴτε εἶναι εὐτελής, εἴτε ἀσημαντος φαινομενικὰ αὐτὸς ποὺ θὰ περιποιηθῆς, διότι ὁ,τι προσφέρει εἰς αὐτούς, τὰ παίρνω ἐγώ. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν «Κάθε τι ποὺ ἐκώματε εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς αὐτοὺς ἀδελφούς μου, ποὺ ἐφαίνοντο ἄσημοι καὶ πολὺ μικροί, τὸ ἐκώματε εἰς ἐμέ».⁴⁵

Ἄς μὴ περιφρονήσωμεν, λοιπόν, τὸ μεγάλο κέρδος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἄς διεξάγωμεν μὲ ζῆλον τὸ καλὸν αὐτὸ ἐμπόριον, γνωρίζοντες ὅτι ὁ Κύριός μας ἀπαιτεῖ ἀφθονίαν τῆς προθυμίας καὶ ὄχι ὄγκον φαγητῶν, ὄχι τράπεζαν πολυτελεῖ, ἀλλὰ ψυχὴν ἀγαθὴν, ὄχι περιποίησιν ἀπλῶς μὲ τὰ λόγια μόνον, Ἐ ἀλλὰ ἀγάπην ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ τὴν εὐλαϊκὴν διάνοιαν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε: «Περὶ σὸν ἀξίει λόγος ἀγάπης, παρὰ ἢ προσφορά ὀλικῶν ἀγαθῶν».⁴⁶ Πραγματικὰ, πολλὰς φορές ἕνας λόγος παρηγορητικὸς προσέφερε πρὸς πολλὰ εἰς τὸ ἔχοντα ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ὀλικὴν προσφοράν. Ἐχοντες, λοιπόν, ὑπ' ὄψει μας αὐτά, ἄς μὴ φερώμεθα ποτὲ μὲ σκληρότητα πρὸς τοὺς προσερχομένους ξένους. Ἄλλὰ, ἐὰν μὲν ἠμπορέσωμεν νὰ ἀνακουφίσωμεν τὴν πενίαν αὐτῶν, ἄς τὸ κάνωμεν αὐτὸ μὲ χαρὰν καὶ μεγάλην εὐχαρίστησιν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν προσφέρομεν, ἀλλὰ τὰ μέγιστα κερδίζομεν. Ἐάν, ὅμως, δὲν ἠμποροῦμεν, ἄς μὴ τοὺς φερώμεθα μὲ σκληρότητα, ἀλλὰ ἄς τοὺς προσφέρωμεν τὴν περιποίησιν ἑστῶ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ ἄς τοὺς ἀπαντῶμεν μὲ ἐπιεικειῶν. C Διὰ ποῖον λόγον, ὅμως, φέροσαι σκληρὰ πρὸς αὐτόν; Μήπως σὲ ἀναγκάζει νὰ τὸν δεχθῆς; Μήπως σὲ διόξῃ; Σὲ ἐκλιπαρεῖ, σὲ ἱκετεύει, σὲ παρακαλεῖ. Καὶ ὁ ποῖος κάνει αὐτά, δὲν εἶναι ἄξιος περιφρονήσεως. Μά, τί λέγω σὲ ἐκλιπαρεῖ καὶ σὲ παρακαλεῖ; Χίλις εὐχὰς σοῦ κάνει. Καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ νὰ λάθῃ ἕνα ὄσολόν καὶ ὅτε αὐτόν δὲν δίδωμεν. Ποῖαν ὅμως συγγνώμην θὰ εὐρωμεν; Ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἡμεῖς κάθε ἡμέραν παραθέτωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας τόσον πλουσίαν τράπεζαν καὶ πολλὰς φορές τρώγομεν περισσώτερον ἀπὸ τὸ ἀπαραίτη-

45. *E. ἄ. στ. 40.
46. Σοφ. Σαπ. 18, 16.

τον φαγητόν, ἐνῶ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην δὲν δίδωμεν οὔτε κατὰ ἀσήμενον, ὅταν μάλιστα μὲ τὴν προσφοράν μας αὐτὴν ἀποκτῶμεν ἀνυπολόγιστα ἀγαθὰ; D Ἄλλὰ, ὦ τῆς μεγάλης μας ἀδιαφορίας μας. Πόσα, βέβαια, κακὰ ὑφίσταμεθα ἐξ αἰτίας αὐτῆς; Καὶ πόσον κέρδος χάνομεν μέσα ἀπὸ τὰ χερίά μας; Ἀκόμη, ἀποδιώκομεν τὴν εὐκαιρίαν τῆς σωτηρίας μας ποὺ μᾶς προσέφερον ὁ Θεός, χωρὶς νὰ ἐνωθῶμεν οὔτε νὰ σκεπτώμεθα τὴν μηδαμινὴν ἀξίαν τῶν διδομένων οὔτε τὸ μέγεθος τῶν ἁμοιβῶν ποὺ θὰ λάβωμεν δι' αὐτά. Ἄλλὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας τὰ κλείομεν εἰς τὰ χρηματοκιβώτια καὶ ἐπιτρέπομεν νὰ καταπρώγῃ ἢ σκοριά τὰ χρήματά μας, ἢ μᾶλλον τὰ προσφέρομεν εἰς τὰ χερία τῶν κλεπτῶν, τὰ δὲ ποικίλα ἐνδύματά μας τὰ ἀφήνομεν νὰ τὰ τρώγῃ ὁ σκόρος καὶ δὲν ἀνεχόμεθα νὰ χρησιμοποιοῦμεν ὅπως πρέπει ὅσα παρομένουσιν ἀχρησιμοποίητα, ὥστε πάλιν νὰ διοικυλάττωνται πρὸς χάριν μας E καὶ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια, μακάρι, νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.